

Ціна: 40 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК VI.

ТРАВЕНЬ — 1955 — МАЙ

Ч. 64

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Веретенченко О. — Поезії	1
Задека Мартин — Без п'яти хвилин не Шерлок Голмз	2
Любченко Аркадій — Щоденник	5
Марголін Арнольд, д-р. — Мої зустрічі з Петлюрою	8
Хвильовий Микола — Арабески	10
Хвильовий Микола — За обрієм зима, поезія	12
Грінвальдт Борис — Поезії	12
Волиняк П. — Провідник ОУНР, Степан Бандера, в Торонті	13
Ольга С. — Поезія	14
Рябокін Х., проф., д-р — Про атомову енергію та її дослідників	15
Василева О. — Крутою дорогою	18
Зозуля Ол. — Чверть століття тому	19
Волиняк П. — "Гарне слово" В. Барагури	21

Рецензії. Некрологи. Нотатки. Дописи.

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Дівчина з Закарпатської області

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

С. Яворський, Сідней, Австралія	2
М. Шаблій, Чикаго, США	2
Ф. Бойко, Торонто	1
Т. Бачинська, Торонто	1
П. Середюк, Вілавуд, Австралія	1
А. Онішко, Сітон Парк, Півд. Австралія	1
П. І. Михайлишин, Форт Вілліям, Онт., Канада	1

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖЕРТВУВАЛИ:

о. Н. Н., Південне Онтаріо (Раніш — \$10.00)	25.00
Василь Бражник, Чикаго, США	2.00
Юрій Федорович, Лорейн, Огайо, США	1.50

Сердечно дякую всім поширювачам журналу і жер-

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во "Нові Дні", головний редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: \$3.00, піврічна: \$1.75
США — річна: \$3.50, — піврічна: \$2.00 американських.

Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI, Box 452, Term. "A"
Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Німеччині:

P. Domtschenko, (24a) Lubeck, Germany,
Vorwerkerstr. 103, Baracke 10/6a.

В Англії:

A. Bondarenko, 123 Notting Hill Gate,
London, W. 11, England

Передплата: річна — 1½ фунта.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide,
South Australia

Передплата: річна — 1½ фунта.

В Аргентині:

"Peremoha", 25 de Mayo 479 (26),
Buenos Aires, Argentina

Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

"NOWI DNI", a Ukrainian Monthly.

Editor: Petro Wolyniak,

Address:

Nowi Dni, Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa.

твоядвцям. Особливо мені приємно подякувати Вам, дорогий Отче. Справа не в тім, що Ви в мене найщедріший жертводавець за всі п'ять з половиною років існування журналу, а в моральній стороні цієї справи: Ваша остання пожертва відбулася саме в час найбільших і найстрашніших нападів на мене і саме в часописах, які на Вас могли б впливати. Тому Ваше визнання моєї толерантності в питаннях церковних і політичних і Ваше щире "беріть на добру ціль" та "шкодую, що не можу дати сотні" — є для мене найбільшою і найціннішою пожертвою. Тому ще раз — щиро дякую!

П. Волиняк

РОДИННА ХРОНІКА

Наш читач і один з найщиріших прихильників журналу, голова Крайової Управи ОДУМ-у в Канаді, Василь Неліпа, з Торонта, — заручився з нашою ж таки читачкою з Сан Кетеринс, Онтаріо, панною Людмилою Безпечною.

Бажаємо їм обом щасливо дочекати й відбути весілля і гарного та радісного життя в майбутньому.

Редакція

"ТАВРИКА"

У вісімдесятих роках минулого сторіччя при Таврійській губернській земській управі почали збирати наукову літературу про місцевий край. Бібліотеку було названо "Таврика". Тепер в цьому чудовому зібранні книг, що зберігається в Кримському обласному краєзнавчому музеї, дібрано всі видання про Крим і південні райони України, які раніше входили до складу Таврійської губернії та Новоросійського краю. У фондах бібліотеки — понад 40 тисяч томів, з них 17 тисяч — про Крим.

У бібліотеці "Таврика" є видання XVI - XVIII сторіч. Вони переважно присвячені історії та археології Криму. В "Тавриці" зібрано всі основні роботи академіків Палласа, Стевена і Кеппена, дослідників Криму Головінського, Вульфа та інших.

Великий інтерес являють собою зібрані тут численні статистичні довідники й таблиці, доповіді та звіти міських управ, земських зборів, матеріали про народню освіту, звіти Кримського товариства природознавців і любителів природи, книги про біологію Криму та Чорного моря, водний режим Криму та водні дослідження, клімат і ґрунти, тваринний і рослинний світ.

Значний книжковий фонд бібліотеки про цілоще значення Криму. Це — книги про мінеральні джерела, курортні довідники, описи окремих кримських курортів, звіти про засідання лікарських рад.

У газетному фонді зібрано комплекти газет 36 найменувань. Серед них — "Таврические губернские ведомости" 1838 року, "Одесский вестник" 1839 року і багато інших дореволюційних видань, перші кримські газети радянського періоду.

У спеціальному відділі зберігаються альбоми та інші видання образотворчого мистецтва, присвячені Криму. До "Таврики" постійно звертаються наукові працівники, студенти, художники і письменники, журналісти і працівники партійних та радянських установ. На її матеріалах розробляються дисертації на здобуття вчених степенів. В "Таврику" нерідко звертаються і наукові заклади інших областей країни. ("Літ. Газета")

Л. ЛУНСЬКИЙ — ОКУЛІСТ

Екзамінуємо очі, добираємо окуляри на різні недомогання очей, нервовість і болі голови.

Говоримо по-українськи

470 College St. — Toronto — WA. 1 - 3924

Printed by: The Basilian Press.

* * *

В час моління хвилюєш мене:
Не княгиня і не царівна, —
Ти, як чудо небесно-земне,
В храмі ти богорівна.

Я люблю тебе дивну якусь,
Загадкову, до всіх не схожу.
Десять років на тебе дивлюсь
І збагнути не можу.

О, прекрасна і грішно-свята!
Світ без тебе — незмірна потала.
Я цілую розп'яття хреста
Там, де ти цілувала.

**

Увійшов, обійняв дружину,
Весь в снігу. І всміхнулась вона.
— Притомився? В таку хуртовину
Добре випить вина.

О, спасибі тобі! Чим багаті,
Тим і раді... (Чи бідний я?!)...
Так, стомився... В маленькій кімнаті
Спить дитина моя.

А надворі біліють завої.
А вино червоніє, мов кров.
Сніг на рани землі святої.
Слід на серце — любов.

* * *

Дивлюся — зигзагами смілими
Шугають униз ластівки,
Виблискують білими крилами,
Черкаючи плесо ріки.

Скидаються риби з несити
І дивно стає тоді,
Що колами схему всесвіту
Накреслиють по воді.

І котяться, котяться струмені
За обрії голубі.
Дерева стоять задумані,
Заслухані у собі.

Укусить комар — я змовчую,
Лиш хмурю сердито чоло...
З вудками над річкою Вовчою
Дитинство моє пройшло.

**

Неухильно і сміло
Проти хвиль навролом —
Корогвою вітрило,
Щогла в небо хрестом.

Від портового доку
І лебідок-споруд
На Біскайську затоку,
На молитву і труд.

Зранку постать старого
Всім відкрита вітрам.
На обличчі у нього
Вздовж і впоперек шрам.

Так щодня і щороку:
— Добрий будь, Боже мій! —
Море дуже й широке,
Човен дуже малий.

**

Цікаво, що там унутрі є?
За молоток — і стук, і грюк:
Ніяка цяцька не вціліє,
Що б не потрапило до рук!

Вже й віз-повіз повзе ізтиха,
Медвідь розбитий упродовж
І ведмедиха ледве диха, —
Тобі не жаль? Мені також.

Руйнуй, ломи, не бійся зломин,
Бо й так не візьмеш у життя.
Це все, що ти колись на спомин
Батькам лишиш, моє дитя.

* * *

Виринають спогади золоті —
Все про вулицю невідому,
Де проходив колись тільки раз у житті
І ніколи по тому.

Сніговіями зір там разили разки
Білих квітів. — У цілому світі
Не стрічав я таких. — Про минуле згадм,
Наче рани відкриті.

Інший хтось по тій вулиці хризантем,
Ідучи, з усієї горлянки
На світанку висвистує солов'єм
(О, прекрасні світанки!).

Там нові покоління зросли давно —
Юнаки і дівчата — привіт їм!
Я дивлюсь у вікно і заморське вино
Пахне хмелем столітнім.

**

Ще пам'ятаю цвіт розмаю
І в небі радісну дугу...
Кажу, а сам — немов торкаю,
Цілую землю дорогу,

Де молодість моя безжура
Майнула, — так на світі е!
Колись і Рильський, і Сосюра
Пили за здоров'є моє.

Я жив у місті сонцеликім,
Був на Шевченковій Горі
І з Володимиром Великим
Ловив я рибу на Дніпрі.

У водах Дону і Дунаю
Черпав джерелову снагу...
Кажу, а сам — немов торкаю,
Цілую землю дорогу.

**

Корабельні склянки відбивають дві.
Чорна хвиля на морі.
Ніч. І вітер. І шум. І вогні топові
Розгойдалися, наче зорі.

Спалахнув метеор серед хмарної мли —
То вгорі з місяцевого рогу
Пролилась благодать на тих, що пішли
У далеку дорогу...

Попливли, попливли — на багатий улов,
Чи за мир віддаватимуть податі?..
Знаю, думаєш ти, що повернуться знов
Кораблі, — а вони відходять.

БЕЗ П'ЯТИ ХВИЛИН НЕ ШЕРЛЬОК ГОЛМЗ

ІЗ циклу "Оповідання моїх земляків"

Тількищо я вступив до приміщення клубу здоров'я, щоб, переодягнувшись, стати до сьогоднішньої роботи, як переді мною виросла плечиста постань мого боса.

— Стривайте, Максе, — перепинив мене бос. — Не передягайтеся. За хвилину сюди прибуде містер Дейвіс. Він має до вас якусь пильну справу. Пойдіть його тут.

Сказавши мені це, бос пішов далі виконувати свої обов'язки, а я, зацікавлений почутим від нього, лишився стояти на місці. Про що річ? Містер Дейвіс, або Боб, як його називають члени клубу, має до мене якусь пильну справу? Що це за така пильна справа може бути в нього до мене? Я — звичайний портер клубу здоров'я, чужинець, ді-пі, а Боб — член цього клубу, детектив із міської поліційної установи, американець. Щоправда, він виявляє до мене неабияку прихильність: коли буває в клубі, приязно вітається зі мною, встраває в розмову, вдається до товариських жартів. Але це ще не значить, що цей детектив може мати до мене якусь пильну справу.

І ось, саме тоді, коли я міркував про нього, відчинилися вхідні двері, і до приміщення увійшов Боб. Бистроокий, веселий, він іще здаля гукнув до мене:

— Доброго ранку, Максе! Як ви себе почуваете?

— Дуже добре. Дякую, містере Дейвісе! — відказав я на Бобове привітання. І відразу ж до нього: — Бос сказав — ви маєте до мене якусь пильну справу.

— Так, Максе, я маю до вас одне дільце, — спинився біля мене Боб. — Колись, пригадується мені, ми говорили з вами на мовні теми. Скажіть, чи ви достатньо орієнтуєтеся в письмі слов'янських народів?

— Думаю, що так.

— Гаразд. То я прошу вас зараз же поїхати зі мною і допомогти мені розв'язати один мовний ребус.

— Алеж я на праці, містере Дейвісе?

— Це вас нехай не трубує. Я вже полагодив цю справу з вашим босом. Ідьмо!

На вулиці нас чекало Бобове авто. Коли ми відіхали за кілька кварталів, Боб, шурхнувши рукою до кишені, дістав звідти згорнену вчетверо газету.

— Прочитайте, Максе, — простягнув він її мені.

Я взяв до рук газету. Мені враз упала в очі невеличка, обкреслена червоним олівцем, замітка: "ЗАГАДКОВЕ САМОГУБСТВО". У тій замітці писалося, що цієї ночі в Нагірному парку знайдено труп невідомого самогубця. Біля нього лежав револьвер та складаний ніжик. На корі дерева, під яким стояла лавка, що на ній ця людина відібрала собі життя, викарбувано, мабуть, цим таки ніжиком, якихось два чужомовних слова. У кишенях самогубця не знайдено жодних паперів. Отож що це за особа і яка причина її самогубства — покищо залишається таємницею.

Прочитавши замітку, я мовчки вернув газету Бо-

бові. Саме під цей час ми в'їхали до воріт Нагірного парку. За дві-три хвилини Боб спинив своє авто в одній із бічних алей, і я побачив огрядну постань поліція, що, очевидно, вартував на місці нічної події.

Ми вийшли з авта. Самогубця тут уже не було — його, десь певно, забрано до трупарні, — але лавка ще досі рябіла розбризками засохлої крові, а на яснозеленій корі білого клена я відразу ж помітив викарбувані два слова.

— Дивіться но, Максе, — показав Боб на стовбур дерева. — Чи розберете?

— Навіть дуже легко, — відказав я, бо вже встиг прочитати: "ПРОЩАЙ КИЛИНО".

— Так? А що ж означають ці два слова? — вийняв Боб із кишені записника, — мабуть, щоб нотувати, що я йому скажу.

— Самогубець прощається з якоюсь жінкою, називаючи її на ім'я.

— Але чи не могли б ви мені сказати, до якої етнічної групи мала б належати ця жінка?

— Чого ж, можу. З письма й мови самогубця я бачу — він був українець.

— Виходить, ваш земляк?

— Виходить.

— Ще одне запитання до вас, Максе. Чи ви знаєте українців, що живуть у нашому місті?

— Не всіх, звичайно, але багатьох знаю.

— Гаразд, — сховав Боб записника до кишені. — Ідьмо далі!

За чверть години ми були вже в трупарні. Нас супроводив тамошній служник. Ще він не доторкнувся до покривала, під яким заховувався труп самогубця, а я вже помітив, що то був неабиякий здоровило. Коли ж служник ізсунув з обличчя самогубця покривало, мене охопив не тільки холодний жах, а й незвичайне обурення. Я на своєму віку бачив багато самогубців, — вішалників, утоплеників, отруєних, застрелених, зарізнаних, колесами залізничних поїздів розчавлених, — але такого дурня, як оцей мій земляк, мені ще не траплялося бачити. Що він собі накоїв? Стріляючись, цей йолоп смальнув із револьвера просто собі в рот і цим самим так знівечив своє обличчя, що його вже важко було б визнати за людську подобу. Замість рота — кривава яма; обличчя — печений кабак; очі, наче вичавлені з нутра риб'ячі пухирі, повипиналися з орбіт та так і застигли... Ні, це було не обличчя мого земляка, а — страшна руїна, серед якої годі було запримітити бодай одну відмітну риску цієї людини.

Коли служник ізсунув покривало нижче, я побачив на грудях самогубця, між викотами піджака, клинець жовтозеленого светра. Такі светри люди одержували в ді-пі таборах за часів ІРО. Я починаю міркувати: Килина — українка, жовтозелений светр — ді-пі... Подаю знак служникові, щоб він ізсунув покривало ще нижче. Служник виконує моє прохання. Бачу — окоренуваті руки, широкі, лопаткуваті долоні, плесковаті пальці... Десь я, нібито, бачив такі пальці. Придивляюся пильні-

ше. Увагу мою приковує до себе указовий палець на правій руці самогубця. Ніготь на цьому пальці геть чисто почорнілий, — мабуть, колись чимсь важким прибитий. І цей почорнілий палець когось мені нагадує. Знову міркую: Килина, жовтозелений светр, лопаткуваті долоні, плесковаті пальці, почорнілий ніготь на указовому пальці правої руки. Ще раз і ще раз вертаюся назад, міркую, пов'язую всі деталі, що звернули на себе мою увагу. І раптом, ніби несподіваний постріл, — думка: та це ж — пан Чикало! Так, так! Він не раз і не два погрозово сварився на мене оцим пальцем з почорнілим нігтем. Він самий і є...

— Ну, що, як? — звернувся до мене Боб.

— Ходімте, містере Дейвісе, — показав я йому на вихідні двері.

Коли ми вийшли з трупарні на пішоход, Боб звернувся до мене з запитанням:

— Чого ви, Максе, так пильно придивлялися до того почорнілого нігтя?

— Бо, якби не той почорнілий ніготь, я навряд чи міг би пізнати особу самогубця.

— А хіба ви його пізнали? — зупинившись, схопив Боб мене за лікоть. — Кажіть — пізнали?

— Так, пізнав.

— А чому ж ви мені там нічого не сказали?

— Я не хотів говорити про це при сторонній людині.

— Ах, так... Але хто ж він такий, той самогубець? Ваш земляк?

— Так. Я знав його ще з ді-пітабору. Ми мешкали з ним в одній кімнаті.

— Он як! Але по чім же ви, Максе, знаєте, що це саме він? Аджеж обличчя самогубця — це, сказати б, цілковитий мінус.

— Правду кажете, містере Дейвісе, — обличчя самогубця — цілковитий мінус. Але натомість я маю кілька плюсів: ім'я згаданої жінки, ріст самогубця, лопаткуваті долоні, плесковаті пальці, почорнілий ніготь на указовому пальці правої руки. Складені до купи оці плюси дали мені бажаний результат.

— О, та ви, Максе, без п'яти хвилин не Шерльок Голмз! — поплескав Боб мене по плечі. Після вийняв із кишені записника. — То кажіть же мені тепер адресу самогубця.

— Адреси я його не знаю, але прізвище, вік, родинний стан — про це можу сказати.

Занотувавши собі в записнику все, що я знав про пана Чикала, Боб сказав до мене:

— Гаразд, Максе. Дякую. Тепер ви чекайте біля авта, а я збігаю до телефона.

І, перетнувши вулицю, він зник у дверях аптечного магазину.

Поки Боб перемовлявся телефоном із котроюсь міською установою (може, з Соушел Сікьюрті, що реєструє всіх працюючих; може з Місцевим Відділом іміграції та натуралізації, в якому зберігаються адреси чужинців), я тим часом полинув своїми думками до Європи. Баварія, Н-ський табір, бльок "С", третій поверх, кімната 65, в якій мені довелося мешкати разом із Чикалами... Кажуть, про небіжчиків годиться говорити тільки похвальні речі. Воно може б і так, але як я можу говорити щось похвальне про пана Чикала та його дружину, оту саму Килину, коли вони вкоротили мені

на якихось п'ять років віку? Ах, що то за осоружні люди були! Він — грубіян, лихослів, причепа; вона — лукава, фалшива, підступна, — про таких жінок кажуть: "ангельський голосок, та чортова думка". Щоб викурити мене із своєї кімнати, до яких тільки капостей вони не вдавалися. І підливали в моє чорнило води, і підмішували у мій цукор соли, і серед ночі, знаючи, що я нервова людина, починали обоє — навмисне! — так хропти, що ліжко піді мною ходором ходило. А одного разу, коли я був увесь день відсутній, вони впровадили до мого радіоприймача мишу з маленькими мишенятами. Вертаюся ввечорі додому, залучаю радіоприймача — хочу почути Київ, але, замість Києва, коли нагрілися лямпи, з нього почувалася така розпачлива пискотнява, що мені у вухах від неї залящало. Отакі капосні люди були оті Чикали! А коли я зважився був поскаржитися на них до таборової управи, вони за те продражнили мене "навуходоносором", тобто донощиком. Іншого ім'я для мене в них не було — "навуходоносор". Ну й як я після того всього можу сказати про пана Чикала: "Земля йому нехай буде пухом", як заведено висловлюватися про небіжчиків? Ні, не земля йому нехай буде пухом, а по твердій каміюці йому під кожне ребро!..

— Їдьмо, Максе, — раптом почувся у мене за плечима Бобів голос.

— Дістали адресу, містере Дейвісе?

— Так. Слонова вулиця, число 1246. Поїхали!

Коли ми приїхали на Слонову вулицю, власне, глухий завулок, і вже наближалися до кварталу, де мав би стояти будинок ч. 1246, я раптом за примітив на пішоході пані Чикало. Десь певно, вертаючись із крамниці, вона тирила поперед себе цілий оберемок пакунків.

— Стривайте, містере Дейвісе, — звернувся я до Боба. — Спиніть отут авто.

— А хіба що? — подивився на мене Боб, проте відразу ж підвернув авто до пішоходу.

— Бачите, он пішоходом іде пані? Ото й є дружина самогубця. Я піду спочатку сам до неї. Щоб підготувати її. Бо, знаєте, жінка... сльози... гістерика... А потім уже й вас попрошу...

— Ідіть, — погодився Боб. — Я вас почекаю.

Я висів із машини і, перетнувши навскіс вулицю, вийшов до будинку ч. 1246. Тут ми й зустрілися з пані Чикало. Побачивши мене, вона виявила неабияку здивованість та, звичайно, удавану радість.

— Кого я бачу? — вигукнула весело. — Пан Одуд? Звідки ви тут узялися? Може, до нас ідете?

— Так, пані, до вас.

— А від кого ж ви довідалися про нашу адресу?

— Люди мені сказали.

— То дуже вас прошу заходити. Ми мешкаємо на третьому поверсі. Прошу...

І така мила, така ласкава, така солодкомова — ніби то й не вона із своїм чоловіком протягом цілого року варила з мене воду.

— Дозвольте, пані, я вам трохи допоможу, — відповідаю на ввічливість ввічливістю.

Я взяв у неї з рук кілька пакунків, і ми увійшли в двері. Ступаючи сходами на гору, пані Чикало розповідала мені нашвидку про те, що її Хома

Трохимович поїхав учора до Нью-Йорку. Казав — уранці повернеться, але, коли вона йшла до крамниці по харчі, його ще не було дома. Видно, запізнився. А я, слухаючи її, думав: “Поїхав твій Хома Трохимович до такого Нью-Йорку, з якого він уже ніколи не повернеться”. І мені, хоч як вона колись наїла мені рубець, шкода стало пані Чикало. Лишилася жінка тепер одна-однісінька, сама-самісінька...

Ось уже й третій поверх. Переступаємо через поріг. Двері пані Чикало сказала мені — я йшов задній — не зачиняти, бо й так, мовляв, гаряче. Вже в передпокої, віддаю їй пакунки, вона складає їх до шафи, а я тим часом оглядаю приміщення. Невеличкий передпокій, посередині стіл, стільці. Двоє дверей: одні, видно, до кухні, а другі, мабуть, до дальшої кімнати.

— Прошу, пане Оуде, сідати, — стала запрошувати мене пані Чикало.

Сідаю. Вона так само сідає обіч мене. Віддикується, — мовляв, утомилася, і, видно, чекає, щоб я сказав, чого це мене до них занесло.

— Питайте, пані, чого я до вас прийшов, — починаю свою мову.

— Скажете, пане Оуде, — посміхається вона до мене.

— Ви, пані, самі добре знаєте, що всі ми під Богом ходимо. Отож, прошу вас, сприйміть те, що ви почуете від мене, бодай з відносним спокоєм...

— Про що це ви, пане Оуде? — не втрималася, щоб не запитати мене, пані Чикало. — Може, з вами, не дай Бог, щось недобре сталося?

— Ні, не зі мною, пані, а з вашим чоловіком трапилося велике нещастя. Цієї ночі його знайдено в Нагірному парку застреленого.

— Як, застреленого? — витріщилася на мене пані Чикало. — Та ж Хома Трохимович поїхав до Нью-Йорку?!

— Не знаю, пані, як це сталося, але ваш чоловік тепер уже не живе. Власне, він сам себе застрелив із револьвера. Я на власні очі бачив його труп у трупарні. Оце звіди просто до вас, щоб сказати вам про цю сумну подію.

— Боже мій! Людоньки мої! Рятуйте мене, бідную та нещасную! — не своїм голосом заволала пані Чикало. — Та що ж я тепер сама робитиму в чужій стороні?..

Схопившись обома руками за голову, вона схилилася над столом і, ридма-ридаючи, проказувала найжалісливіші слова: “Та що ж це з тобою сталося? Та на кого ж ти мене покинув? Та як же я тепер житиму без тебе?..” А я, як і годиться в таких випадках сторонній людині, заспокоював пані Чикало, радив їй так не побиватися за чоловіком, — не сама ж вона, мовляв, лишається в цій чужій стороні, — є ще багато людей, які й стануть їй у допомозі. І, як людина, що має чуле серце, я й сам ледве не плакав. Та ось, саме тоді, як пані Чикало, ніби похлинувшись сльозами, на хвилинку стихлася, з сусідньої кімнати почувся чоловічий голос:

— Що там таке сталося? Чого ти голосиш?

— О? Наче хтось обізався? — звела своє заплакане лице пані Чикало.

— Так, і мені сталося, ніби хтось заговорив, — відказав я, а сам собі подумав: “це, видно, її

брат”, бо знав, що брат пані Чикало живе в нашому місті.

Тоді пані Чикало звелася з стільця, ступнула до дверей, що до другої кімнати, дужче їх відхилила і, дуже, видно, здивована, скрикнула:

— То ти, Хомо, дома?!

— А де б же я був? — невдоволено обізався той самий голос. — Тільки повернувся з дороги, заснув перший сон, а тут ти чогось розтужилася.

— Та як же мені не тужити, коли пан Оуд каже, що ти цієї ночі застрелився.

— Я? Застрелився? Пан Оуд каже?!

Пан Чикало — ясна річ, це був він — видно, так засовався, що аж ліжко під ним загуркотило, а мені від того гуркотіння підлога під ногами захиталася. Та що ж це таке? Чикало живий! Виходить, я помилився. Воходить, крім пана Чикала, серед моїх земляків знайшовся ще хтось такий, в кого жінка називається Килиною і хто має лопаткуваті долоні, плесковаті пальці, почорнілий ніготь на указовому пальці правої руки. Що ж я мушу тепер робити? Чи просити в пана Чикала пробачення, чи, поки він не вийшов, мершій тікати? Аж глядь — у дверях, мов управлений у рамки портрет якогось здоровила, стоїть пан Чикало власною персоною. До пояса голий, з волохатими грудьми, з заспанним обличчям.

— Ах, це ти, навуходоносоре! — мов ножакою, шпирнув він мене своїм ненависним поглядом.

І не встиг я рухнутися з місця, як пан Чикало схопив мене ззаду за комір мого піджака, повернув лицем до вихідних дверей і дав мені в потилицю такого стусана, що я, вилетівши з дверей, перевертом покотився з третього поверху на другий. Тут спробував був звестися на ноги, але пан Чикало — він поспішав слідом за мною — почастував мене ногою під праве ребро, і я, не затримуючись на другому поверсі, покотився далі донизу. Не пощастило мені й на першому поверсі: пан Чикало, прискочивши й сюди, вхопив мене за ноги, відхилив ліктями надвірні двері, виволік мене на ганок і, гукнувши: “Ось тобі, навуходоносоре!”, так шпурнув мене з ганку на пішоход, що я дістав лобом аж до ліхтарного стовпа. Мені в очах потемніло. Проте, мершій скакую на ноги, обтрушуюсь, а тим часом зиркаю на всі боки — чи ніхто не бачив, як пан Чикало “випроваджав” мене з хати? На моє щастя, поблизу нікого не було. Це мене трохи заспокоїло: принаймні, ніхто не знатиме про цей ганебний випадок. І я бігцем подався в тому напрямку, де мене чекав Боб. Побачивши, що я так поспішаю, детектив вискочив з авта, гукає мені назустріч:

— Як справи, Максе? Можна вже й мені йти?

— Сідаймо, містере Дейвісе в авто, — зашепотів я, прискочивши до нього.

MODERN HEATING

ОПАЛЕННЯ:

Водяне — Парове — Помпи
Ойл Борнери та напрари.

J. KIRICHENKO
134 DOVERCOURT ROAD
TORONTO, ONT.

PHONE: LA. 8829

НОВІ ДНІ, ТРАВЕНЬ, 1955

— В авто? Чого ж?..

— Сідаймо, прошу вас, містере Дейвісе, в авто, — повторив я своє прохання.

Коли ми обидва були вже в авті, я звернувся до Боба з такими словами:

— Тисячу разів прошу пробачити мені, містере Дейвісе, але я помилився...

— Тобто? — спинив Боб на мені свої бистрі очі.

— Ну, виявилось, мій земляк, якого я вважав за самогубця, живий і здоровий.

— Он воно що! — ще пильніше подивився на мене Боб. — То він, мабуть, надавав вам за це стусанів?

— Що бо ви, містере Дейвісе? — удав я з себе веселого. — Чи ж міг він мене бити за це, коли ми з ним давні друзі?

— Не бив, кажете? — і далі придивлявся Боб

до мого обличчя. — А чого ж ото у вас на лобі гуля?

— Гуля? — мацнув я себе за лоб і, справді, відчув під пальцями ціле куряче яйце. — А... це... це ми так реготалися з земляком з цієї історії, що я, регочучись, ненароком ударився лобом об одвірки... Ні, він мене не бив. Навпаки, почастивав чаркою доброї віскі...

— Ну, то добре. А я думав, що там щось подібне сталося...

І Боб, перевівши свої очі на кермо авта, заходився залучати мотора. А я, користуючись з того, що детектив не стежить за мною, висунув свою голову з авта і глянув на фасад будинку ч. 1246. Але, висунувшись, відразу ж і заховався, бо пан Чикало — він стояв біля відчиненого вікна — сварився на мене своїм величезним, як горшок, кулаком.

А. ЛЮБЧЕНКО

ЩО ДЕННИК

У Сяноку тривожно. Вночі того дня, коли я приїхав, під самісіньким Сяноком (проти Дубрівки) злочинці підірвали товарний потяг, що складався переважно з самих цистерн. А другого дня з другого боку Сяноку обстріляли пасажирський потяг, заклавши перед тим між шпали міну (під Загір'ям). У вівторок я виїхав назад до Криниці, бачив по дорозі розчавлені перекинуті цистерни й мимоволі відчув реальну близькість ворога...

Уже перед самою Криницею, в Мушині, несподівано зустрічаю Стрийського, що їде в тому ж вагоні. Пізнав мене з вікна й прибіг. Тоді я пішов до їхнього купе, де привітав і його дружину, симпатичну, гарну Ірену. Велика взаємна радість! Ми ж востаннє бачились у Моршині під час мого заарештовання. А потім, знаю, вони обоє багато зазнали через мене тривоги й всіляко намагались допомогти моему порятункові. Їдуть до Криниці на день-два. Живуть тепер на селі в Романові під Сяноком, і хочуть переїхати до Криниці або Жегестова. (Пропускаємо кілька рядків. Ред.)

Їду зі Стрийськими візником до оселі й під оселею зустрічаю свого співмешканця старого Левинського. Ще перед від'їздом з Криниці надіслав я листа до д-ра Сопуляка (Суспільна Опіка при УЦК), з проханням продовжити мені термін перебування в оселі на 1½ - 2 тижні, щоб викінчити лікування, — тепер зайшли від німців дуже суворі порядки, і термін в оселі визначається не більше як три тижні. А що мій термін уже кінчається, директора ж нема і його заступає господиня, некультурна зарозуміла мішаночка... з якою в мене досить напружені взаємини, то можна сподіватися від неї різних прикрощів. Тому я й просив Левинського бути на сторожі моїх інтересів, нічим не поступитися. Перепиняє він мене схвилювано й розповідає, що того ж дня, як я виїхав, господиня привела ан моє місце нового гостя, якогось Гуся, хотіла викинути мої речі, зірвала з ліжка мою постіль, нарешті всунувши до кімнати третє ліжко, наробила великого скандального шуму, так що

всі мешканці повибігали на коридор, але Левинський відстояв мої інтереси. Тепер я сам маю остаточно цю справу розв'язати. До речі, той п. Гусь, що претендував на моє місце, другого дня, вийшовши від лікаря, який у нього особливих захворювань, крім слабого серця, не визнав, посидів з півгодини у садочку й раптово помер. Смерть загадкова (підозрівають отруєння) — цим спеціально зацікалилось Гестапо, і кажуть, що в його валізі знайдено дуже велику суму грошей... порваних. А сам він був службовцем банку. До мене господиня жодним словом не звернулася, хоч і знала про мій приїзд. Я теж до неї не звертався, ждучи повернення директора й відповіді від Сопуляка. Але по двох днях, не діждавшись ні того ні другого, вирушаю до Кракова. Туди ж їде і Стрийський.

Вперше бачу Краків. Гарне місто, добре впорядковане, багато зелені. Стародавні мури викликають згадку про Київ. Боляче за Київ, де загинуло стільки цінностей і, можливо, загине ще чимало. А тут покищо навіть мало почувается війна, принаймні, назовні. Вразив будинок опери, точнісінько такий, як у Києві, і того ж самого кольору. Ах, Київ, Київ! Син мій раз-у-раз питає мене: "Тату, ну, коли ми вже повернемось до Києва?" Що я можу йому на це відповісти? Обіцяю, що незабаром, а серце крається. Довкола тут чую лише польську мову — так, це колиска їхньої державности, вони вдома, їхній Краків покищо захи́лів, і я їм дуже задрю.

Біля пошти перепиняє мене Данилевич, зав. відділом опіки над полоненими, і каже, що мою справу вже полагоджено, надіслано листи до Криниці, ще й телефоновано, щоб мені дали спокій. Сопуляка нема, але це під тиском Данилевича (він у курсі моєї справи, бо був перед двома днями у Криниці) зробив заступник Сопуляка проф. Колотило. Дякую й їду до УЦК, щоб особисто ще поговорити з Колотилом. Так, усе вже зроблено, все гаразд. Звідти їду до видавництва на Райхштрассе 34. Зустрічаю одного з директорів — Г-го, який уже двічі відвідував мене в Криниці й запрошував до співробітництва в новому журналі "Вечірня Година" (щось, по-моєму, примітивно - провінційальне, консервативно - клерикаль-

не). Прошу його, щоб допоміг мені влаштуватися на мешкання й прохарчування в Жегестові, де міститься тепер філія в-ва. Обіцяє, але поперджає, що там уже всі кімнати зайнято, треба порозумітись у самому Жегестові з директором Храпливим. Коротко говорю із старим Зілинським, який приймає мене дуже сердечно. Знайомлюсь з Лепким (теж директор і редактор “Вечірньої Години”), який поводить ся пихато, аж грубо, аж Г-му за нього незручно. Знову йду до УЦК, щоб умовитись про зустріч з Кубійовичем, і натрапляю там на Зрадив, побачивши мене, але я йому не вірю. До всієї родини їхньої у мене підозра: чи не приклали вони рук до мого заарештовання? Він, довідавшись, що я голодний, силоміць тягне мене до своєї хати. По дорозі чуємо з гучномовця повідомлення про застосування німцями нової зброї — особливо потужних бомб з літаків-роботів, що кермуються через радіоапарати. Страшенно поруйновано Лондон і південно-західне узбережжя Англії. Роботи сунуть і сунуть численними табунами, сіючи вогонь і смерть. Сенсація! Але це, звичайно, не розв'яже проблеми інвазії. Ц-к приводить мене до друкарні, тут, на другому поверсі в маленькій кімнатці, завантаженої речами, живе його родина. Тіснота така, що справді повернутися ніде — як то їм після харківських хопромів? Ш-ка зраділо вітає мене, обсилає компліментами, що, мовляв, прекрасно виглядаю — сильний, мовляв, та живий організм у мене, — пропонує пообідати. Згоджуюсь охоче і, поки на електричній плитці щось там гріється, говоримо багато й поспішно. Приходить і В. Ц-к, брат. Розповідають, що цими днями був у них якийсь Дацько, колишній майор штабу Київської військової округи, що їздив тепер до об'єднання розпорощених українських сил і має нібито поважні аванси у німців. Справа заноситься на створення української національної армії та українського уряду, а покищо виникає потреба основного об'єднуючого друкованого органу, яким могла б бути відновлена “Нова Україна”. Питають мене, чи згодився б я знову співробітничати. “Залезить, — кажу — від того, що саме і якою мірою цей орган мав би репрезентувати”. Але все це, на мою думку, покищо по воді вилами писане. Вони всією родиною збираються виїхати десь до Криниці чи Жегестова, щоб, поки літо, відпочити. До речі, нагадують мені, що в Криниці, де останніми днями також був Дацько, перебуває Доленко з Харкова із своєю групою “архівних політиків” на зразок проф. Дубровського, отого самого, що був свого часу репресований більшовиками, але, коли ми в “Новій Україні” лайнули Пушкіна, прибіг до редакції з протестом, отого, одне слово, що зважився співробітничати в Штепинському “Новому Українському Слові” — малорос і безнадійний... Він же права рука Доленка, розумілого модерного отаманчика, який ще в Харкові розпочав свої кумедні сеанси хуторянсько-політичної магії, сидючи в кабінеті вдома, приймаючи запрошених ним же відвідувачів, як прем'єр-міністр (він таким і готується бути) та глибокодумно, як чаклун, прорікаючи кожному незрозумілі сентенції. В Харкові мене теж запрошували до нього — мовляв, має до мене якусь справу. Я ж відповів: “Коли п. Доленко

має до мене справу, то проста логіка й звичайна тактовність мусять йому підказати мою адресу”. Він, ясна річ, не прийшов. Тепер він тут, у Криниці, продовжує ту ж містифікаційну комедію, оточений будучи різним невизначним елементом, якому вигідно животіти отак гуртком “східняків-науковців”, що вже виробив собі в УЦК певну субсидію. В Криниці скупчилися тепер у значній мірі наддніпрянці, галичани й буковинці. Тримаяться відокремлено, кожне своїм гуртком. Але чвар уже повно, розпаношуються дрібні низькі пристрасті й діє доносництво. Все це набирає дедалі гірших рис, властивих еміграції, особливо українській, — і мені моторошно стає, коли ставлю запитання: невже це почалася справжня еміграція?

Але — до діла. Пізніше до Ц-ка забіг Д-ч, дуже дружня, як бачу, їм людина і, на мій погляд, людина дещо незрозуміла. Він того ж вечора вирушив до Криниці, щоб упорядкувати справу з друкарнею, евакуйованою з Ярослава. З ним намірився вирушити і Ц-к — шукати в тих місцях кімнату для родини.

Увечері пройшовся вулицями Кракова з поетом М. Ситником, оглядав нове місто, а потім, вибравши понад Вислою до старого, любувався довго Вавелем. І знову — глибокий жаль за Києвом. А Висла мілкенська, брудненська, мов харківська Лопань. Куди їй, жалюгідній, до Дніпра!

Ночую в канцелярії видавництва. Перед сном п'ємо чай і довго розмовляємо: Ситник, Гайворонський і я. Ці хлопці працюють при видавництві звичайними носіями й досить добре заробляють. Але ставлення до них пп. директорів та редакторів зверхне, зневажливе, просто їноді хамське, дарма що обидва були нещодавно теж редакторами газет — один Васильківської, другий Константинівської на Донбасі. Гайворонський робить враження простакуватого в поведінці, але розумної притящої людини. Обидва готові до яких завгодно злигоднів, аби лише переможцями повернутись додому. Дуже щирсердечно приймали та вгощали мене і шкодували, що я вже другого дня виїжджаю.

Другого дня вранці — візита в Кубійовича. Каже, що була виникла чутка, ніби мене знову заарештовано, і він телефонував до Сянока, потім до Криниці, шукаючи за моїм слідом. Радить покищо оселитися в Жегестові, а далі видно буде. Нарікає на галичан, паперових патріотів, для яких тепер відкрилась широка можливість їхати до Німеччини на важливу й корисну працю серед робітників-українців, а вони натомість здебільшого норовлять тікати до Австрії.

Потяг мій відходить десь о 1-й дня. Купивши квитка, ще годин зо дві броджу по місті, вивчаючи архітектуру, потім стомлено сідаю на лавку в саду недалечко двірця. — “Пане Любченко! Що ви здесь делаете?” — чую голос з-поза спini, і переді мною несподівано виростає знайома постать. Це — один із співробітників львівського Гестапо, колишній киянин, зрусифікований німець, який брав участь в останньому моєму допиті й загрожив мені, що коли говоритиму неправду, то негайно поведе мене до сусідньої спеціальної кімнати, де кожна людина вже конче говорить тільки правду. Він тоді присікувався до мене, ніби на

відозвах ОУН, розкиданих у Києві, серед інших підписів проводу, фігурував і мій. Він пронизував мене зеленими очима й довго не хотів вірити в мої заперечування, а потім, відпроваджуючи в кайданках назад до в'язниці, співчутливо наче б то кинув: "Какая то сволочь хочет вас закопать!" Тепер сів поруч, як приятель, втішений зустріччю, частує добрими цигарками, мало розпитує, а більше сам розказує, бідкаючись на відсутність помещання, лаючи поляків, згадуючи досить цікаві епізоди з тих часів, коли він був репресований більшовиками. Дивився я на нього, слухав його голосу — і мені аж не вірилось, що я на волі в зеленому краківському саду. В'язниці й допити та весь той тигар переживань здавались химерним сном.

Вертався в напхом напханому вагоні — один лише вагон для ненімців у цьому прискореному потязі. Дуже стомився. На двірці в Криниці — мила несподіванка. Зустрічає мене симпатична пані О., яка спеціально вийшла до цього потягу й з якою я пробув уже весь вечір, подякувавши їй якнайкраще.

В оселі застав директора, розповів йому про позитивне розв'язання справи, а він якраз хотів третє ліжко до нашої кімнати ставити, щоб мене силоміць випхати. Почувши від мене про дозвіл, крутнувся, справді як лис, і від агресій стримався. Але на ранок нова неприємність. О год. 7-й (в неділю це було) той же директор стукає в двері, будить: "Приготуйте документи, поліційна перевірка!" По кількох хвилинах входять з ним двоє гестапівців, розглядають документи, перевіряють у книгах, хто скільки часу перебуває в оселі. Я якраз голився, а потім швидко подався на двірць, щоб встигнути поїхати до Жегестова. Був чудесний сонячний день. У Жегестові мене радо прийняли. Ми засмалювались над Попрадом, грались по-хлєспчачому. Я лишив заяву, домовився з Храпливим, що приїду через тиждень, і вирушив надвечір до Криниці. В оселі відразу ж прибігає до мене директор і заявляє, що за розпорядженням Гестапо я мушу негайно залишити Криницю, бо перебувати тут можна тільки 3 тижні. Дозвіл УЦК на продовження значення не має, бо німецька влада має свої закони й порядки. Коли б я не поїхав до Жегестова, то довелося б мені, як от Луцькому, Шкваркові й ін., іти до Гестапо давати додатковій пояснення й сидіти там цілий день. Ну, нема ради, треба виїздити. Але ні. Ще треба спробувати позмагатися. І другого дня Луцький Мирон, Шкварко, Данилевич і я йдемо до голови УК (там зустрічаємо Ц-ка, що приїхав кімнату шукати), а звідти вкупі з головою — до штатдкомісара. Починається складна бюрократична дводенна морочка, до якої знову встряєє Гестапо, і зрештою справу передано до бургомістра-німця. А цей заявляє щодо мене зокрема: дозволить мені перебувати до неділі лише тоді, якщо йому безпосередньо подзвонять з Кракова. Перед тим іще він суворо причепився до мене, чому я, мавши дозвіл на приїзд до Криниці ще в березні, приїхав аж у травні, і грубо додав, що за цей час можна було вже кілька разів померти. Я сбурився на таке зауваження, пояснивши теж грубувато, що лежав хворий. Потім Луцький подзвонив у моїй справі до Кракова, але до 4-ої години Краків ще не зв'я-

зався з бургомістром і, щоб не бути заарештованим, я з допомогою Луцького й п. Фіголь хутенько знайшов куточок на Криниці-селі, ледве встиг приписатися в старости та й пішов ночувати на село. Це був просто голубник на горіщі, де поставили ліжко й столика. Але стомлений, я спав там досить міцно, дарма що цілу ніч шумів вітер, барабанив дощ по даху й у шпарини моєї халабуди текла вода. Переспав там ще одну ніч, а наступного дня директор оселі, де я продовжував харчуватися, каже мені, що йому дзвонили з Кракова (Сопуляк!), домовились уже з бургомістром, і мені дозволено перебути в оселі до неділі. Тоді я перенісся назад до "Мерану".

За цей час тут заарештовано секретарку видавництва з Кракова панну Смик. А ген. Капустянського випущено й він продовжує перебувати в "Мерані".

Я повідомив С-ка про моє скрутне становище й попросив, щоб у Жегестові знайшли мені кімнату. Виконано негайно, кімната є, в неділю виїжджаю до Жегестова й заберу туди Лесика. Я з Луцьким умовився, щоб він викликав мене до Відня або до Праги на працю в українському комі-

ВЕЛИКА ДЕСЯТИТОВОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ-РУСИ М. ГРУШЕВСЬКОГО

виходить накладом видавничого товариства "Книгоспілка" в Нью-Йорку. Вже вийшли з друку I, II та III томи. Нормальна ціна комплекту (10 томів — 11 великих книжок) 82 дол. 50 центів.

Передплатники той же комплект мають тільки за 60 дол. і сплачують ратами по 6 дол. перед кожним томом.

*Користайте з можливости набути це високоцінне наукове видання..

Передплату зголошуйте на адресу:
KNYHO-SPILKA Publishing Co.
68 East 7th St.
New York 3, N.Y., U.S.A.

М. В. ГОГОЛЬ

Накладом "Книгоспілки" вийшли з друку і поступили в продаж твори М. В. Гоголя томи 1-й та 2-й (українська тематика) в українському перекладі за стилістичною редакцією А. Ніковського та М. Зерова. Обидва томи в одній книжці (поклад 600 стор.). Видання багато ілюстроване. Добрий друк та міцна полотняна оправа. Ціна за книжку (два томи) 3 дол. 75 центів. Питайте в ближчій українській книгарні, або шліть замовлення на адресу:

KNYHO-SPILKA Publishing Co.
68 East 7th St.
New York 3, N.Y., U.S.A.

теті, який йому доручено тепер організувати.

С....., Нижанківського, Безпечного покликано останніми днями до війська (СС). Взагалі переводиться широка мобілізація українців (і наддніпрянців) до 1905 р. народження включно. Та незабаром, либонь, прийде черга і на мій рік.

Є чутки про створення української національної армії. Закручує цим ділом передусім той же Дацько. Мають узяти передусім полонених українців — шось 1½ мільйона готових вишколених бійців. Ставиться питання про маніфестування української держави, виходячи з засад берестейської угоди, і створення українського уряду. Відбула-

ся нібито нарада в Кракові, після якої Дацько їде до Геббельса з доповіддю, щоб потім дістати остаточне благословення у Гітлера. Геббельс цій справі ніби то дуже сприяє, а Розенберг і Кох визнали помилковість своїх наставлень щодо Сходу й зокрема України. — “Свежо преданіє, но верітєся с трудом!”

Більшовики розпочали наступ у районі Ковеля. Віддано Виборг. Американські літаки, що перед двома днями бомбардували Берлін, відлетіли на нові свої бази під Полтаву (так!). А Італію майже цілком уже втрачено.

Д-р Арнольд МАРГОЛІН

МОЇ ЗУСТІЧІ З ПЕТЛЮРОЮ

(До 30-ліття смерті Симона Петлюри)

У Кам'янці-Подільському відбулися мої побачення з Петлюрою, а також з диктатором української частини Галичини д-ром Петрушевичем і новим прем'єр-міністром Мазепою. У той час якраз тривали гарячкові наради над тим, яких саме вжити заходів проти натиску з двох боків — і більшовиків, і денікінців.

Петрушевич, а разом із ним і Панейко, що був у Парижі, схилились до думки про пекучу потребу воєнного союзу української армії з армією Денікіна і політичної угоди між ними. Але Петрушевич заявляв, що не хоче користати з кількісної переваги галицької частини загальноукраїнської армії й що він скориться постанові більшості голосів Директорії, у якій він сам мав лише один голос.

Щодо Панейка, то він, на жаль, занадто захопився пляном урятування української Галичини за допомогою союзу з Денікіним. Як галичанин, Панейко не знав добре умов старої російської дійсності, не знав командного складу денікінської армії, ані людей, що з них складалося найближче коло Денікіна.

Петлюра, Швець і Макаренко не вважали за можливе здійснити такий союз і угоду, бо передбачали, що денікінський уряд, ще сильний тоді англійською підтримкою його армії, захоче диктувати умови слабшій, через брак усього конче потрібного, українській армії.

Уже після мого від'їзду, в Букарешті, я довідався про те, що велика частина галицької армії підписала, без відома Петрушевича, угоду з денікінською армією, і прямує, за загальним стратегічним пляном, до Одеси.

Нарешті, я вперше розмовляв особисто з Петлюрою. Доля увесь час якось так улаштовувала, що раніш ми ніяк не могли зустрітись. А проте, ця людина так довго стояла на чолі українського руху, з яких і я був зв'язаний уже від весни 1918-го року. Про Петлюру так багато говорили й писали. Його, нарешті, обвинувачували в потуранні під час погромів. Для мене, жидка, це було найстрашніше обвинувачення. Гадаю, що і для таких людей, як В. К. Прокопович, А. Я. Шульгин, Б. П. Матюшенко і до них подібні, співробітництво з урядом чи Директорією, хоч би посередньо винуватих у погромах, було б цілком неможливе. Від цих же поважаних діячів, що давно і близько знали Петлюру, я мав про нього такі відгуки, які виключали навіть саму думку про можливість виявлення з його боку не тільки погромного, але й взагалі антисемітського настрою.

Щоправда, я вже знав, що Директорія не зважувалась відразу покінчити з Семесенком і до нього подібними, не дивлячись на явну доведеність вини Семесенка, Козир-Зірки та ін. Мені було відомо, що Директорія обмежилась замкненням Семесенка до в'язниці і призначенням над ним та іншими отаманами, обвинувачуваними в організації погромів чи в потуранні по-

громам, попереднього слідства.

Петлюра відверто розповів мені про те безвихідне становище, у якому перебувала в той час армія. З чарівною ширістю він картав і себе і інших за цілий ряд помилок у минулому. Жадної демагогії, жадного манірування, а самий тільки здоровий глузд і безмежна любов до свого народу просвічувались в усьому тому, що він мені казав. Потім він почав розпитувати мене про мої закордонні враження. З самої постанови запитань я бачив, що ця людина чудово вже орієнтується в західноєвропейській політиці і далеко відійшла від утопізму російської соціалістичної думки, на якій, по суті, була вихована.

Якраз саме в цей час до нього прибула з Варшави військово-дипломатична місія. Він казав, що угода з Денікіним не може відбутися, рівно ж як і не може бути мови про угоду з більшовиками. З його слів можна було помітити, що в боротьбі з більшовиками він покладає надію на допомогу Пілсудського і Польщі. У цьому випадку великий вплив міг мати на нього факт його давнішого знайомства і дружби з Пілсудським. Крім того, у Петлюри була ще якась тинь надії, що здорове ядро української армії “голими руками”, як він висловився, відстоїть себе від подвійного тиску з боку більшовиків і армії Денікіна.

Я висловив йому свою думку про те, що він повинен робити в разі цілковитої катастрофи. Я радив йому їхати в такому разі до Відня чи Праги, створити там або в Парижі Український Національний Комітет, як це вже були зробили в свій час серби, поляки, вірмени та інші народи, коли ворожі сили окупували їхні землі.

Дуже швидко по цій розмові виявилось, що він не послухав моєї поради і поїхав до Варшави. Тільки історія розсудить, чи правильно вчинив він. Час для цього ще не настав.

Петрушевич справив на мене дуже добре враження. Шляхетний, лицарський тон, жагуча любов до рідної Галичини і галицько-української армії, яку він відвів суди, за Дністер, від розгрому за допомогою французьких гармат, що ним загрожувала армія Галлера... Пізніше ми зустрічалися з ним у Відні і Лондоні.

Нарешті, І. П. Мазела. Серйозний, вдумливий вираз обличчя цього відомого працівника катеринославського земства відразу привертав до себе увагу. Я виявив у ньому подиву гідне уміння слухати співрозмовника і сприймати його думки — якість, що рідко в кого з людей трапляється. Він жадібно всмоктував у себе все, що я йому розповідав про закордонні орієнтації, про моє ставлення до програми й тактики Тишкевича, про всю однобічність орієнтації, що назрівала, яку найяскравіше являв собою Василько і до якої вже схилився частково і Мацієвич, про причини моєї демісії...

І я відчув, що не зважаючи на нашу приналежність до різних партій (Мазела один з лідерів української соціал-демократичної партії), він погоджувався зі мною в оцінці становища України за кордоном і у виборі тих заходів, що їх слід ужити в Західній Європі і в Аме-

риці, щоб належно поставити українське питання.

На початку грудня Василько і я були запрошені до Тарнова. Петлюра і уряд хотіли ближче познайомитися з станом речей за кордоном. Василько найкраще міг висвітлити питання польсько-французької орієнтації. Я був у курсі англійської політики, крім того, я тількищо побував у Женеві.

А. Сологуб. Симон Петлюра. Скульптура. Париж, 1951.

Люди пізнають одне одного більше в нещасті, ніж у зеніті успіху. Це старе правило. Протягом тих трьох днів, що ми прожили в Тарнові, я тричі бачився з Петлюрою. Його тверезі державні погляди, безмежна любов до України, уміння орієнтуватися і ясно розуміти все, що відбувалося за кордоном, на цей раз виявилися ще реальніше, ніж під час зустрічі в Кам'янці-Подільському. Усі муки, що випали на долю цієї людини, різні обвинувачення, свідомість великої відповідальності, ще дужче загартували Петлюру. Він і далі залишався на своєму становищі.

В той час, коли ми були в Тарнові, український уряд не мав жадного вершка української території. Умови

УВАГА!

УВАГА!

КУПУЙТЕ ВИДАННЯ УВАН

В. Підмогильний, Місто, в оправі	\$3.00
” ” без оправі	2.50
Т. Осьмачка, Із-під світу	2.50
В. Винниченко, збірник	1.00
Т. Шевченко, річник I	0.50
” ” II	0.75
” ” III	0.75
Ю. Яновський, Майстер корабля	2.50

Тільки роздрібний продаж.

Замовляти в „Нових Днях”.

НОВІ ДНІ, ТРАВЕНЬ, 1955

життя в Тарнові були більш, ніж скромні і суто похідні, перспективи дуже неспівні. І все ж таки кращі сини українського народу, що тут зібралися, міцно спаялися в одне ціле, мужньо терпіли всі нестатки і твердо вірили в майбутнє, у здійснення всіх своїх надій. Замість розсипатися по світу емігрантським походом, замість шукати особистої кар'єри і щастя, вони терпляче чекали тут, поблизу батьківщини, поки пронесеться, нарешті, смерч більшовицького насильства понад рідними полями, і готувалися до повороту для праці над відродженням порядку та державности.

З почуттям глибокої поваги до цих людей і з вірою в кінцевий успіх їхніх прагнень залишив я Тарнов.

УРИВОК З ЛИСТА А. Д. МАРГОЛІНА ДО С. В. ПЕТЛЮРИ

Лондон, 12 лютого 1920 р.

“Високоповажаний Пане Президенте,

Дозвольте мені не як голові Місії, а як старому громадському робітникові, звернути Вашу увагу на дуже важливе в нашому внутрішньому житті питання.

Ви знаєте, що я не маю сумнівів в абсолютному демократизмові і бракові антисемітизму щодо тих, хто стоїть на чолі всього нашого урядового апарату.

На жаль, не можна сказати того самого про багатьох урядовців і діячів, навіть з таких, що посідають високі посади як в Україні, так і за кордоном. Стара російська школа наклала печать антисемітизму на всю людність колишньої Росії, але ще більше сіяли завжди цієї отрути в так званій “смузі осілості”. Тільки час і наполеглива праця над цим явищем зможуть оздоровити організм України від цієї недуги.

Автім, Ви і сами, Високоповажаний Симоне Васильовичу, все це добре знаєте. Але я повертаюся в даному листі до цієї теми у зв'язку з тими згубними наслідками, що їх дає антисемітизм в напрямі нашої боротьби за державне існування України.

Якщо поставити питання, чому від самого початку Антанта, особливо Англія і Америка, краще поставилися до держав Балтики і Кавказу, ніж до українського народу, то слід при розв'язанні цього питання віднести багато чого на рахунок двох причин: 1. Утопізм і надто лівий напрям Директорії під час її перебування в Києві, 2. Погроми.

Із цих двох причин найшкідливіше відбилися на ставленні до нашого руху, як видно, погроми. Навіть у Польщі не було нічого подібного, як порівняти з жорстокістю і кількістю жертв погромів на Україні. А що ставлення до жидівського питання є в даний момент ніби лакмусовий папірець для найкультурніших народів Європи й Америки, то за це свідчить багато фактів, у тому числі і остання стаття ворога українського руху Черчіля, що її при цьому додаю. Щоправда, погроми денікінської армії були ще далеко гірші, ніж погроми весни 1919 р. І цілком зрозуміло, що ми тут, у Лондоні, вживаємо всіх заходів, щоб в'яснити цю справу в Європі й Америці. Але цього мало, треба оздоровити наш адміністративний апарат Вашою авторитетною декларацією про непохитний намір уряду, під Вашим головним керівництвом, будувати державу силами всіх народів, що мешкають на території України. Окрім такої декларації, ще більше сили і значення мав би циркуляр Ради Міністрів до всіх відомств і закордонних Місій із зазначенням, що в українській демократичній державі можуть бути на державній службі тільки справжні демократи, що цілком поділяють погляди і є вільні від реакційної і антисемітської спадщини старої Російської Держави.” (Підпис)

Уривки з книги д-ра А. Марголіна “Україна и политика Антанти”, 1921 р., які ми використовуємо тут за ласкавим дозволом автора. Ред.

Микола ХВИЛЬОВИЙ

АРАБЕСКИ

IX слово

Город.

Я безумно люблю город. Я люблю виходити ввечері із своєї кімнати, йти на шумні бульвари, випивати шум, нюхати запах бензолу й тоді йти на закинуті квартали, щоб побачити японські ліхтарики — так, здається — в трикутниках цифр: будинок, на розі, №: горить. Я люблю, коли далеко на дальніх міських левадах рипить трамвай: щось неможливе нагадує цей рип, щоб постали переді мною теплі образи, як хрустальні дороги, як прозорі-фантастичні леденці (коники), що я їх уже ніколи, ніколи не побачу на базарі. Тоді я люблю Іспанію, тому, що вона далеко, тому що я фантаст, тому що я пізнаю й кохаю город не так, як інші, тому що город — це Сервантес Сааведра-Мігуель, тому що в битві при Лепанто, тому що в полон до алжирських піратів. Тому що підходить до мене Марія й каже:

— Nicolas! Я читала сьогодні еспанські новели, і я скажу: Мартінес Сієрра — моя радість, бо в його новелях маленька музика, мелодія слів, як оркестра моєї душі, коли у вишневих садках моєї чумацької країни жевріють зорі: падають на ягоди крізь темну темряву літньої синєблюзої ночі й падають на ставки, щоб прозвучати. Мартінес Сієрра — маленька флейта, веснянка дум про далеку Іспанію.

Ми зупинилися на мосту. Гримить повінь. Над рікою важкі весняні хмари. Тоді Марія дивиться на

далекій огонь, що горить на костьолі, і творить поему. Гримить повінь. Над рікою важкі весняні хмари.

Ніч.

Весна.

Міст.

Марія.

О, Мартінесе Сієрра! Тобі, музичному музикантові, твоїм новелям, де звучить така широка й радісна весна, де міряди мірядів голубих метеликів над гармонією моєї душі — тобі шлю із своєї чумацької країни привіт. О, Мартінесе Сієрра! Не тільки ти закоханий у звуки, фарби й запах слова — я теж естет. Я вірю, що наші душі зійдуться десь у мірядах мірядів голубих метеликів, у цій голубій хуртовині, коли серце так енергійно стисне, наче таємна мавка розказує океану казку, коли в океанах горять жемчуги, як горить сонце на шляхах моєї чумацької надзвичайної країни. О, Мартінесе Сієрра! Про що розповім тобі? Чи розкажу тобі, як співають наші дівчата біля шведських могил, коли пісня з буряків, як сіроока жура, як геніяльний Леонтович у бур'янах мого степового краю? Чи розкажу тобі, як повільною ходою бредуть круторогі воли з молочної фарми? Чи сплету тобі вінок із польових дзвоників — з подій: як була, як пройшла, як гриміла, як народжувалася молода епоха? Ішла м'ятежна епоха. Ішла духмяна романтика, і нечутно ходили в борах тіні середньовічних лицарів. Бігли вітри із Сходу — сторожки й тривожні. І тоді в аулах моєї голубої Савойї стояв гул. Через перевали, з азійського степу, із глухої тайги, летіли: депеша за депешою.

О, Мартінесе Сієрра!

Ніч. Весна. Гримить повінь. На дальньому костьолі горить огонь і теж творить поему. Я мовчу. Марія Мовчить. На мосту тихо, і тільки мутні води клеочуть і тікають у невідому даль. Тоді я знову пізнаю, як я безумно люблю город. Уранці, в городі, де незнайомі вулиці, а по них проходиш, якось невідомо й задумано: проходять і зникають давно забуті тіні іхтіозаврів, і розчиняється рожеве вікно в майбуття. Гарно приїхати в город із села, коли в кварталах дрімає тиша, дрімають візники, а по вулицях метуть двірники, коли в городі прокидається ранок і гулко процокотить фатон, а потім —

— змовкне.

— Слухай, Nicolas! Коли я думаю про міські квартали, я думаю, що я чула юнка з голубими прозорими віями, що я амазонка й джигітую десь у заозерних краях... Слухай, Nicolas!

Ніч. Весна. Гримить повінь. І тікають мутні води в невідому даль.

Ніч.

Весна.

Міст.

Марія.

Але так можна збожеволіти: коли ранок почне рундуки: за м'якою зеленою дерев стоять рундуки. І плентаються сюди люди — білі, незнайомі, забуті, як далека Іспанія, як троглодитний вік, коли

люди ловили за хвіст леопарда й тут же роздирали його надвое, щоб їсти. І починає ще ранок — битий шлях, а за ним плентаються фурғони селянської родини.

— Маріє! Я безумно люблю город! Я люблю робітничі квартали й квартали єврейської голої, коли дивись відтіля на костюл, коли на костюлі в діядемі ночі горить казковим огнем циферблат. Тоді я похиляюсь на телеграфний стовп і думаю, що я ніколи не розкажу, що робиться в моїй душі, які виникають образи, які, як потоки, як жемчуг, протікають біля мого романтичного серця: жемчуг хрумтить і японські ліхтарики (коли гоголівський ярмарок) біля прозоро-фантастичних леденців (коніки), що я їх уже ніколи, ніколи не побачу на базарі. Тоді я наливаю себе вишневим соком моєї неможливої муки й молюся, щоб “боженька” зробив мене генієм: щоб розказати, як хрумтить жемчуг біля японських ліхтариків: будинок, на розі, №: горить.

Я безумно люблю город.

Деталь із моєї біографії.

Народився я (Сойрейль, припустім, бо для мене просвітнянський реалізм — “к чорту”... навіть у прізвиськах, бо я його органічно “органонами” не виношу), народився я, Сойрейль, якого не треба плутати з Карейлем, автором “Французької революції”, оскільки в Англії нема просвітництва такого, як у нас, але, може, є й покраще: я маю на увазі Ірландію й англійський бокс, після якого... — народився я в одному з тих городків, саме в степовому краї, саме в полковій залозі, де колись — так давно! — слобожанські полки, а потім недалеко Диканька з Мазепою на шведських могилах перед полтавським побоїщем. Я був сином якогось чиновника, який від мене одмовився. Звичайна історія: чиновник спокусив горняшку однієї прекрасної травневої ночі, коли зацвіли яблуні, під яблунями. А коли я народився, чиновник, який мене народив, щоб не годувати Сойрейля, утік із провінціального городка. Таким чином у країні покриток стало одною покриткою більше. Але моя мати не пішла дорогою — на Сагайдак — шевченківської Катерини й моєї Оксанки із “Життя” — з тієї книги, що “Сині етюди”, яких, етюдів, я вже ніколи, ніколи не буду писати, бо я пишу —

— роман.

Моя мати не пішла цією дорогою, бо на другий день у мерла. Тоді другий чиновник, гадаючи, що його жінка безплідна й нездібна родити, взяв мене за сина. Чиновник помилився. Прийшла друга травнева ніч, коли небо було в яблуневій завірюсі й пахло горизонтом (а небо може пахнути горизонтом наперекір усякій міщанській логіці), коли степовий городок дрімав під голубим крилом весняної ночі, безплідна чиновникова жінка родила майбутнього колезького реєстратора. Чиновник цикнув і сказав:

— Помилка-с!

Але мене не можна було викинути, бо формальності щодо закріплення було пророблено. Таким чином, не глядячи на те, що чиновникова жінка була не безплідна, що в травневу ніч, коли стояла яблунева завірюха, родила колезького реє-

стратора, — не зважаючи на все це, я лишився в чиновника на його хлібах.

Я не буду описувати те, інше, що, може, когось і цікавить, але мене, навпаки, і ніскільки; не буду описувати так, як писали наші шановні корифеї; я буду писати так, щоб зрідка почути кармазинові дзвони з глухого заріччя, коли серце так стисне, ніби погляд стрункої юнки, коли вона на моє буйне бажання каже крізь яблуневу завірюху, здригнувши:

— Да!

...Але як же хрумтить жемчуг біля японських ліхтариків, біля прозоро-фантастичних леденців (коніки), що я їх уже ніколи, ніколи не побачу на базарі!

— Слухай, Nicolas! А що ж далі? Як же з твоїм чиновником?

— Маріє! Ти наївничаєш. Нічого подібного не було. Я тільки приніс тобі запах слова.

Ніч. Весна. Гримить повінь. І тікають мутні води в невідому даль.

Ніч.

Весна.

Міст.

Марія.

...А сьогодні вітри насідають із півночі. Цілий день шаленіє хуртовина, і ростуть на дорозі замети. Іде грудень року від народження Христа тисяча дев'ятсот двадцять третього, від народження епохи громадянських війн — шостого. Я ще не знаю, що я напишу, але на моїй душі — біль. Бо ж подумай, Маріє:

— Я читаю кожного дня книжки, але я ні разу не зустрів справжньої книжки (поєми) про нашу — у віки — революцію. Тоді я знову молюся, щоб “боженька” зробив мене генієм, щоб розказати, як ішла, як пройшла, як гриміла молода епоха.

Ішла м'ятежна епоха. Ішла духмяна романтика, і нечутно ходили в борах тіні середньовічних лицарів. Бігли вітри із сходу, сторожки й тривожні. І тоді в аулах моєї голувої Савойї стояв гул.

Ще деталь

Мені пророкують велике майбутнє: одні кажуть, що я буду командором нової художньої школи; на погляд других, я “прорублю вікно в Європу”, куди й буде (біс!) виглядати мій чумацький надзвичайний край; треті запевняють мене, що я в потенції...

...Мені навіть неловко писати...

Є, правда, і четверті, які вважають мене гра-

ЄДИНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СКЛАД ВУГІЛЛЯ В ТОРОНТІ SCARBORO FUELS

Власник: Є. Охїтва

Продаємо добре чисте вугілля, маємо на складі тверде і м'яке вугілля, а також різне вугілля до стовкера і бловера, продаємо також дрова. Гарантуємо добру обслугову.

Замовлення слати:

SCARBORO FUELS — St. Clair Ave. East, Scarboro
Junction — Tel.: AM. 1-1371

фоманом, дилетантом, парвеню і т. д. Але, на радість, я цим не хочу вірити: я гадаю, що я все-таки напишу гарний твір, бо ж яблуні тільки но зацвітають у садах моєї духмяної фантазії, бо ж переді мною і за мною гори поетичного матеріалу.

Словом, коли б я хотів загубити свою індивідуальність, я б давно її загубив. А коли б я був через міру шанобливою людиною (зовсім без шанобства — ні риба, ні м'ясо), я міг би використати своє становище.

Але я дуже тиха, лагідна людина. І тому, коли мені, як літераторові, що подає надії, запропонували взяти посаду командора одного чималого, правда, видавництва, я навіть з охотою взяв її.

Отже, там, де я працюю, де все так імпозантно, там ви знайдете всіх, кого вам треба. Тут і Пульхерія Івановна Жоха, тут і тов. Крутик (мій заступник, прекрасний "зам"), тут і ціла академія різнобарвної професури.

Але більш за все мені подобаються ті весняні дні, коли потоки ласкавого сонця заливають усі кімнати моєї установи, коли з мого імпозантного будинку падає весняна "капель", коли за моїм кабінетом шум ділового будня. (Далі буде)

М. ХВИЛЬОВИЙ

ЗА ОБРІЕМ ЗИМА

Посьолок на горі, а там — завод сизий,
На серці пелюстки так тепло-тепло: мак.
Вже одцвірінкав птах свої жагучі меси —
За обрієм зима.

За обрієм зима, а лебедині крила
Не видко на шляхах — жевріє листопад,
Але і промінь-цвіт не намантачить рала:
Захворів у степах!

Добраніч! У вирій ми, гуси, простяглися,
За вами й я туди. Вовтузиться сумнів, —
І завжди так в житті: до сонця несемося,
Лишень затихнуть десь палкі його пісні.

Лосунем поплигав вітрець жовто-осінній,
Росте на думці дуб з голісньким гіллям.
Гудок. Товариші ідуть, як франк-масони,
І на спочинок теж задумливі поля.

Мовчазно. Шарудить лишень змарніле листя,
Похилий пес побіг через сумний байрак...
В якій гармонії я дочекаюсь гостя?
...За обрієм зима...

Борис ГРИНВАЛЬДТ

ВЕСНА

У вікна втиснулась весна
барвистим сявом ракети,
а запах квітів —

(пий ось, на!..)

— ногою стоптаним букетом.
— У вікна втиснулась весна.

Вона — пустуха вже така:

ось розклимила травцю
у заспаних садках, луках...

Річки наповнила по вінця —

— Вона пустуха вже така...

Де сніг ще трохи володів —

Там камінь вирвала зі скелі
й жбурнула в хмари молоді —
розгромами...

В небес пустелі... —

— Там сніг ще трохи володів...

Розхристана така...

звабна...

— дівочих грудей вабить чаром —

Чаклунка чортова!..

Весна!..

Запаутинить розум чадом —

розхристана ж вона така...

**

Багряний щит за небосхил
на відпочинок поспішає...
Вже чути повів ночі крил...
кобальто-тіні

впали шалем...

Промчали, зойкнули...

втікли

тона останні перламутра:
чванливий вечір був такий
— на мить владар закняжив гучно...

Пливли полчищами хозар
оксамитовії сутіння...
Загнали тіннями почвар, —
— прогнали сине надвечір'я...

Червленим блиском розцвіла
княжна-зоря, предтеча ночі...
Йі тумани лавами срібла
повзали по озера затоці...

ЛЮБОВ...

У розпачі пекучий біль
ширив десь наді мною...
Самотини душила цвіль...
На душу —

пустка ваготою...

Ні серця...

ні душі...

лиш жаль
в'їдавсь їдкою ржою
і псом заблуканим скавчав, —
потворою жаскою...
Блукала в жebraх радість десь...
Збралася з тугою...

І впав тяжкий на плечі хрест,
чавив своєю тяготою...

Кидалася дитиною зпросоння
у плісні вв'язнена душа...

: "Дійсність зла!..

Не сон я!" —

— кричала й виляса хвижа...

— — — — —

Та зойк порожняву роздер,
затряс палкою кров'ю...

"Хто ти?

Звідкіль?..

З яких ти сфер?.."

— "Твоя!.. Усіх!..

Любов я!.."

НОВІ ДНІ, ТРАВЕНЬ, 1955

З ПОЛІТИКИ

ПРОВІДНИК ОУНр, СТЕПАН БАНДЕРА, В КАНАДІ

Як довідуємось з добрих джерел, до Канади прибули Степан Андрієвич Бандера та С. Ленкавський — голова і член проводу ЗЧ ОУНр.

На латинські Великодні свята (8, 9 й 10-го квітня) в Гримсбі, Онт. відбулася конференція теренів США та Канади, тобто організаційних клітин ЗЧ ОУНр, які діють у Канаді та США. На конференції було присутніх коло 150 осіб.

Доповідали: С. Бандера, С. Ленкавський, д-р П. Мірчук, О. Матла, І. Вовчук. Крім того звітували: голови теренових проводів Канади (д-р Р. Малащук) та США.

Доповіді зводились до питань політики і тактики ЗЧ ОУН в цілому, а зокрема щодо діяльності місцевих організаційних клітин. Багато часу присвячено питанню т. зв. "двійки", тобто групи, яка вийшла з ОУН на по-

чатку 1954 р., і яку очолюють д-р Л. Ребет та З. Матла (брат О. Матли з "Гомону України").

У висліді дискусії, між іншим, ухвалено віддати Зенона Матлу під організаційний суд. Треба відзначити, що С. Бандера висловився за дальшими переговорами з "двійкою", але конференція "спонтанно" відкинула пропозицію провідника.

Як нас інформують, конференція ЗЧ ОУН Канади та США відбулася в рямцях світового з'їзду ЗЧ ОУНр, який відбувається у різних країнах світу (в Англії, наприклад, відбувся раніш). Тому на конференції відбулися і вибори проводу ЗЧ, і, як можна було сподіватися, С. Бандера був одногосно обраний головою проводу.

Провідники ОУН багато часу присвятили, щоб наладити внутрішньо-організаційні порядки на терені Канади, зокрема в Торонті, де з причини нековирної так-

НАРОДНІ ТАНКИ РІДНОГО КРАЮ Ч. 4 — ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА

Latovak

"ЛАТОВАК"

народній танок західньої Моравії

Основний чар популярного латовака не є лише у техніці танку, а більше в музиці, у якій зустрічаємо несподівану зміну ритму: від трьох четвертих до двох четвертих. Прегарні оригінальні строї, як і у всіх чехословацьких танках, надають чару загальному виглядові танку. На малюнку — виконання кроку "вртак" з Лотовака. Танцюристи мають відомий одяг з місцевости Київ.

Народні танці та інші вияви чехословацької культури, що їх прищепили в Канаді нові іммігранти, напевно відіграють поважну ролю в культурному розвитку Вашої нової країни.

Памятайте про це, згадуючи Рідний Край.

О'КІФС — БРОВАРСЬКА КОМПАНІЯ

O'Keefe's
OLD VIENNA
BREWERY LTD

тики місцевого проводу багато колишніх визначних членів ОУН відійшло від організації. Маємо підстави припускати, що ці заходи не увінчаються успіхом, бо С. Бандера не зважився на рішуче оздоровлення відносин, мотивуючи тим, що теперішній провід "добре справляється з своїми завданнями" (акуратно сплачує призначені суми для проводу — за останні 5 років видана дуже значна сума, назвати якої не хочемо).

Характерно, що переважна більшість учасників конференції — молоді (за стажем, а не за віком) члени організації, себто з "таборового набору". Старих членів (ще з України), крім провідників, майже нікого не було — з визначніших лише дві особи. Та й ті були в ролі мовчазних свідків цього дійства.

Конференція відбулась "строго таємно", але вже кілька годин по закритті нарад українці Торонта були досить докладно поінформовані про перебіг нарад та ухвали. Це, між іншим, вказує на малу політичну зрілість та нікчемне організаційне вироблення нинішнього активу ЗЧ ОУНр. Бо чого можна сподіватися від активіста, який не може стриматися від розповіді, бо, мовляв, він бачив Бандеру чи "сам Бандера мені руку подав" (автентичний випадок).

Серед українців Канади, зокрема Торонта, відчувається здивування й невдоволення цією безпричинною "конспірацією", яка в Канаді зайва. Канада — наша країна, ми ж з нею не воюємо, а навпаки — будемо її. Хочемо пригадати, що з'їзди інших партій, — хоч би останній всесвітній з'їзд УРДП в Німеччині, що відбувся відкрито в присутності гостей і представників української та чужої преси, — відбуваються відкрито. Принаймні на них дозволено слухати доповіді і навіть безпартійні можуть брати участь у дискусії. Розуміємо, що вибори проводу та обговорення суто організаційних справ могли б відбуватись у присутності тільки делегатів.

Врешті, провідники ЗЧ ОУНр, С. Бандера та С. Ленкавський, просто образили українське громадянство, не показавшись навіть йому на очі. Мимо волі виникає питання: або вони своїх людей бояться, або не вірять у свої сили і здібності. Для оздоровлення і дальшого розвитку нашого політичного життя, доцільно було б, щоб керівники наших партій не ховались від громадянства: що ж ви без людей варті? І люди мусять вас бачити, і з вами говорити. Тільки тоді еміграція зможе вирішити, чи можна їй доручати у ваші руки свою долю. Чому не ховається Іван Багряний, А. Мельник, Д. Скоропадський, А. Лівницький, чому, врешті, й М. Лебідь іде на розмову з людьми, тільки С. Бандера боїться людей, як... нечистий ладану?..

Не знаю, як інші редактори, а я особисто почувуюсь не тільки ображеним, а просто обуреним: як такі так? Був вельмишановний Степан Андрієвич у Торонті і до мене не зайшов, обмежився тільки "Гомоном України"! А я ж так чекав на нього! Та ж хоч ради пристойності — чи бодай вдячності — зайшов би: не хто ж, а я той "Гомін України" будував і збудував (собі ж на біду!), ті ж усі Ваші теперішні гомонівські "вожжі" прийшли на все готове! То ж моя кров на сторінках "Гомону України" позапикалась! Ні, таки погано виховані наші ультрареволюціонери...

Мені було б дуже приємно зробити з Вами, Степане Андрійовичу, таке собі "задушевне" інтерв'ю. Навіть фото Ваше видрукував би. Широ кажу! Та й на той богомерзкий "Гармідер України" Вам поскаржився б, що свого, можна сказати, творця під ноги бере...

Якщо будете, Степане Андрійовичу, ще коли в Канаді, то вже не миніть моєї хати (14 Монтроз Авеню), бо розгніваюсь остаточно. Краше ж Вам інформувати мене про конференцію, ніж я маю ті відомості від рядових Ваших членів діставати: Так і помилка чи неточність яка може "запасти".

Я не маю сумніву, що провідники інших наших партій, коли прийдуть колись до Торонта, то редакції "Но-

вих Днів" не минуть. І справді дивуюсь, чому С. Бандера її минув: кому була б шкода, коли б ми одверто поговорили?..

Та й що то за провідник партії, що преси не шанує? У Канаді так робити просто непристойно. Для прикладу, коли якийсь федеральний міністр з Оттави до Торонта приїде, то за мене вже ніколи не забуде: завжди покличе і ще й доброю чаркою (за старим українським звичаєм!) почастує...
П. Волиняк

**

Поспішаю додому —
Сподіваюсь листа.
Про покору і втому
Занімили уста.

І з розгону на думку
Спотикаюсь у млі:
"Ненаписану вістку
Не найду на столі".

Березневого вітру
Неприхована лють.
На душі і на небі
Каламуть.

Ольга С.

ВЧИТЕЛІ, БАТЬКИ, СВЯЩЕНИКИ!

Забезпечте своїх дітей до нового навчального року гарними сучасними підручниками. Замовляйте вже сьогодні:

1. Л. Дєполович

БУКВАР

формату (10x7 цалів, більший від читанок), має за редакцією, змінами та доповненнями П. Волиняка. Буквар має 100 сторінок друку великого гарний великий і виразний шрифт, друкований на гарному папері, гарні рукописні шрифти, багато ілюстрований, добре методично складений, свіжі та якісні тексти.
Ціна — \$1.20.

2. П. Волиняк

БАРВІНОК

читанка для 2-ї класи, 96 сторінок. Ціна — \$1.00.

3. П. Волиняк

КИЇВ

читанка для 3-ої кл., 112 стор. Ціна — \$1.25.

4. П. Волиняк

ЛАНИ

читанка для 4-ї класи, 96 стор. Ціна — \$1.00.

5. П. Волиняк

ДНІПРО

читанка для 5-ї класи, сторінок 112. Ціна — \$1.25.

Усі читанки багато ілюстровані, мають нові літературно досконалі тексти, написані сучасною літературною мовою та сучасним правописом, мають багато контрольних запитань та завдань для самостійної праці учня.

Замовляйте безпосередньо з видавництва, школи одержать знижку від 20 до 35 (залежно від кількості примірників і способу розрахунку).

Поза Канадою та США замовляти в наших представників та кооперативів.

Замовляти:

"NOWI DNI", Box 452, Term. "A"
Toronto, Ont., Canada.

Про атомову енергію та її дослідників

“Фізики свідомі того, що вони вчинили гріх і цієї свідомості вони не в силі позбутися.” Р. Оппенгаймер

“Атомову енергію може бути або прокляттям, або благословенням цивілізації.” Р. Оппенгаймер

“Розглядати атомову енергію лише з точки зору атомової бомби, було би також помилкою, як і розглядати електрику лише з точки зору електричного крісла.” П. Капція

Останнє півсторіччя в історії науки було найплодотворнішим. Це були роки безупинного поступу, це був період глибокого проникнення в суть фізичних речей, період блискучих експериментів і нових концепцій. У таких галузях науки як фізика, хемія, математика і генетика це були часи справжньої величі: великі люди, великі винаходи, справжня революція в нашому уявленні про всевіт.

З усіх наук за цей період найбільших успіхів досягла фізика. Вона найглибше проникла в таємницю природи, а саме в таємницю побудови атома і дала можливість користатися з його енергії.

У цій статті я хочу, по-можливості у простих словах і виразах, але не спускаючись нижче дозволеного наукового рівня, познайомити читачів про основні досягнення в галузі атомової енергії і про тих учених, що в цій галузі працювали.

Але на початку моєї статті про атомову енергію, я дозволю собі сказати декілька слів про енергію взагалі, бо це поняття часто буде зустрічатися у цій статті, а також воно дуже часто зустрічається і в нашому щоденному житті.

У природі існує багато видів енергії. Найголовніші види енергії є: кінетична, потенційна, теплова, звукова, хемічна і т. д. Наука довела, що кожний вид енергії можна перетворити в інший вид. Так, наприклад, кінетичну енергію можна перетворити в теплову, звукову чи електричну. Тому ми розглянемо тут лише енергію кінетичну, яка буде нам потрібна, щоби зрозуміти дальший зміст статті.

Кінетична енергія. Під кінетичною енергією розуміють здібність тіла, що рухається, виконувати роботу. З давніх давен людина знає, що кожне фізичне тіло, таке як кусок каменю, заліза чи дерева, може мати енергію, тобто може виконати якусь роботу при зустрічі з іншими тілами, якщо це тіло (камінь чи залізо) рухається. Енергію того тіла, що рухається звуть **кінетичною енергією**. Цю енергію можна обрахувати. У теоретичній механіці для обчислення кінетичної енергії дається така формула: $E = mv^2 : 2$, де E є кінетична енергія, m — маса того тіла, що рухається, а v — швидкість руху тіла. За цією формулою обчислюється енергія рухомої кулі, набою, молотка тощо.

Внутрішня енергія тіла. Вивчаючи структуру і хемічні властивості різних фізичних тіл, учені прийшли до висновку, що кожне тіло складається з дуже малих частинок, що звуться **атомами**. Поняття атому висловив ще грецький філософ Демокрит, (460-357 до Р. Х.), а в сучасну науку поняття атому увів англійський фізик Джон Дальтон (1766-1844). За гіпотезою Дальтона хемічно-прості тіла складаються з найдрібніших часточок, яких далі вже ділити не можна. Ці часточки звуться **атомами**. Атоми хемічно-простих тіл, сполучаючись між собою, утворюють часточки хемічно-простих тіл, які звуться **молекулами** цих тіл. Атоми одного хемічно-простого тіла, сполучаючись з атомами другого хемічно-

но простого тіла, утворюють молекули хемічно-складних тіл. Так, один атом натрію (Na), сполучаючись з одним атомом хлору (Cl), дають молекулу звичайної соли.

Глибші вивчення природи фізичних тіл показали, що молекули усіх тіл перебувають у вічному але безладному русі. Цього руху не помітно для ока людини лише тому, що “пробіги” молекул дуже короткі. Думку про те, що молекули всякого фізичного тіла постійно рухаються уперше висловив 1738 року французький учений Д. Бернуллі (1700-1782). Рух молекул найпомітніший у газових тілах. Але в науці відомо, що кожне “тверде” чи “рідке” тіло можна перевести у газовий стан. Для цього досить нагріти його до потрібної температури. Відомо, напр., що на сонці є всі ті тіла, що й на землі, але там вони перебувають у газовому стані. Тому учені почали систематично і послідовно вивчати рух молекул газових тіл. У наслідок цього виросла окрема наука, яка зветься “Кінетична теорія газів”. Основоположниками цієї науки були: Макевел (1831-1879); Клаузіус (1822-1878) і Больоман (1844-1906). Ці учені довели, що швидкість руху молекул газу залежить від температури газу. А саме: чим вища температура газу, тим більша швидкість його молекул. Так, напр., при 0°C і при 760 мм. атмосферного тиснення швидкість руху молекул двоокису вуглецю дорівнює 362 метрів в секунду, швидкість молекул повітря — 446 метрів за секунду, а швидкість молекул водню — 1692 метри за сек. Було також обчислено величину радіуса молекули. Так, напр., обчислено, що радіус молекули водня дорівнює 256 : 10.000.000.000 сантиметра. Учений Лошмідт обчислив, що в одному кубічному сантиметрі при 0°C і при нормальному тисненні є 27.100.000.000.000.000 молекул. На основі цих даних було обчислено скільки є **кінетичної енергії** в одному кубічному сантиметрі газу і яку може виконати роботу цей газ, коли використати рух його молекул. Адже ж кожену молекулу можна розглядати, як маленьку кульку або маленький камінчик і коли ця кулька рухається зі швидкістю 2000 метрів на секунду, то її енергію можна обчислити за вищеподаною формулою. Тоді перед ученими постала проблема: як цю енергію можна використати? Як примусити молекули, що рухаються з такою великою швидкістю без усякого ладу, рухатися в певному порядку і тоді цей рух використати? Цю проблему з великим успіхом розв'язав англійський інженер Джемс Ват (1736-1819), побудувавши першу парову машину. Він примусив молекули пари битися об поршень циліндра парової машини і рухати цей поршень, а разом з ним і саму машину. Але це зроблено так геніяльно просто, що мало хто з нас, сидячи в кур'єрському потязі, думає про те, або відчуває, що його мчать з такою швидкістю малюсінькі молекули нагрітої пари!

Атомову енергію (точніше: внутрі-атомову енергію)

При більш глибокому вивченні будови матерії, для роз'яснення деяких складних явищ, а зокрема явища **радіоактивності**, довелося відмовитись від ідеї Демокрита і Дальтона про неподільність атома. Його вважають “неподільним” лише в тому сенсі, що коли його поділити, то він уже не буде собою представляти того хемічного елемента, з якого він узятий. Так само, як не можна “поділити” годинника, бо тоді уже годинника не буде, а будуть його окремі частини. Різних атомів є стільки, скільки є простих хемічних тіл у природі. Всіх простих тіл на світі є 92. Комбінуючи на різні способи ці 92 різних атоми, ми одержимо всі складні тіла зовнішнього світу. Якже побудований сам атом?

Першу модель побудови атома запропонував Дж. Дж. Томсон 1890 року. Лорд Е. Ротфорд (1871-1937), якого звать "батьком атомової енергії", 1911 року запропонував свою зручнішу модель, а 1913 року данський фізик Нілс Бор дав свою модель побудови атому, яку з деякими додатками вчені вживають і сьогодні.

За ідеєю Бора атом всякого тіла є електрично нейтральний; тобто він не рухається в електро-магнетовому полі. У центрі атома міститься ядро*), яке в свою чергу складається з частинок позитивної електрики, що зуться **протонами**, і незаряджених частинок, що зуться **нейтронами**. Навколо ядра кружляють **електрони** — частинки негативної електрики. Вони кружляють навколо ядра так, як кружляють планети навколо сонця з тією лише різницею, що сили, які діють між сонцем і планетами (гравітаційні сили) відрізняються від сил, що діють між ядром і електронами (електро-магнетові сили). Отже, виходить, що всі 92 простих тіл, а разом з тим і всі складні тіла природи, побудовано з **трьох основних елементів**: електронів, протонів і нейтронів. Протони і нейтрони приблизно у 2000 разів важчі за електрони. Повне число протонів і нейтронів у атомі визначають **атомову вагу** даного елемента. Так, напр., ядро урану має 92 протони і 143 нейтрони, тому атомова вага урану — $92 + 143 = 235$.

Які ж розміри мають електрони? Ми уже згадували, що атом водню має радіус рівний $1 : 100.000.000$ сант. Атома крізь ніякий мікроскоп побачити не можна. Радіус же електрона дорівнює $19 : 100.000.000.000.000$ сантиметри.

Щоб наочніше уявити собі розміри атома і розміри електрона, припустімо, що атом водню ми положили на горошинку, тоді він буде виглядати на горошинці таким малим, як морський буй на поверхні землі. А коли збільшити атома до розмірів земної кулі і відповідно збільшити електрон, то електрон, положений на атомі, виглядав би як горб землі висотою 120 метрів виглядає на земній поверхні. Звичайно, що ні розмірів атома, а тим більше розмірів електрона людина не може собі уявити, хоч як би вона не силкувалася це зробити. До цих розмірів учені прийшли лише шляхом теоретичних міркувань. **Ці розміри були обраховані, а не виміряні**. Далі було устійнено, що електрони рухаються навколо ядра атома з великою швидкістю і обраховано цю швидкість. Виявилось, що вона залежить від того по якій орбіті рухається електрон навколо ядра: чим далі від ядра, тим його швидкість менша. Коли електрон рухається на першому колі від ядра, то його швидкість дорівнює 2172 кілометри на секунду. Тому й тут, як і у випадку руху молекул газу, перед ученими постало питання: як використати рух електронів і перетворити його в інший вид енергії, чи в корисну роботу? Як зробити так, щоби електрони рухалися не навколо ядра, а в бажаному напрямі?

Розв'язати цю проблему пощастило не прямою, а, такби мовити, побічною метою. Пощастило використати не **кінетичну енергію** руху електронів, а цю енергію, перетворену у **теплову енергію**. Сталося це так. Учені виявили, що існують такі хемічні елементи в природі, атоми яких самі розпадаються за звичайних умов. Такі елементи зуться **радіоактивними елементами**. Перший радіоактивний елемент відкрив учений Беккерель 1896 року. Цей елемент назвали **ураном**. Далі Марія Складковська-Кюрі 1898 р. разом з Г. Шмідт ствердили, що всі сполуки **торія** радіоактивні. Через рік (1899 р.) Деберн відкрив ще один радіоактивний елемент, який назвали **актїнієм**. Саме явище радіоактивности незвичайно цікаве і про нього написано цілі томи. Нас же цікавить тут лише одна сторона цього явища, а власне, устійнено, що **всі радіоактивні елементи постійно і за всяких**

умов виділяють із себе тепло. При чому кількість тепла, що її вилучає з себе, напр., радій, є практично сталою. Обчислення показали, що при розпаді одного грам-атома (226 грамів) радія виділяється сто тисяч мільйонів калорій тепла. Але радій розкладається дуже поволі, на протязі багатьох тисяч років. Він у процесі свого розкладу переходить різні стадії і нарешті перетворюється в оливо. Отже, радій виділить своє тепло протягом сто тисяч років! Також повільно вилучають із себе тепло й інші радіоактивні елементи. Тому перед наукою постало і друге питання (або точніше, те саме питання, тільки в іншому аспекті): як примусити радій чи уран виділити з себе тепло не за тисячі років, а за секунди? Або те ж саме: **які умови треба створити**, щоби атоми радіоактивних речовин розпадалися моментально? Ось ця велетенська проблема на увесь зріст, у всій своїй привабливій красі й силі постала перед ученими на всьому світі.

Перш за все для учених стало очевидним, що для звільнення внутріатомової енергії треба атом **розбити**, або, як тепер кажуть, **розщепити**. Але як це зробити? Вся трудність такого розщеплення полягала поперше в тому, що малюсенький атом можна розбити, тобто вибити з нього ядро або електрони чи протони лише чимось **меншим** від самого атома. Подібно до того, як би ми хотіли вибити (а не витягти!) цвяха з дерева, то ми мусили б вжити для цього другого цвяха тоншого за того, що треба вибити. Отже, виходило, що розбити атома можна лише продуктами розпаду самого атома. Такими продуктами, як ми бачили, є лише електрони, протони й нейтрони. Отже, наука стала перед парадоксом: **Щоби атом розбити, треба його розбити**.

На перший погляд здавалося немає виходу. Але вчені знайшли вихід. До розв'язки цієї проблеми найбільше положили своєї праці і знань два великих учених: уже згадуваний Лорд Розефорд, який усе своє життя віддав на теоретичне та експериментальне дослідження атомової енергії, і математик-фізик Альберт Айнштайн (род. 1879 р.), який ще за 50 років перед тим, у своїй теорії відносности, виданій 1905 року, обрахував ту теоретичну енергію, яка міститься внутрі атомів кожного тіла. Для обрахування цієї енергії Айнштайн дав дуже просту формулу, а власне $E = mc^2$, де E є внутріатомова енергія, m — маса тіла, а c — швидкість світла. Коли узяти під увагу, що швидкість світла дорівнює 300.000 кілометрів за секунду, тобто, що коли серце людини двічі стукне, то світло вісім раз обіжить навколо землі, то можна собі уявити яка колосальна енергія є в атомах кожного тіла. Так, напр., обраховано, що від одного фунта кам'яного вугілля, коли його спалити (хемічна реакція), то можна добути енергії, від якої горітиме 100-ватова жарівка протягом 40 годин. Кількість же енергії, що є в атомах того ж фунта вугілля, обчислена за Айнштайновою формулою, дорівнює **11 мільярдів кіловат-годин, яких було б досить, щоби постачати електричну енергію, потрібну США, на протязі одного місяця!** Всі ці теоретичні розрахунки Айнштайна цілком виправдалися на досвіді, але 50 років тому ніхто не міг собі навіть уявити, що цю енергію пощастить з тіла добути.

Новий і потужний поштовх до настирливішого шукання розв'язки атомової проблеми було зроблено в

ФАРБИ

і

ТАПЕТИ — (WALLPAPER)

Власник: ОЛ. ОХРИМ

купите найліпше в

METROPOLITAN PAINT & WALLPAPER CO.

823 Dundas St. W. — EM. 4-6597

Toronto, Ontario

*) Ядро по-латинському — nucleus. Тому на Україні науку про атоми називали ще "ядровою фізикою", а на Заході її зуть "нуклеарною фізикою".

кінці 1933 р. Коли Ж. Жуліо та його дружина, Ірина Кюрі, відкрили, що різні інертні (не радіоактивні) хемічні елементи можна зробити радіоактивними, коли їх бомбувати проміннями від радіоактивних тіл. Італійський фізик Енріко Фермі (1901-1954) побачив, що цю їхню методу можна використати для розщеплення атомового ядра. Для цього Фермі використав нейтрони, частинки ядра, які були відкриті лише два роки перед цим. Дія нейтронів виявилася досить ефективною і за цією методою Фермі пощастило викликати штучну радіоактивність більше ніж у 40 неутральних елементів. Але при цьому Фермі помітив, що нейтрони рухаються із занадто великою швидкістю, а тому мало з них попадає в ціль. Тоді він придумав спеціальний прилад, у якому нейтрони проходили через шар парафіни перед тим, як дійти до мети. Такі "сповільнені" нейтрони справді розщепили атом урану. Але сам Фермі не знав, що він справді розщепив атом урану, він думав, що в наслідок бомбування урану сповільненими нейтронами одержався новий елемент, який він назвав "екаргеніум". Фермі не знав, що він знайшов те, про що наука лише мріяла! За штучну радіоактивність і за винахід сповільнених нейтронів 1938 року Фермі було присуджено Нобелівську премію. Пізніше він попав у неласку фашистського режиму Мусоліні і змушений був шукати собі притулку в Америці. (Докладніше про Ф. див. "Нові Дні" за січень 1955 р.)

Але десь восени 1938 року два німецьких учених, Отто Гагн і Фріц Штрасман, теж виконали експеримент із розщепленням атома урану. Вони ставили метал уран на шляху руху нейтронів, тобто скористалися з методи Фермі, і нейтрони розбивали атоми урану. При цьому виділялася значна кількість тепла. Ці учені теж не знали твердо чи справді вони розбили атоми урану, чи тепло виділялося з яких інших причин. Разом з проф. Гагном працювала Ліза Майтнер. Ця жінка мусіла втікати з Німеччини, бо її нацисти переслідували, як жидівку. Вона втекла до Данії і стала співпрацювати із знаменитим Нілсом Бором, який ще 1922 р. був нагороджений Нобелівською премією за атомові досліді. Майтнер поінформувала Бора про результати дослідів Га-

на і Штрасемана. Бор, разом з Лізою Майтнер, повторив досліді німецьких учених у своїй лябораторії в Копенгагені і теж розбив атом урану, урану з атомовою вагою 235, тому його скорочено позначають U-235.

Коли Гітлер окупував Данію, то Бор у вигляді протеста покинув Данію і в серпні 1943 року у невеликому човні добрався до Швеції, а звідтіль до Англії.

Приблизно коло 1938 р. було устійнено, що частинки розбитого атома, розлітаючись з величезною швидкістю і виділяючи велику кількість тепла, розбивають сусідні атоми і т. д. В такий спосіб настає так звана "ланцюгова реакція": усі атоми радіоактивної речовини починають розпадатися, утворюється вибух теплової, світлової й механічної енергій. Усі навколішні інертні тіла стають радіоактивними, у них теж починають розпадатися атоми.

Але радіоактивність інертних тіл з часом припиняється. Таким способом учені знайшли спосіб використовувати атомову енергію. Є підстави думати, що перша атомово бомба була наповнена радіоактивним елементом U-235 або плутонієм.

1940 року стало відомо, що Німеччина працює над атомовою бомбою і має значні успіхи в цьому напрямі. Тоді Черчіль і Рузвельт вирішили за всяку ціну випередити в цьому Гітлера. Для цього Америка асигнувала два мільярди долярів, зібрала всіх фізиків, що втекли від фашизму, до себе, в тому числі таких знаменитих і відомих на увесь світ, як Айнштейна, Бора, Фермі, Гамова і т. д. і почалася в Америці робота над атомовою бомбою. З цього часу всі досягнення в цій галузі стали глибокою таємницею.

В Америці у цей час працював один із найвидатніших американських фізиків — Роберт Опенгаймер (род. 22 квітня 1904 р.). Він був директором фізичної лябораторії в Лос Аламос, де відбувалися головні досліді в галузі атомової енергії, а зокрема де конструювалася атомово бомба. Американський уряд призначив Р. Опенгаймера головою атомової комісії і перші три атомові бомби були виготовлені під його керівництвом. Так з'явилася і та перша бомба, що розірвалася над Гірошімою в Японії. (Далі на стор. 28)

ТВОРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЧУВАШП

ЧЕБОКСАРИ. Крім багатьох журнально-газетних публікацій творів українських письменників, здійснених торік — до 300-річчя воз'єднання України з Росією, Чуваське державне видавництво випустило другим виданням чуваською мовою "Кобзар" Т. Г. Шевченка і великий збірник творів сучасних українських письменників "Навіки разом".

Цього року тут вийшов роман О. Гончара "Прапорносці". Незабаром вийдуть "Гумористичні оповідання" Остапа Вишні. Перекладаються і будуть видані до кінця року твори П. Козланюка і М. Стельмаха. В журналі "Ялав" опубліковані уривки з п'єси О. Корнійчука "Крила".

До 100-річчя з дня народження І. Франка Чуваське видавництво випускає чуваською мовою збірку його оповідань. В книзі подається докладна стаття про життя і творчість І. Франка. ("Літ. Газета")

НОВІ ДНІ, ТРАВЕНЬ, 1955

Penman's 2
EXCLUSIVE

Скарпетки
з 2-ма сподами.

**ОСЬ ВАМ
нові скарпетки,
що розтягаються.**

Одинокі в Канаді скарпетки, що розтягаються, з подвійним сподом

Мають 100% найлону або з вовни і найлону

Олена ВАСИЛЕВА

КРУТОЮ ДОРОГОЮ

Гуркотіння коліс, вигуки погоничів, ляскання батогів, брязкіт підків було чути вже здалеку, коли підводи ще тільки з'являлися внизу Плетнівського провулку й видиралися на гору.

Тиша читальної залі бібліотеки імени Короленка, де сотні читачів, схилиючися до книг, пожадливо черпали знання, раз-у-раз порушувалася. Зосереджені думки дослідників та студентів мимоволі відволікав цей галас, повертаючи їх до дійсності, і в їхній уяві виникало те, що вони не раз бачили, наближалися до Міської бібліотеки. Ущерть навантажені антрацитом тягарові підводи. Вантаж набагато перебільшує норму, навіть коли б шлях стелився рівно. Гора ж крута та ще з поворотами.

О, ті очі коней, коли вони наближалися до того місця, де вулиця звивалася вгору! Розумні очі, сповнені страждань! Напруга в них, свідомість обов'язку, біль і переляк.

Погоничі також мусять виконати свої обов'язки. Вугілля має прибути вчасно. Мають надмірні норми. Мусять довести певну кількість підвід. І якщо кінь не вивезе на цю гору, а спиниться в знесиллі посередині, то треба чимало часу, щоб знову зрушити цей тягар. І, побоюючися цього, вантажник ще на рівному місці розмахує своїм батогом, люто вигукує, змушує коня набрати розгону. Тривога диктує йому суворість, він біжить за підводою вгору, вимахуючи батогом, і, в критичні хвилини, шмагає з одчаю коня так, щоб якнайбільше дошкулити йому.

Коні крешуть підковами вогонь, падають на передні ноги. Їхні очі промовляють: ми знаємо, що мусимо цей тягар витягти. Навіщо ж нас катувати...

Коли ж підвода ось ось має зупинитися, вантажник налягає ззаду, підштовхує її, докладаючи останніх зусиль, щоб допомогти коневі, у руці у нього завжди наготові камінь, щоб підкласти під колесо.

Надсаджуються і коні і погоничі. У спільних зусиллях однакові тортури.

НЕКРОЛОГ

† ФЕДІР ГЛЯНЬКО

Федір Хомович ГЛЯНЬКО народився в с. Славгороді на Харківщині 2 (15) вересня 1879 р. в селянській українській родині. Ще юнаком прийшов він до Харкова, де працював на різних виробнях, а пізніше — на паротягобудівельному заводі, уже як кваліфікований робітник — токар. Брав активну участь у різних робітничих організаціях. Зокрема вже з року 1900 належав до Харківської Української Робітничої Громади, що її фактичним керівником і надхненником був відомий письменник і громадський діяч Гнат Хоткевич. За його керівництвом Покійний був одним з фундаторів Українського Робітничого Театру в Харкові, у якому брав найактивнішу участь і як актор і як адміністратор. На околиці міста у своєму будиночку Покійний частенько давав притулок борцям за волю України, що їх переслідувала царська жандармерія.

Після революції 1905 р. харківське робітництво спромоглося побудувати свій власний Робочий Дім, що в ньому були зосереджені найголовніші робітничі організації — і політичні і культурно-освітні, зокрема

театр. Небіжчик очолював будівельний комітет цієї установи, а пізніше був обраний її завідувачем.

В часи Українських Визвольних Змагань — з перших днів заснування Української Центральної Ради та крайових рад — ФЕДІР ГЛЯНЬКО був обраний від харківського робітництва і до У. Ц. Ради, і до Слобожанської Ради. Брав він активну участь у праці цих установ, мандруючи в дуже тяжких умовах від Харкова до Києва і назад. Був також учасником Українського Трудового Конгресу.

З відродженням Укр. Автокефальної Православної Церкви став діяльним учасником її змагань за віру і волю рідного народу, належачи до складу парафіяльної ради харківського Миколаївського Собору УАПЦ. Діяльну участь брав Небіжчик і в справі заснування та утримання гімназії ім. Б. Грінченка в Харкові, входячи в склад батьківського комітету.

За всю цю його діяльність більшовицькі окупанти арештували Покійного, тяжко катували в енкаведівських застінках, і після кількарічних жорстоких тортур засудили до розстрілу. Вісім місяців просидів він у камері смертників, щонаочі чекаючи на свій кінець. Лише падіння "ежовщини" врятувало його тоді від неминучої смерті.

В 1941 р. Небіжчик знову увійшов у лави активних українських громадських діячів в Харкові. Був він завжди дуже скромним, і ніколи не гнався за керівними "постами", а виконував найконечнішу щоденну українську працю.

З поворотом більшовиків в Україну, йому довелося залишити рідний край. Після довгих і тяжких мандрівок оселився року 1950 в США, де знайшов і свободу і працю. Працював до останнього року свого життя, і був дуже задоволений можливістю нарешті вільно працювати. Останній рік одержував державну пенсію, яка цілком забезпечувала всі його потреби.

Та надшерблений більшовицькими тортурами організм не витримав: ФЕДІР ГЛЯНЬКО упокоївся в Бозі 21 квітня 1955 р. в м. Форт Вейні, Індіана.

Вічна пам'ять скромному українському трудівникові та відданому патріотові!

У НАШИХ ПІДПРИЄМЦІВ

РІЧНІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ БУДІВЕЛЬНОЇ СПІЛКИ SAFE-WAY CONSTRUCTION CO. LTD.

23 квітня ц. р. в Торонті відбулися річні загальні збори уділовців української будівельної спілки Safe-Way Construction Co. Ltd. Як відомо, ця спілка зорганізована на базі дрібних уділів (починаючи від \$100.00). За останній рік було продано всі уділи спілки, в тому 900 т. зв. упривілейованих уділів, на згальну суму \$90.000,00, і т. зв. загальних уділів вартості \$10 тис. Загальний оборот спілки досягнув суми \$439.988.14. Чистий зиск у висліді річних операцій уможливив виплатити уділовцям 33% дивіденди, пропорційно до вкладеного капіталу.

Загальні збори заслухали вичерпного звіту головного директора, П. Микуляка, який не тільки розповів про працю спілки та її досягнення за минулий рік, але й накреслив уділовцям плян діяльності на майбутнє. Фінансово-господарський звіт подав фінансовий секретар дирекції і книговод, Ф. Боднарчук.

По запитах і обговоренні актуальних справ і схвалення діяльності дирекції, на внесок номінаційної комісії переобрано через аклямацію дирекцію спілки і контрольну комісію. До дирекції увійшли: П. Микуляк (головний директор), Ф. Боднарчук, В. Боечко, Б. Кальба, М. Клічук, М. Сосновський і В. Твердохліб. До контрольної комісії: інж. М. Цибульський, П. Броватий та В. Куций.

Зборами керувала президія в складі: М. Сосновський — голова, В. Куций — заступник і М. Сиротинський — секретар.

ЧВЕРТЬ СТОЛІТТЯ ТОМУ

Признаюсь, не збирався я писати ці рядки, з двох причин: поперше, що про це ширше говориться в окремій праці, подруге — не люблю писати про речі, про які вже писано, хоч, на жаль, незрозуміло чому суто тенденційно. Тому що автор статті-спогадів “Сорок п’ять” не впорався із своїм завданням, хоч би й тому, що 45 вчених — це були люди різних професій і навіть в різних містах жили, то очевидно автор і половини не знав особисто, щоб дати характеристику включно з побутом. Саме це примусило мене заступитись, бодай за кількох моїх вчителів і приятелів.

Про СВУ і СУМ чимало вже списано паперу. Багато дано неправдивих, неточних інформацій. Декого з учасників СВУ (яких напевно вже нема між живими) навіть ображено. Але найприкрішим є те, що нема кому ту неправду й образу спростувати.

Скажемо на початку, що процес СВУ треба розуміти не в 45 особах, а в кількох тисячах кращих з кращих українських вчених, вчителів, агрономів, кооператорів, літераторів, священників тощо. Пригадаємо лише, що підчас арешту академіка Єфремова ДПУ конфіскувало в ВУАН кілька книг-реєстрів відвідувачів Єфремова. За короткий час усі вони були арештовані і заарештовані колегією ДПУ.

Я не збираюсь робити аналізи діяльності СВУ, але для ясності перекажу слова проф. М. Т. Голобородька, сказані майже перед самою смертю, в 1942 році:

— СВУ не була партією, яку ми розуміємо у вигляді КП(б)У. СВУ — це штаб кращих людей культури й науки, відданих національним ідеалам, що носили статут і програму в глибині своєї душі. Та програма реалізовувалась у вищих, середніх і навіть початкових школах. Метою була передача наших традицій, культури і любови до своєї країни та боротьби за її волю. Як упоралась з цим завданням СВУ важко судити, але та література, що досі вишла, зробила своє. І більшість молоді, що закінчила вищі школи лишилась вірною Україні. І я думаю, що ми, у міру можливостей, дали гідну зміну і за це нас ніхто не осудить, а може в преїдешні часи й згадають, як писав Шевченко, не злим тихим словом.

Справді згадали. Але як? Ще в 1949 році на IV-му конгресі американських українців проф. М. Чубатий у своїй доповіді “В обороні Української Церкви і культури”, говорячи про наступ Москви на українську культуру сказав таке: “Нагоду до того наступу дав процес Спілки Визволення України (1930 р.) установи таємної, що однак не думала відривати України зі зв’язку з Советським Союзом, як радше тільки дбати, щоб писані постанови того ж Союзу зробити для України дійсними, а не паперовими постановами”. (“Свобода” ч. 299, 24. XII. 49 р.).

От “урізає”, подумав я собі. Гіршої неправди вигадати не можна. Правда, людина, що не знає сьогодишньої України, СРСР, а тимбільше не знайома з процесом СВУ, може наговорити дивовижних речей. Але ж на конгресі були люди з професорськими титулами, що весь час жили в Харкові і були добре ознайомлені з процесом СВУ. Чому вони не заявили з трибуни (а на трибуні вони були), що це в меншій мірі жарти проф. Чубатого. Та напевне звична рабська приниженість новоприбулого ДП не дозволила спростувати староамериканського українця. До речі, я написав протест до “Свободи” з цього приводу, але остання не тільки не надрукувала, а навіть і відповіді не дала. А це ж орган організації, якої я член.

Як же оцінює керівника СВУ, акад. С. Єфремова, прокурор Л. Ахматов? “Запеклий ворог Радянської Республіки, мастистий історик не через оцінку стану лі-

тературних угруповань приходив до таких висновків. Клясова свідомість академіка, політична боротьба за ідеали УНР відбивалась на його аналізі. Нема нічого дивного в тому, що критично й вороже підходячи до всього, що мало радянські ознаки, фундатор БУД’а й СВУ борюся за вплив на літераторів і цю свою мету включив до політичної програми Спілки Визволення України.”

Велике місце приділив Ахматов письменникові Івченкові. У своїй промові він особливо підкреслив, що Івченко “також, як і всі підсудні, хотів самостійности України, в УНР’івському пляні. В СВУ він бачив “затишок”, де б міг розплянувати культурно-націоналістичну роботу.”

Я взяв перші-ліпші дві цитати з промови прокурора. З них читач бачить, яка мета була СВУ, якою загрозю вона була для Москви і як цю мету окреслив IV конгрес українців США словами проф. Чубатого.

Якщо, проф. Чубатий припустив велику помилку через необізнаність, то інж. Туркало, очевидно, свідомо ввечінює окремих осіб, а тим самим і СВУ, та її процес. Ось для прикладу візьмемо характеристику проф. Іваниці: “Дуже працюючий, але до неоплачуваної роботи не дуже був охочий. Коротко кажучи, був сріблелюб і промітний. Більшовицьку “українізацію України” він використав максимально. Написав українську граматику іскомпонував разом із проф. В. Догою українську читанку на три томи. Про цю читанку українці говорили: над нею “працювали ножиці”. Та дарма. За все це проф. Іваниця з проф. Догою заробили чимало грошей від Державного Видавництва і купили собі по будинку...”

Рецензія вийшла точнісінько, як у “Пролетарській Правді”. Але, що це має спільного з СВУ, і зокрема з її процесом? Якщо в автора була до згаданих професорів якась злоба чи заздрість, то невже за 25 років та злоба не вивітрилась? Щождо підручників, то порівнювати їх з будинками просто смішно. Автор цих рядків у 1930-1932 роках, працюючи інспектором по українізації (не більшовицької, як пише автор) південної Вороніжчини й Курщини, користався виключно згаданими підручниками, бо вони були найкращі. Десятки тисяч людей на курсах вивчали з них українську мову. Якщо вже автор говорив про підручник, дім і ножиці, то треба було згадати і про те, яку він приніс користь Зрештою, коли мова про ножиці, то читанка не роман, і її не пишуть, а складають.

Характеристики академіка С. Єфремова і А. Ніковського, читач сприйняв як намагання автора висунути свою постать і принизити інші. На щастя цим автор “Сорок п’ять” тільки скомпромітував себе. Майбутній історик напевно не буде користати з цієї статті.

Тепер кілька слів про долю окремих заарештованих судом і колегією ДПУ. Кілька осіб було вислано до м. Вороніжа (осідок Центральної Чорноземної Области). Спочатку усі вони жили в дуже поганих матеріальних умовах: не було праці, не було мешкання. Безробітних була така кількість, що неможливо було думати й про фізичну працю. Згодом становище покращалось і декому вдалося влаштуватись на малооплачувану технічну роботу. Наприклад, проф. Дога влаштувався статистиком в конторі “Заготсено”, проф. Мандзюк — рахівником, доктор Виноградів — помбухом у “Союзм’ясі”, проф. В. Страшкевич з великим страхом погодився працювати коректором в українському відділі видавництва. Довго шукав роботи проф. Шарко.

Найдовший час не шукав праці С. Титаренко, колишній директор київського видавництва “Книгоспілка”, але жив він матеріально може й краще інших, бо весь час працював над перекладами Гоголя та Костомарова для ДВУ. Як бачимо, що серед літераторів, друзів Титаренка, що працювали редакторами ДВУ, були такі великі патріоти, що хоч через другі руки, пересилали засудженій людині твори для перекладу.

У 1932 році становище висланців поліпшилось. Хоч і дали вони ходили двічі на місяць реєструватись в ДПУ, але на роботі їм було сяке-таке довіря і тому дехто вибився на вищі посади. Так наприклад: проф. Дога вже працював ст. статистиком, проф. Мандзюк бухгалтером, проф. Страшкевич архіваріусом обласного музею, проф. С. Титаренко прийняв працю економіста облполіграфтресту. До речі, С. Титаренко і тут, на засланні, приймав активну участь в культурно-освітній роботі.

Під час розгорнутої українізації у Вороніжі було організовано український клуб. Містився він у самому центрі міста в одному з кращих двоповерхових будинків. У клубі містились: бібліотека на 5000 томів, читальня, хор, драматичний колектив, який мав до диспозиції театральну залу на 800 осіб, та літературний гурток. У цьому клубі С. Титаренко був один з найактивніших його членів. Він навіть бездоганно виконував роль султана в опері "Запорожець за Дунаєм", що мала величезний успіх.

Як бачимо, окремі члени СВУ і на засланні своєї активності не припиняли. Про все це, до найменших дрібниць, я згадую в іншій своїй праці.

Найбільш оригінальною людиною був колишній фейлетоніст газети "Рада", проф. Мик. Голобородько, або як його називали "вічний студент". Він закінчив з великим успіхом три факультети, і вважався за ходячу енциклопедію. Був він надзвичайно веселої вдачі, безтурботний і надзвичайно скромний. Це — один із моїх учителів і найближчих друзів, тому часто відкривав мені свою душу. З першого дня окупації України більшовиками він зарікся працювати з окупантами. У Києві він працював над перекладами художньої літератури. Але найбільше часу віддавав відсталим в науці студентам, що приїздили з сіл не зовсім підготовленими до вищої школи. Отож і у Вороніжі майже з першого дня він найшов з десятком таких студентів, за рахунок яких і жив. Правда, працював він недовгий час редактором українського бюлетеня РОСТА для районних газет, але офіційно він там не фігурував, і ніколи не був. Формальним редактором була інша особа.

1933 рік став небезпечним для українців що проживали у Вороніжі. Ліквідація українізації стала початком арештів найактивніших українських діячів. Саме в цьому році кінчався строк заслання членів СВУ. Дехто зразу виїхав до Києва, але там їх не приписали. Навпаки, проф. Мандзюка, по приїзді до Києва арештували і слід за ним зник назавжди. У С. Титаренка поліція відібрала паспорт і запропонувала протягом 24-х годин лишити Київ. Іншого виходу не було, як жити нелегально по різних місцевостях, і при першій можливості лишити батьківщину та доживати віку в гостинній Америці.

Повернувся до Києва і проф. Вол. Дога, але, довідавшись від С. Титаренка про ситуацію, негайно виїхав і оселився аж у Самарі. Жінка його через кілька місяців продала будинок і виїхала до чоловіка.

Професор Вол. Страшкевич і Шарко, що не в меншій мірі любили і сумували за рідним містом, навіть і не думали повертатись в Україну. Тільки непокірливий М. Голобородько не лишив Києва. Він, як метеор, появився у різних околицях міста і негайно зникав. Помер він несподівано в 1934 році. Похорон був занадто скромний, ніхто не виголошував промов, тільки друзі, що йшли до домовини, згадували його шляхетність і відданість Україні.

Прикро, але мусимо ствердити, що багато наших політиків свідомо і несвідомо не розуміли і не розуміють, яку величезну роль відіграла СВУ, а ще більшу роль відіграв її судовий процес, бо з нього увесь український люд, в тому числі і в Галичині, довідались, що в глибокому підпіллі існують організації, які борються за Самостійну Державу. Цей процес нагадав

визвольні змагання, примусив батьків розповісти своїм дітям про минуле України.

Прошло вже чверть століття, а Москва й досі згадує СВУ. Згадує, бо в глибині душі українського народу вона існує, пробуджується і дає про себе знати. А от ми — забули. Кожного року влаштовуємо десятки академій, ювілеїв розписуємо на сторінках газет, як сорок років тому засновували спортове товариство, чи іншу подібну організацію...

Ясно лише одне: СВУ, за ідеї якої у московських тюрмах загинуло тисячі кращих синів української нації, мусіла б в усіх матеріалах про народобвиство фігурувати одною з перших. Штучний голод, знищення тисяч вчених, приналежних офіційно й духово до СВУ, знищення священослужителів УАПЦ на чолі з митрополитом В. Липківським і тисяч селян під час примусової колективізації — це є основні і найповажніші факти російської окупації. А тим більше, що серед нас є окремі люди, що все це пережили. Ці люди — це живі документи, які наші організації не досить вмילו використовують.

Зараз ми ставимо питання перед УКК, щоб останній хоч виправив у доповіді проф. Чубатого неправильне розуміння і тлумачення СВУ та її мети, яку (довідь) записано до протоколу IV-го конгресу УКК. Бажано б було, щоб доповіді на таких поважних конгресах робили обізнаніші з матеріалами і життям українського народу на рідних землях.

ЩО Є НА ПРОДАЖ У СУРМІ?

КНИЖКИ:

Фотоальбом Любіть Україну , 1128 фотографій з України, з поясненнями. Люксусове видання \$12.50	
Історія України (велика) І. Тиктора	12.00
Історія Українського Війська (люксусове)	15.00
Кобзар Шевченка , Вид. УВАН в 4 томах	24.00
Твори Лесі Українки , повне вид. 12 томів	24.00
Царівна , повість О. Кобилянської (люкс.)	3.00
Воля й Успіх , Мардена, з англійського	1.00

СЛОВНИКИ:

Подвезька: Українсько-Анг. Словник (нове)	5.00
Подвезька: Англійсько-Укр. Словник (50 тисяч) ..	4.00
Л. і В. Укр. Анг. і Анг. Укр. Словник в 3 томах	4.00
Голоскевич: Правписний Словник Укр. Мови 40,000 слів, в гарній оправі	4.50
Підручник Англійської Мови , проф. Луцького ...	2.00
Як Стати Горожанином ЗДА35

Музика, МУЗИКА, Музика!

Альбом 203 Укр. Народних Пісень до співу з акомпаніаментом піяна	2.50
Музика до слів Шевченка , соля на сопран і альт, з піаном різних композиторів	2.00
Квіточки з України: Едлічки, Присовського, Зенгарського, Заремби і Гуцулка Ксенія Барнича	1.50
Фоменко, Моя Райдуга , на піано, нове видання ..	1.00
Барвінський, Наше Сонічко , на піано40
Лисенко: Коза Дереза , оперета, слова і музика ..	1.50
Сватання на Гончарівці , партитура з ак. піяна ..	3.50
Запорожець за Дунаєм , партитура з ак. піяна ..	2.50
Кошиць. Музичні твори на хори , повне посмертне видання	9.50
Гайворонський, Збірник пісень для молоді	3.75
Леонтович. Повний збірник пісень на хор	2.85
Лисенко. Повний збірник пісень на хор	7.20

Пишіть по каталог та інформації.

Заходьте до Сурми, або пишіть:

SURMA BOOK & MUSIC CO.

11 East 7th Street, New York 3, N.Y. USA.

НОВІ ДНІ, ТРАВЕНЬ, 1965

"ГАРНЕ СЛОВО" В. БАРАГУРИ

У "Свободі" за 1, 2 і 5 квітня ц. р. вміщено три підвальних статті В. Барагури — "Відповідь на "негарне слово" П. Волиняка". На ненависного Волиняка врешті скинуто "водневу бомбу", яку старанно будовано вже кілька років.

Такі бомби вже кидано на мене за журнал, але вони його долі не вирішили, тому вже вся увага звернута на мої дитячі видання, зокрема на читанки.

Нічого так не потрібно авторові, як добра й розумна критика. Критика допомагає йому удосконалитись, вона вказує його хиби і дає йому змогу виправити його твори, або хоч не повторювати помилок у майбутньому. Між іншим, я не можу скаржитись: мої шкільні підручники мали багато такої критики, і я з неї чимало скористав. Це можна бачити хочби з моїх читанок, коли порівнювати їх за порядком їх появи в світ.

Та, на жаль, я маю й іншу критику: зробити так, щоб я не мав змоги поправити своє видання, а щоб його кінце знищити, щоб кінце зробити так, щоб моя книжка стала пострахом для еміграції. До цього роду критики належить і стаття В. Барагури в трьох числах "Свободи".

Розберемо ж її.

1. Перш за все дякую В. Барагурі за заввагу про оповідання М. Коцюбинського "Харитя" в читанці "Лани". Справді, мені потрапив у руки поганий текст цього оповідання. Узв'яз цей текст тільки тому, що іншого не міг у Торонті роздобути — жодна бібліотека творів М. Коцюбинського не мала, вибору я не мав і звирити в якимсь іншим виданням не міг. Оповідання ж це дуже добре, наскрізь пройняте християнським духом, вірою в перемогу добра і правди, і я кінце хотів його вмістити в першій своїй читанці. Тим більше, що я був певен, що маю добрий текст. Коли В. Барагура виявив пропуски в тексті, то здавалося б нормальним написати листа чи статтю і сказати: чоловіче, ти взяв урізаний текст, урахуй і поправ...

Це була б нормальна, творча критика: вказано на недолік твору. Читанка "Лани" готується до повторного видання, і не було б нічого легшого, як поправити при цьому текст твору.

Але... все було б добре, коли б не це "але". В. Барагура не цікавиться якістю читанки, а цікавиться тільки знищенням П. Волиняка, тому він пише: "Це свідоме фальшування тексту для певних цілей, і читач знає для яких... Навіть у советському виданні творів М. Коцюбинського ("Повісті та оповідання", Державне Видавництво Художньої Літератури, Київ, 1954 р.) поданий у його оригінальному вигляді і більшовики не наважилися його змінити. А п. Волиняк у своєму виданні з 1952 р. (отже, не може оправдуватися, що взяв із сфальшованого советського!) на такий крок пішов."

Сам В. Барагура пише, як читач бачить, що моя читанка вийшла в 1952 р., а "несфальшоване советське видання" в 1954 р., тобто я з нього скористати не міг ніяк... Та це В. Барагура не турбує, бо його не цікавить саме оповідання, а цікавить тільки вмовити в читача, що П. Волиняк гірший від більшовиків, що він має гірші цілі від них, а які, то він не говорить, запевняючи, що його "читач знає які".

До відома В. Барагурі, що книжка, з якої я взяв той текст, лежить у мене на столі і я таки Вам доведу, що я гіршої мети від більшовиків не мав і не маю і жодного слова з того тексту не викинув. І це я буду Вам доводити там, де аж такі речі доводити приходиться. Ви помилились тут, п. Барагуро.

Є ще інший момент у цій справі. Бог і церква не є тепер радістю і спокоєм для людини. Ні, ці слова стають тепер страхом і терором. Наші часописи орудують ними направо й наліво, наліплюють людям ярлички безбожництва, щоб ізолювати свого ворога чи противника від громади, що б його знищити морально (а потім і фізично), спекулюють цими словами, забуваючи,

що віра в Бога є занадто делікатною справою, що цього не виміряєш і не зважиш, і що, врешті, кидаючи такі обвинувачення, беруть гріх на свою совість. Повірте, п. Барагуро, що я таким обвинуваченням не кину навіть на Вас, хоч Ви зробили й велику помилку і велику кривду мені.

2. Тепер про "побухгальтерськи вичислене слово "Бог", як Ви пишете. Цілком згоден з Вами, що наявність слова Бог у творі ще не свідчить про християнський світогляд (це, між іншим, стосується й "Хариті", чого Ви, звичайно не визнаєте, бо признаєте тільки те, що "нищить" Волиняка). Але я мусів те зробити, бо пані д-р М. Овчаренко ні з сього, ні з того вирішила написати в "Світлі", що в читанці "Лани" Волинякове оповідання "Васильків лист" — єдине оповідання, у якому згадується слово "Бог". Я мусів довести, що то не так, тому й порахував. Хіба, думаєте, дарма існує приказка: "Яке здоров, таке й допобачення"? Ви правдиво пишете, що "релігійних почувань не можна рахувати на проценти і норми"... хіба щоб "знищити" Волиняка!

Логіка у Вас, п. Барагуро, дуже плинна, як у Караса з султаном...

3. На якій підставі Ви обманюєте читачів "Свободи", що вірш М. Рильського "Вербова гілка" в читанці "Київ" належить у мене до "великогоного цикло"? Ви запевняєте, що Волиняк пропагує "символ чисто поганський" (гірші цілі, ніж у більшовиків!). Ні, там ніякого Великоного нема. То звичайний вірш з весняного циклу, розрахований на розвиток і вдосконалення мови учня. І про це свідчать і завдання учням, яке я подав до цього твору.

4. "Розправившись" отак з "поганською вербовою гілкою" М. Рильського, Ви свідомо говорите неправду: "А про Великдень, як свято Христового Воскресіння — ні слова!" Неправда, п. Барагуро. І Ви самі знаєте, що неправда, але Вам тільки неправди й треба. Коли Ви побачили "Вербову гілку", то мусіли побачити поруч з нею й прекрасну легенду О. Лотоцької "Хто навчив писати писанки" (читанка "Київ", стор. 76), легенду наскрізь пронизану християнською символікою і щертю наповнену християнським елементом, за якими Ви так фальшиво вболіваєте, шукаючи їх не тут, а в вірші М. Рильського.

Це Ви зробили свідомо, щоб переконати читачів "Свободи" в моєму безбожництві. І я себе обороною там, де такі безсовісні й справді поганські наклепи боронити приходиться.

5. В. Барагура обвинувачує мене, що я не подаю "містерії народження Божого сина", подаючи лише "народні різдвяні звичаї", пропагуючи "неопоганізм". Не знаю, що саме розуміє В. Барагура під словом "містерія" — чи таємні старогрецькі (поганські) релігійні обряди, чи середньовічні релігійні драми. Як можна говорити про містерії в букварях, я не знаю. Як можна викинути тепер з різдвяного циклу українські різдвяні звичаї й колядки, я також не знаю. Не вірю, щоб колядки й щедрівки, які колядуються по всіх наших церквах, у яких прославляється Син Божий та його Непорочна Мати, хтось сьогодні вважав неопоганізмом. Врешті, раджу читачам узяти ту читанку ("Київ") і переконатись самим, чи там пропагується неопоганізм, чи християнство. Бо що я можу ще сказати, коли людина домагається читанки без колядок і українських звичаїв? Дискутувати на цю тему зайве.

6. Одним з найбільших обвинувачень ("Свобода", 5. 4. 55 р.) є закид, що я фальшую Шевченка, друкую в читанці "Київ" (стор. 55) вірша, якого сам "скомпонував, поставивши над ним прізвище Шевченка".

Справді в мене в читанці вміщено монтаж з Шевченкових творів. Кожній культурній людині, а тим більше редакторів дитячого видання, себто Барагурі, мусить бути відомо, що монтаж завжди практикований, особливо в дитячих виданнях, і це ніяке фальшування. Коли мій критик цього не знає, то, очевидно, він лю-

дина малокультурна, у цих справах зовсім непрактична і займає посаду редактора дитячого видання через чийсь недогляд чи злу волю. Крім того, я цього монтажу сам не робив, а переписав його з одного з видань ОПДЛ.

Тут же В. Барагура подав ще один доказ своєї неписьменності літературної, засвідчивши, що він не знає різниці між строфою і рядком — строфу він зве рядком. Він пише, що перший рядок з одного твору, другий — з іншого, а третій — ще з іншого. Прочитавши це, я задумався: може й справді хтось довмівся робити такий “порядковий” монтаж, бо ж я скористав з чужого монтажу! Аж потім я зрозумів, у чому справа. Знаменитого редактора має “Свобода”, мабуть довго шукали його, поки знайшли.

Дуже добре мої читанки критикувати, але ще краще було б з них повчитися трохи. Між іншим, у читанці “Дніпро” на стор. 36-й є визначення строфи. Варто туди деяким критикам заглянути...

Далі В. Барагура пише: “А ось ще перекручений п. Волиняком “Сон” (“На панщині пшеницю жала”), у читанці “Дніпро”.

В оригіналі Шевченка (В. Барагура певен, що це оригінал!):

“Воно сповитеє кричало
У холодочку за снопом”.

У переробці п. Волиняка: “...у холодочку під снопом”.

“Блаженні ті, що вірують”... навіть у чийсь недогляд. Справді, в деяких “Кобзарях” стоїть “за снопом”, хоч це очевидний редакторський недогляд. Ніхто ж бо не сидить за копою, за вишнею, за дубом, за стійком, за хатою, ніхто в полі не ставить воду за снопом, а завжди в таких випадках говориться: під копою, під вишнею, під дубом, під калиною, під стійком, під хатою, під снопом. Врешті, ніхто не співає “Ой, за вишнею, за черешнею, стояв старий з молододо...”

В часи розквіту українізації запитали раз О. Вишню: Де ви навчилися такої гарної української мови? Він відповів: Я її зовсім не ччив — я її виссав з маминої ціці... Отож, магістерських знань і відчуття мови абсолютно мало для таких речей, щоб редагувати Шевченкову мову: у моїх “Кобзарях” стоїть “під снопом”, а у Ваших “за снопом”. Нехай це вирішать більші за нас, ті що сидять над Шевченковими автографами, пане Барагуро. І я ніколи не робитиму з вас ворога народу, хоч ви пропагуватимете такий абсурд, як “за снопом”. Шкода тільки, що Ви це робите.

Але В. Барагура не вгає. Він пише далі так:

“У Шевченка:

“Його гарненько сповила
І копу дожинать пішла,
Поки не чути ланового.”

У Волиняка:

“Його гарненько сповила
та щоб дожать до ланового,
ще копу дожинать пішла”.

Будучи певним, що з Волиняка вже лишилася тільки мокра пляма, В. Барагура, “упоєний своєю перемогою”, громогласно вигукує:

“Яка недолуга профанація Шевченкового стилю! А ще й примітку додає від себе п. Волиняк: “Дожать до ланового — виконати призначену роботу на панському лану”.

Признаюсь, п. Барагуро, що Ви мені завдали цим чималого клопоту. Я ніколи не сумнівався, щоправда, що вжив справді Шевченків текст, я не сумнівався, що я зробив і правильно примітку. Мене турбувало інше: чи я знайду порядного “Кобзаря”, виданого поза межами УРСР, щоб довести Вам, що Ви не розумієте, що таке варіанти автографів, що Ви не маєте уяви, як видаються “Кобзарі” — Ви тільки знаєте, що можна переписати кось і відкись.

І хоч я живу не в Нью-Йорку, а тим більше не в

Києві, де зберігаються Шевченкові автографи, все таки мені пошастило знайти книжку, що зветься: Т. Шевченко, Твори, том II, Київ-Ляйпціг, року видання не позначено, але до Вашого відома, що це видання Б. Лепкого чи Сімовича. Там на стор. 602 вміщено “Сон” (“На панщині пшеницю жала”) за Шевченковим “Шоденником” (дата — 13. VII, 1858 р.), у такому варіанті, писаному власною Шевченковою рукою:

Та й усміхнулася небога...
Его гарненько сповила,
Та, щоб дожать до ланового
Ще копу дожинать пішла...
Останню, може; Бог pomoже,
То й сон твій справдиться...”

Варіант, який знає Барагура (більше, на жаль, він нічого не знає, хіба тільки ще те, що Волиняка треба конче звести з світу!) подано за Шевченковим автографом у листі до Максимовички (22. XI., 1858 р.). У львівському виданні Ів. Франко був зробив монтаж (судить його за фальсифікацію Шевченка також!) з цих двох варіантів і в нього, в Ів. Франка, це місце виглядало так:

“І копу дожинать пішла,
Поки не чути ланового.
Останню може. Бог pomoже,
То й сон твій справдиться.”

(Тут пропущена кома перед “може”. П. В.)

Звертаю увагу В. Барагури, що в жодному з пізніших “Кобзарів” (в т. ч. і в Лепкого) нема вже останніх двох рядків з словами “Бог pomoже”. Нема цих рядків і у Ваших “варіантах”, п. Барагуро. Чи дозволите, взявши приклад з Вас, заявити, що В. Барагура — окаянний безбожник, свідомий фальсифікатор Шевченкових текстів, що він, В. Барагура, гірший від більшовиків, бо органічно не зносить слова “Бог” і викидає його з Шевченкових творів?..

Але я Волиняк, а не Барагура, то й не зроблю цього. Я тільки скажу: В. Барагура — людина малокультурна, нечесна, керується не користю справи, а заздрістю і ненавистю до “конкурента”, тому й кидає обвинувачення, зовсім не цікавлячись правдивістю їх.

Тепер слово до о. протоієрея Петра Самця з Торонта. Ви, здається, ніколи не сумнівались ані в моїй культурі, ані в моїй релігійності, ані в моїй чесності, але коли Барагурині “спільники” з Боффало прислали Вам писанину В. Барагури, то Ви трохи злякано сказали: “Невже він (себто Волиняк) посмів переробити Шевченка?” Щоб Ви, отче протоієрею, не мали сумніву, то підіть у бібліотеку УНО, і там у правій шахві, на нижній полиці, з лівого боку, внизу знайдете це видання Шевченкових творів і переконаєтесь у Барагуриних чесності і кваліфікації. Мені ж буде приємно, коли Ви будете думати про мене так, як Ви думали й тих 7 років, поки на Вас не впливав В. Барагура та його спільники.

Отже, Ви, п. Барагуро, зробили мені моральну й матеріальну шкоду своїми фальшивими обвинуваченнями. І я це спробую доводити там, де такі речі доводити личить.

7. Врешті, справа О. Кобця, гідного Барагуриного союзника.

Як свідчить В. Барагура (“Свобода”, 2. 4. 55 р.), О. Кобець запевняє, що він дав мені свою збірку дитячих поезій, а я, не довго думаючи, почав “переробляти”, “спотворювати”, “видирати латки” і т. д.

Мушу сказати, що тут я став жертвою провокації.

Та за порядком. Я колись мав чималу симпатію до О. Кобця (О. Варави — напишу й я, коли В. Барагура вже розкрив і це його псевдо), як і до всіх тих наших культурних діячів, які не були у великій ласці в Україні в часи нашого ренесансу. Ця симпатія збільшилася ще після того, коли О. Кобець в радіо годині В. Шарвана дуже позитивно оцінив мої дитячі видання, які тепер з В. Барагурою так поганить.

Та коли одного разу в "Гомоні України" появилася "дискусійна" стаття про Хвильового, у якій один "чесний дискуснтант" вилазив зі шкіри, щоб довести, що покійний А. Любченко був ворог України і комуніст, посилаючись на якусь усне свідчення О. Варавви, то я втрапив довіру до О. Кобця, як до людини.

Нікому я про те не казав, нічого про те ніде не писав, але мав свою думку, як я маю її і про всіх інших, що навіть на мертвих кидають камінчиками з-за плоту: таких людей треба оберегатися.

Видаючи читанки й букваря, я радився з багатьма нашими педагогами, а зокрема з панею М. Юркевич, яку вважаю сьогодні найдосвідченішим і найзаслуженішим педагогом на еміграції. Приїхавши на зустріч мистців, пані Юркевич дає мені кілька порад щодо майбутньої читанки "Київ" і радить використати в ній вірші О. Кобця, які вона вважає за дуже добрі. Я не посмів їй сказати про свої застереження щодо цього автора (не люблю говорити погано поза очі) і пообіцяв, що щось використаю з його творів. Марія Павлівна бігає мені: "Як тільки перепису його збірку і впорядкую, то негайно вам вишлю".

І дарма О. Кобець з В. Барагурою так розписуються в "Свободі", що він дав мені збірник за певними умовами і т. д. Ось листівка пані Юркевич:

3. X. 54 p.

"Дорогий Петро Кузьмич!

Посилаю Вам збірник Кобця — вибирайте собі, що знайдете підходящим. Як використаєте збірник, то сразу прошу мені повернути, бо й мені буде потрібний — хочу переробити дещо його казочки для дитячої сторінки.

Всього кращого! Цими днями напишу більш докладного листа.

М. Юркевич."

Одержавши збірника, я його переглянув і, згадавши своє упередження до автора, вирішив вернути його назад, не взявши з нього нічого в читанку. Так і зробив. Почалася переписка, у висліді якої я прошу пані Юркевич вислати мені збірник **ще раз**, з наміром таки вибрати відти те, що **"знайду підходящим"**, хоч і бере мене страх від одної думки про автора.

В цей час О. Кобець приїхав до Торонта. Зустрілись коло церкви. Я й кажу йому: "Маю вашу збірку від пані Юркевич, чи дозволите скористати з неї при укладанні читанки?" "О, так! Я дав пані Юркевич **повне право помістити ті вірші, де вона знайде бажаним**. Вона так ними захоплена, аж я дивуюсь..." "То дуже дякую, я візьму пару віршів у читанку." "Прошу дуже!" "Дякую! Допобачення!" "Допобачення!"

Посмілювався. Вибрав. Видрукував. Книжка шивається, коли раптом одержую листа від п. О. Кобця: Коли будете вибирати, то не беріть "Веселки" і "Крути", бо я їх продав "Свободі" за 20 дол." Ну, — думаю, — почалося уже... Але це ще пів біди: заплачу чоловікові 20 дол., які він утратив у "Свободі", і буде все гаразд.

За кілька днів книжка пішла в продаж, а я одержую такого жадливого листа від О. Кобця, що аж млосно стало... І ограбив, і попереробляв вірші і т. д. Пишу йому, що я нічого не переробляв, крім того, що змінив одне слово у "Крутах": замість "Неньку-Україну" я написав "Матір-Україну", що я віршів переробляти не можу, бо належу до тих, що ніколи не писали віршів, і просто безсилий переробляти їх, що я заплачу нормальний гонорар, як платять у цілому світі, себто, від 5 до 10% вартості накладу і прошу виставити такий рахунок. При цьому маю на увазі, що мушу заплатити п. Кобцеві коло 30 дол.

Одержую ще одного многословного і многолайливого листа, у якому відкидається моя пропозиція заплатити за всі вірші, а лише за два, які були продані "Свободі". Ну, думаю, не хочеш 30 дол. та ще й лаєшся, то хай буде 20, — пішов на пошту і вислав їх у той же день, з надією, що вже кінець.

НОВІ ДНІ, ТРАВЕНЬ, 1955

Ні — появляється цілий підвал у "Свободі", пересилається та "Свобода" в Торонто і т. д. І кому це треба, і для чого це треба?..

Та ж на мене вже стільки понаписувано, стільки наговорено, — і політичних, і релігійних, і навіть особистих наклепів, — що навряд чи "факти" О. Кобця зможуть щось завважити на мій "опінії". Дехто починає мою видавничу й редакторську діяльність з появи першого числа журналу в Канаді, а я ж її почав ще в Австрії в жовтні 1945 року, отже, за десять років я вже мав усього досить...

8. В. Барагура в "Свободі" закидає мені, що в мене самі передруки з підрадянських письменників та малярів. Ось список еміграційних авторів, твори яких розміщені в читанках: Багрянний, Веретенченко, Волиняк, Діма, Завадович, Калюжна, Карпенко-Криниця, Клен, Кобець, Осьмачка, Підгайний, Перелісна, Полтава, Розгін, Славутич, Цегельська, Черинь, Щербак. Разом 18 авторів. Бракую, а правда, тут деяких моїх критиків, але хай трохи підростуть, то й вони будуть у читанках.

З малярів у мене є Битинський, Дмитренко, Левницький, Корженівський. Не завжди можна використати працю наших малярів. От, наприклад, я на друге видання "Букваря" робив деякі нові малюнки, деякі обновляв. Один з наших малярів сказав мені, що виконає ті малюнки по ціні 10 дол. за один. У "Букварі" коло 150 ілюстрацій, себто тільки за малюнок я мусів би заплатити 1500 дол., до того ще по 5 дол. за кліше, разом ілюстрації коштували б 2.250 дол., що на 2000 накладу становило б по 1,12 дол. на одну книжку! Коли ще взяти папір, друк, поштову пересилку по 5 центів за примірник, 30% знижки книгарням, гонорар авторам (по 10 дол. за вірш, як О. Кобцеві!), якийсь заробіток (хоч 10%!), то я мусів би продати "Букваря" не менше, як по 7-8 дол. за примірник! Можливо це? Я мусів зробити так, щоб продавати його по 1.20 дол. за примірник. Нехай В. Барагура так робить — він має великі фонди.

Голословний Ви, п. Барагуро, критик. І ще раз — нечесний.

9. Раніш у "Свободі" В. Барагура запевняв читачів, що мій "Буквар" це — фотокопія советського видання з тим, що на кінці, замість вірша про Сталіна й Леніна, вставлений вірш про Петлюру". Я в "Н. Д." за лютий довів, що це не "фотокопія" і що вірша про Петлюру в мене в "Букварі" взагалі нема, що Петлюра в мене в кожній читанці був, є й буде і що ні від якого антипетлюрівського диму не вчадію.

В. Барагура скромно мовчить про це. Обвинувачує мене, що навіть обкладинка сфотографована. На радянському букварі на обкладинці — двоповерховна школа, сад і четверо дітей у саду, а в мене — дівчинка з пером у руці...

Чесно критикує В. Барагура!

10. Я в тому ж числі журналу довів В. Барагурі, що в читанці "Київ" підрадянських авторів є лише 9.60% (в інших читанках ще менше!). В. Барагура про це мовчить і повторює в "Свободі" від 2. 4. 55 р., що я **перевідаю підручники "Радянської Школи"**.

Мусите довести це, п. Барагуро, вірніш мусять довести це видавці "Свободи".

11. Ви писали, що я "підписав своїм іменем" твір О. Іваненко. Тепер викручується, що я **взяв її редакцію**. Редакція одне, а підписати своїм іменем чужий твір — інше.

Попрошу й це довести.

Закінчу ще раз цитатою (я вже цитував це в ч. 60-му) зі св. Василя Великого: "Наклепник тричі шкідликий: тому, кого знеславлює, тому, хто його слушає, і собі самому".

І з С. Петлюри: "Засліплені парафіяльним провінціалізмом, — вони не відають, що творять".

І Ви справді не відаєте, що творите, панове. Коли б Ви почитали ті листи, які я маю з цього приводу, то

Ви б жажнулися. Прийде час і вони будуть оприлюднені.

Між іншим, Ви, п. Барагуро, мали успіх: тільки у Вербну Суботу я мав сім анонімних телефонів. Одного з тих Ваших союзників я пізнав по голосу: це була особа, якої я не визнавав за генія, не друкував у журналі й не визнавав його авторитету у "критиці" Хвильового. Це був, так би мовити, "кустар-одиночка". Шість інших — "організований пролетаріат": вони всі повторювали одну й ту саму фразу: відрубаєм твою погану голову, викинемо її на смітник і собаки будуть її гризти кілька тижнів...

Я на них не гніваюсь. І на Вас, п. Барагуро, не гніваюсь. Тільки врахуйте, що пройшов той час, коли читач був цілком некритичний. Пройшов час монополії таких, як Ви. Ви готуєте підручники, тому наперед "ріжете" мої. Я так не робив і не робитиму. Був буквар Матвійчука, і я по ньому вчив дітей у школі 5 літ. Нічого не писав, що він поганий, бо ліпшого не було. Видав букваря Ів. Коровицький. Я втішився, але роздививсь і вирішив, що він не дуже то добрий, хоч і куди ліпший від Матвійчукового. Я нічого не пишу, але видаю свого. Поклав його мовчки на полиці книгарень і чекаю: вибирайте, люди, з трьох букварів, який вам до вподоби! Мій пішов — значить ліпший.

Вірю, що Ви щось видасте. Позмагаємось: як ваші книжки будуть кращі, то я змушений буду видати свої, щоб вони були ще кращі за Ваші. Вірю, що зроблю

це. Діти від цього виграють. Так і має бути.

Я тишуся, що зробив більше від вас усіх разом. Я не говорив, а робив. Робив практично в школі, робив і книжки для школи. І зробив, хоч Ви того не хочете признати. Зробив це все без грошей, без допомоги, а за найгірших перешкод. Тому я тримаю голову догори.

Чи є в моїх читанках хити? Безліч. Але вони все таки ліпші від усіх тих, що були досі в нас на ринку. Іх продаж це засвідчив.

Кажете, що я "некомпетентний" видавати дитячу літературу? О, маєте право так думати й казати! Скільки хочете і де хочете! І за це я не мав і не маю жодного жалю до Вас. Хіба, між іншим, скажу, що порядні люди такі речі намагаються умотивувати. Ви ж замість умотивованої об'єктивної критики, кидаєте голословні жакливі обвинувачення, розраховуючи, що звичайний читач полінується взяти в руки читанку чи пошукати якогось "Кобзаря" чи інше яєсь видання і звірити Ваші обвинувачення з дійсністю.

Моя праця в ділянці шкільних книжок видна — її не викинете. Ви ж поки що тільки критикуєте, бо самі нічого зробити не можете. Я чекав цього нападу давно, і Ваша з Б. Гошовським "воднева бомба" не була для мене несподіванкою. Я вам показав, як можна і треба видавати читанки. Я скоро вам покажу, як можна й треба видавати дитячий журнал. Готуйте чергову бомбу...

Позмагаємось, панове! Справа від того тільки виграє!
П. Волиняк

РЕЦЕНЗІЇ

"НОВИЙ ОБРІЙ"

Під такою назвою в Аделаїді (Австралія) вийшов у світ літературно-мистецький альманах. Видано його в кінці минулого року видавництво "Ластівка" під загальною редакцією Дм. Чуба й за участю редколегії у складі П. Вакуленка, Р. Драгана та Г. Чернобицької. "Новий обрій", що має 126 стор., видано з мистецьким смаком, охайно й на доброму папері.

Але крім цікавого оформлення "Новий обрій" відзначається також цікавим змістом з літератури, різних ділянок мистецтва та культурно-громадського життя українців у Австралії.

У "Новому обрії" надруковано поезії Г. Чернобицької "Чайка", "Передчуття", "Пейзаж", "у лісі" та "Обрій"; оповідання В. Русальського "Людина з похмурих обличчям"; оповідання Н. Яхненка "Івась" і "Перше травня Казіки"; уривок з повісті "На озері", переклади й статтю В. Онуфрієнка; гумореску Г. Волокити "Весняне кохання"; оповідання Є. Гарана "Шизофренія інтерпланетарис"; вірш І. Наріжної "Лист з Австралії"; вірш А. Салав'я "Снігопад"; репортаж І. Стоцького "З експедиційного щоденника"; вірш Є. Зозе "На рейді"; монографію Дм. Чуба "Іван Рубчак у житті й на сцені"; репортаж Б. Сіба "Сінг-сінг"; спогади М. Лазорського "Професор Щепотьєв"; статтю Р. Василенка "Думки про театр"; репортаж П. Вакуленка "Канібали Нової Гвінеї" та статтю Р. Драгана "Наше мистецтво". Крім того в альманасі вміщено кілька силуеток українських акторів та мистців, дружніх шаржів, а також нотатки з українського життя на тому континенті.

Поетична частина в альманасі, якщо не вважати кількох оригінальних шаржів і листів, убраних у віршову форму, зарепрезентована талановитою поеткою — Г. Чернобицькою. Редакція щодо оригінальної поезії мабуть пішла по лінії найбільшого опору і, можливо, альманах на цьому виграв.

Кілька поезій Чернобицької читаються з насолодою. Це пояснюємо тим, що вони є продуктом таланту, а не крісла, і тому з перших рядків хвилюють читача і вражають своєю безпосередністю. Крім того вони добре опрацьовані й написані барвистою мовою, чого бракує багатьом нашим поетам в еміграційному пралісі. З по-

уюю Г. Чернобицької на поетичному обрії збагатилася наша справжня поезія, а невеличка кількість наших небуденних поетів збільшилася добрим майстром різьбленого поетичного слова.

Досить велику частину в альманасі занято мистецькою прозою. Редакція, мабуть, також мала чимало клопоту, подаючи між відомими й менш відомими авторами тих, які тількищо випробовують магичну силу пера.

До найвидатніших авторів мистецької прози належить наш похмурий український Е. Колдвел — В. Русальський — автор кількох збірок оповідань і останньої "Облога міста", виданої в Австралії. Надзвичайно цікавий письменник своїми злободенними похмурими, часто з гіркою іронією, колізіями й самобутньою архітектонікою. У цьому пляні він написав і оповідання "Людина з похмурих обличчям". У цьому оповіданні автор подає живих і повнокровних героїв.

Із менш відомих, але вже знайомих українському читачеві, виступає в альманасі Є. Гаран з оповіданням "Шизофренія інтерпланетарис". Автор уміє будувати фабулу й розгортати сюжетне полотно фантастично-природницького твору. Добре було б, коли б Є. Гаран і далі розробляв теми в цьому пляні.

Цікавою літературною постаттю виявила себе в оповіданнях "Івась" і "Перше травня Казіки" молода щодо свого літературного доробку авторка Н. Яхненко. Відразу вражає, що авторка здібна, вдумлива, добре опрацьовує матеріал і досить приділяє уваги техніці. Але, на жаль, вона використовує другорядну тематику, а також живнає багато слів із професійної лексики. Це до деякої міри зменшує вартість її оповідань.

Найслабшим серед прозаїків виявив себе автор уривку з повісті "На озері" В. Онуфрієнко. Його підрядянська дійсність із витягненими персонажами десь із першої половини XIX століття, обов'язково з чаркою, пиріжками й солоними огірками — невід'ємним реквізитом тогочасного українського письменства, — така далека від нашого часу, як, скажемо, автор тепер від України. Катастрофічне становище в нього з показом образів, що їх він подає без жодного смаку й почуття, як наприклад: "водяна сирість", "скидається риба", "непрониклива маса", "бродила лелека... вже проснідавши поживою, що тепер так лунко (?) давала про себе знати в оситнязі". У автора також "цвірінкають якісь пташ-

ки" і "цвіріньчать коники", а не горобці, про що знає кожна дитина.

Крім того вся авторова літературна праця засмічена русизмами, як: "бродити", "проникати", "жарити" (замість смажити) і т. д. Сила-силенна русизмів у діалогах, як: "болезнь", "приятно", "получать", "жізнь", "погасовка", "ізвесно", "квартира", "баби" (у значенні жінки) і т. д., також не виправдують автора, бо вживання чужих слів не розкривають характеру людини. Автор більше виграв би, коли б неосвіченим і забитим своїм героям дозволив уживати спотворені слова, як "троплан", "прохвесор", "дохтор", "лісопет" і т. п., хоч герої в уривку "На озері" зовсім не темні й без цього можуть обійтися.

Але вживання русизмів і нісенітниць, як бачимо далі, є просто-напросто продуктом незнання рідної мови та браку почуття до неї. В. Онуфрієнко вживає їх і в своїх перекладах з англійської мови, як наприклад: "роза" (замість троянди), "вдалі", "зверх", "вдаль" тощо, або "міщина", "не могу (?) мріять мрій", "на камінь записав" (ми кажемо записав де або на чому).

Набагато ліпше в В. Онуфрієнка вийшла стаття про австралійську літературу. Тому добре автор зробив би, коли б ще спробував своїх сил у журналістиці.

У "Новому обрії" надруковано добру статтю щодо знання театального мистецтва відомого мистця сцени Р. Василенка. Назва її "Думки про театр". Також надруковано гарні спогади Дм. Чуба про визначного актора І. Рубчака та цікаві репортажі з екзотичними темами І. Стоцького, Б. Саба та Р. Драгана. Крім того "Новий обрій" широко ознайомлює українською читача в вільному світі з працею наших австралійських братів у всіх ділянках культурно-мистецького життя.

Хочеться щиро сказати, що цей альманах, не зважаючи на згадані недоліки, є великим надбанням по цей бік залізної заслони.

Ол. Гай-Головко

Альманах „Новий Обрій” можна замовляти в „Нових Днях”. Ціна: \$1.10 з пересилкою.

НОВИЙ ДИТЯЧИЙ ЖУРНАЛ

Юні Друзі, журнал для дітей, ч. 1, березень, 1955, стор. 16, видання Союзу Українців у Великій Британії, Лондон, Англія.

Ще одне періодичне дитяче видання — ще один наш здобуток, ще один крок уперед. Коли додати, що це видання досить охайне, друковане на два кольори і на непоганому папері, то треба тільки привітати СУБ, що він зважився врешті на цей крок.

Зміст журналу: Лист від редакції до читачів, вірш Л. Полтави — "Кобзар" Тараса Шевченка, Дядько Андрій — "Хоробрий генерал" (про Т. Чупринку), Лесь П. — "Як вона прийшла" (про весну), Віра Лебедова — "Легенда про шигла", Л. Полтава — "Крилаті друзі" (поезія), М. Кониківна — "Перші квіти", Н. Забіла — "Наш городчик", Н. Бурик — "Прилетіли чорногузи" та інші матеріали, в т. ч. і невдалий нарис про Київ.

Найкращими творами в цьому числі є дві поезії Л. Полтави. Л. Полтава належить до авторів, які вміють написати просто й доступно дітям, не знижуючи мистецького рівня твору. Крім того, Л. Полтаві властива стислість вислову, динамічність викладу — його дитячі твори здебільша короткі, тему він завжди "бере за роги" і легко справляється з нею. Та й теми він добирає дуже вдало.

З інших творів варто відзначити згадувану вже легенду та оповідання Н. Забіли.

Зовсім невдалий вірш Ніни Бурик. Авторка, хоч і має здібності, але їй саме бракує всього того, що має Полтава: спостережливості, знання мови, знання навіть природи, браку вміння оволодіти темою, чітко окресленого задуму твору, а головне — свідомості, що їй

треба багато вчитись і працювати, щоб створити літературний твір.

Чорногузи в неї, напр., "стали... на одній нозі". Хіба ж таки два чорногузи могли стати на одну ногу? Далі оповідається, що чорногузам

Треба хатку відновляти,
Треба трісочки стягати
З лісу, по черзі.

Перш за все, авторка мусіла б знати, пишучи про чорногузів, що вони з трісочок гнізд не мостять. Крім того трісочок у лісі, як правило, нема. Та й не сідають чорногузи в лісі, бо їм заважають дерева, нема місця для розгону, щоб злетіти, а сідають вони на левадах чи заболочених сіножатях, де є жаби. А оте "по черзі" уставлено у вірш тільки тому, що авторці потрібна була рима до слова "нозі".

Невдало також застосовано й синонім "бузьки" з окресленням "маленькі". Дитина мусить подумати, що коли дорослий птах, то він зветься чорногуз, а коли маленький, то вже тільки бузьок.

Невдалий також вираз "тихо клекотять" — бузьки клекотять таки дуже лунко.

Вірш цілком невдалий. І шкода, що редактор видрукував його, бо авторка може подумати, що вона написала справді гарного вірша. А від цього їй буде тільки шкода, бо при наполегливій праці й увазі до свого твору вона, здається, могла б написати і щось вартісне.

Цілком невдалий і твір "Дядько Андрія" (не дуже то симпатичне псевдо вибрав собі редактор!) про Тараса Чупринку. Автор вирішив сказати дітям на одній сторіночці про Чупринку усе те, що він про нього знає. Вийшов, звичайно, повний провал — зіпсована тема і все.

Мова журналу дуже різна — залежно від автора твору. Редакторської руки в цій ділянці ніяк не слідно. Та й не може редактор тут допомогти авторові, бо саме його мова найгірша. Редактор (Андрій Бідось) не має уяви навіть про такі речі, як чергування у — в та і — й, не вміє зіліпити речення, будує їх напрохудо розтягнуто: напр., у передмові, писаній дітям молодшого віку, у нього є речення, складене з 42 слів ("Друкувати будемо..., стор. 2); він не знає, що таке керування ("Коли Господь сотворив пташки...", стор. 7); допускає російські звороти ("найбільш різноперим...", стор. 7); не вміє відмінити іменників ("радість", стор. 10); творить речення, які не віддають точно змісту ("...найбільше прегарне місто...", стор. 13); не знає значення слів (хребет замість спини, стор. 14); вживає неправильних форм слів ("приляг", стор. 14); у нього є очевидні русизми, перекалені тільки трошки ("Глядись", стор. 14); вживає безпробітно-безнадійних магистерських "вчених висловів", як, напр., "Крім того дорогою льосування буде вислано..." (стор. 16) — справді живіт заболить від такого мовного "перла"... Я не маю змоги перелічити всіх недоліків — їх багато.

Великою хобою є оте, так зване, сюсюкання — фальшива ніжність у здрібнілих формах. Починається це з підзаголовку: ж у р н а л и к. Цей "журналік" у передмові просто нудить. Найбільше цього сюсюкання в оповіданні М. Кониківни (стор. 9): невеличку, сонечко, промінчики, кушиками, квіточки, братчику і т. д.

Я не проти вживання здрібнілих і ласкавих форм, тим більше, що наша мова на них дуже багата. Викинути їх — значить збіднити мову. Та просто трагічно помиляються наші батьки, вчителі, а особливо письменники та редактори дитячих видань, що здрібнілі форми слів відкривають їм шлях до дитячої душі. Навпаки — діти не люблять того. Хіба що вже дуже розсюсюкані. До дитини треба говорити нормальною мовою.

Мушу дати приклад з своєї практики. € в мене одна щира приятелька, Наталка. Бачимося ми дуже рідко, тому й говорю та поводжуся з нею поважно, як

рівний з рівною. Одного разу пішли ми на прогулянку. Іде авто. Я кажу: "Наталю, дай руку, бо авто їде". Заємсь дати руку, вона вибігає наперед мене, обнімає за коліна й запально говорить: "Пане Кузіч (Петро Кузьмич щось їй не сподобалось), нагніться, нагніться!" "Чого?" "Бо я вас хочу поцілувати". "А то за що?" "Бо я Вас дуже люблю!" "Отже, а я їй не знав!" "Так, дуже, дуже люблю, бо ви на мене Наталя кажете. Я вже давно думала, що негарно на мене Наталка казати — я ж уже велика дівчина, мені за тиждень уже п'ять років буде!" Треба було спостерігати вияви її любови й довіри та послухати її пропозицій — то справді приємна річ.

А Ви, п. Бідось, до неї сюсюкаєте!

Причина цього "мовного непорозуміння" дуже проста: в родині її зовуть Наталка і Наталочка і ставляться до неї, звичайно, як до малої. Я, як дуже рідкий гість, ставлюся до неї поважно, що діти дуже відчувають. А що мені більше подобається Наталя, як Наталочка, — воно і милозвучніше, і ніжніше, та й мало ще чому воно може подобатись мені? — то я їй зчу її так. Вона й вирішила, що Наталя є повна форма, вживана у звертанні дорослого до дорослого, — рівних одне другому, — а Наталка й Наталочка — здрібнілі форми, стосовані тільки до дітей... І належно оцінила це.

Наводжу цей приклад, щоб показати, як важливо дитячому редакторові вивчати дитину, стежити за нею, здобути їй довіру до себе, знайти спосіб оволодіти її душею. Якби редактор "Юних Друзів" це все врахував, то він ніколи не писав би такої передмови, не писав би так про Чупринку. Таке писання буде мур між автором і дитиною. Дитина почуває себе мурашкою, над якою стоїть слон і мудро прорікає свої сентенції. В такому випадкові єдиним бажанням її буде: уникнути слона та його сентенцій і знайти собі когось, що буде їй рівний, буде говорити її мовою.

Коли я роблю цих кілька завваг про "Юні Друзі", то тільки тому, що цей журнал має й добрі сторінки, він подає деякі надії. Крім кількох добрих творів, у ньому є ще одна якість: відсутність тенденції. Я не хочу називати одного дитячого журналу, який уже не існує, і в якому та тенденція була в'їдливою, як настирлива осіння муха. Правда, вона була "благородною тенденцією" і зводилась до гасла: "Лусни, а люби Україну"! Трагедія редактора того журналу була в тім, що сама Україна в журналі місяця не мала — там була тільки вимога й заклик, пропаганда за Україну. Це було кардинальною помилкою: контакту з читачем не знайдено, бо порушено одну з основних засад педагогіки (вчити дитину так, щоб вона не помітила, що їй вчать) і журнал упав. Редакторів нічого не лишилось, як тільки нарікати на "несвідомих" батьків і на цілий світ, зокрема обкидати болотом тих, що цей контакт з дітьми знайшли.

Якщо "Юні Друзі" зуміють показати на своїх сторінках Україну, а не голу й настирливу пропаганду за неї, то журнал здобуде читача і зробить велику прислугу нашій еміграції.

Ілюстрації Дм. Левицького дуже добрі. На жаль, не використано цілком двокольоровий друк. Напр., на сторінці 6-й ілюстрацію можна було зробити в двох кольорах, а вона зроблена тільки в одному. Теж і на 9-й стор. Зовсім недоречний силует kota на стор. 7-й: мова про щигла, а намальовано kota! Хіба для того, щоб він того щигла з'їв...

Ні в якому разі не слід друкувати тексти великими літерами (стор. 1 та 12).

Хиби треба виправляти, звичайно, але новий дитячий журнал "Юні Друзі" — поява корисна, варта всякої підтримки й допомоги.

П. Волиняк

ОКЛАДНІ ПРОЦЕСИ ЖИТТЯ РОСЛИН

Нешодавно накладом Української Торгівлі у Вінніпезі вийшла друком дуже вартісна книжка п. н. "Склад-

ні процеси життя рослин". Написав її видатний агроном, автор кількох науково-природничих праць, Федір Онуфрійчук.

Читаючи цю книжку, мимоволі охоплюєшся радістю, що серед нашої еміграційно-видавничої вбогости час від часу з'являються праці, які освітлюють і поглиблюють людський розум і людську думку. Бо, відверто кажучи, на наших еміграційних задвірках за малим винятком кожен вважає себе науковцем, літератором, політиком і педагогом і немилосердно завантажує крамничні полиці своїми працями. Науковець — без наукових знань; літератор — без таланту й найменшого ознайомлення з людським життям; політик — без знання філософії, політично-соціальних наук, всесвітньої історії, а зокрема, своєї рідної; педагог — без найменшого розуміння дитячої душі та її світосприймання, не кажучи вже про інші речі. А всі разом — без знання своєї рідної мови, що є для культури тим, чим для будівлі фундамент. Тому й не дивно, що такі праці не приносять нічого ні розумові ні серцю, а своїми периферійними діалектами (які м. ін. давно стали анахронізмом в Україні, а тут чомусь уперто культивуються) калічать молодь, а особливо дітей.

Книжка Ф. Онуфрійчука стоїть на висоті щодо змісту, стилю й мови. Заголовок, що є очима книжки, мусить завжди вводити читача в її суть. Але так здебільшого не буває. Очі в книжці то є, а за очима — нічого. У книжці "Складні процеси життя рослин" за цими "очима" бачиш надзвичайно багатий і глибокий зміст, який своєю провідною ідеєю земного й надземного справді хвилює читача.

Вдумливий автор доводить нам науковими аргументами через складні і таємничі для людського розуму процеси в живій рослинній клітині про існування Того, хто сотворив світ і ніколи не перестає опікуватись долею свого величного творива. Тут Ф. Онуфрійчук іде шляхом сучасної філософії — від пізнання природи до пізнання релігії і ствердження Бога, чим заперечує матеріалістично-тваринний світогляд — від релігії через недостатне пізнання природи до атеїзму. Завдяки цьому "Складні процеси життя рослин" мають крім наукового й величезне виховне значення.

Тяжкий для пересічного читача матеріал автор виклав простими словами, живою, барвистою, а особливо грамотною мовою. Тому ця книжка стане доступною для кожного читача. Звертає вона увагу також своєю обкладинкою і гарним зі смаком оформленням. "Складні процеси життя рослин" — книжка, що безперечно матиме успіх.

О. Гай-Головко

ПРО ВЕТЕРИНАРІЮ, ПОЕЗІЮ ТА ЩЕ ДЕЩО...

У півтижневик "Новий Шлях" від 1. 4. ц. р. вміщено два листи до редакції з приводу рецензії Б. Олександрова на збірку поезій В. Скорупського "Моя оселя" ("Н. Д." ч. 62). Обидва листи починаються словами, що "я переконаний, що п. Волиняк його у своїх "Нових Днях" не видрукував би", що свідчить, — як і зміст тих листів та стиль їх, — що вони писані однією рукою, або солідно "узгоджені" перед друком.

Перш за все Волиняк дуже охоче друкує листи, у яких його лають, то напевно одного з них видрукував би. Двох не було потреби друкувати, бо вони ж зовсім однакові. Я навіть думаю скоро проголосити конкурс на найбрутальнішу писанину на мою особу, щоб позбавити "Новий Шлях" та інші часописи зайвих клопотів.

Отже, певність В. Ніньовського та д-ра К. Триліха цілком необгрунтована.

Справа не в Скорупському, не в Олександрову, не в мені і не в "Новому Шляху" та його тенденціях і культурі. На цю тему не полемізую. Справа в іншому: чи можемо заборонити критику якогось твору? Чи можемо триматись тільки на компліментарних рецензіях і далі? Чи можемо стерпіти, щоб людина без всякої

фахової освіти (В. Ніньовський) чи ветеринарний лікар (п. К. Триліх) вирішували долю нашої поезії?

Зрозумійте, панове, що доба компліментарних рецензій зникла у безвість, хочби з того часу, як появились "Нові Дні". В. Скорупський не питав мене, як писати поезії, Б. Олександрів не питав мене, як писати рецензії, а я не збираюсь питати в пп. В. Ніньовського й К. Триліха та в редакції „Нового Шляху”, які рецензії друкувати, а які ні.

Б. Олександрів у тому самому числі журналу гостро критикував і поему М. Щербака. Але нікому і в голову не прийде організувати якісь листи до редакцій з цього приводу, чи посуджувати Б. Олександрова у якійсь зраді народу. А чому ж В. Скорупського не можна критикувати? Що то — “табу” якесь, чи що?

Обидва автори листів запевняють, що вони читають “Нові Дні”. Хочу їм вірити. Коли ж так, то вони мусили читати й статтю Ю. Шереха про повість Д. Гуменної “Мана”, у якій цей найвизначніший сьогоднішній наш критик дав їй найвищу оцінку. Прошло кілька років, Д. Гуменна написала книгу репортажів “Багато неба” і той же критик пише цілком негативну рецензію на неї (Див. “Сучасна Україна”, 20. 3 ц. р.): “І так складається портрет авторки. Виходить він дуже сірий і дуже позбавлений індивідуальності і досить далекий від культури сьогоднішнього дня”. Ніхто не буде за це обвинувачувати Ю. Шереха в зраді народу, в несоборності, ніхто не буде при цьому згадувати імені митр. Шептицького чи інших діячів наших церков, а коли таке (тільки значно м’ягше!) говориться про В. Скорупського, то вже... “не чіпай жидка з нашого кагалу, бо ми тебе ярмулками в’ємо...” Наводжу цю приказку, бо д-р Триліх наводить приклад з гусятинським рабином, щоб “покпити” з Б. Олександрова.

Чи ж не хвороба це? Питаєте в листах: “Куди йдете, “Нові Дні”? Дуже простий шлях: до волі творчості і волі критики тієї творчості. І все. І не шукайте тут “політики”. Чи я ворог В. Скорупському? Я ж видав дві його перші збірки ще в Австрії, я його твори друкував і друкуватиму в “Н. Д.”, але видрукую і критику на них, хоч би вона була і дуже неприємна авторів.

І ще пара слів до Вас, пане К. Триліх. Ви вчилися на ветеринарному факультеті, а Б. Олександрів на мовно-літературному. Уявіть собі, що Б. Олександрів узявся б писати статті на тему лікування корів чи свиней. Як би Ви його тоді назвали? Я б його назвав дуже погано і будьте певні, що вже йому шлях у “Нові Дні” був би закритий на віки вічні. На якій же підставі думаєте, що на ветеринара треба вчитись, а на літературного критика це зовсім зайве?

Дуже мені шкода, що ви так “помогли” В. Скорупському — не хотів би бути на його місці.

А рецензії Б. Олександрова таки дуже добрі. І я тішусь, що їх видрукував. Закидаєте, що він дав мало прикладів “словесних дивовижностей” у збірці В. Скорупського? То ж не був детальний критичний розгляд, а тільки “нотатки про поезію”, тому автор лишив поза увагою значно більше недоладностей в тій збірці. Та щоб ви мали бодай приблизну уяву про те, що ви взяли “боронити”, а також щоб у майбутньому “не лізли в воду, не спитавши броду”, я наведу більше прикладів (крім тих, що їх навів Б. Олександрів у своїй рецензії).

Отже, прошу:

Неправильно вжиті слова або словосполучення:

“Той сам” замість “той самий”, “вдіяв час і простір” замість “створив час і простір, ,бузок цвіте, бо є весна” — в зовсім непотрібне в цьому реченні, “падає”, замість падає, “тямлю” замість пам’ятаю, “упрост” замість проти або напроти, “межи листя загрівався спати” замість “у листя загрівався спати”, “невмірущости”, “вміраючи” замість невмирущости, вмираючи, “крати” замість грати, “соловій” замість соловей, “всне”, замість

засне, “пристав” замість зупинився, “у саді” замість у саду, “розтити” замість ростити, “із гнізд рвучи маялята”, замість рвучи маялят, пропущено слово **є** в таких випадках: “того усього, що ще досі (є) мною”, “щоб те, що (є) ним — зростити новиною” і т. д.

Направильні наголоси:

сягне, в бою, дива, чолами, стрибає, дахом, злилася, його, зносити, сполох, кивнувши, віддала, налила і т. д.

Не поставлено ком у таких реченнях:

“Ідкий і дощ і вітер у саду”, “чаруйте ніжні”, “ї зір мій і слух”, “он зірка падаючи з неба”, “а місяць тремтячи за себе”, “і левад і нив і трав” (бракує двох ком) і т. д.

Російські слова та вирази:

“Вгощаючи обильно” замість щедро щастуючи, “узвати” замість довідатися чи дізнатися, “черть” замість риса, “небосклін” замість небосхил і т. д.

А ось кілька зразків цілковито беззмисного, а то й комічно-претенсійного набору слів:

Бог “став мною (тобто В. Скорупським. П. В.) на землі оживляти день свій шостий”; і рай сягати **стати без драбин** (?); “Де сягне спів і **ткнеться чуд**” — хай буде ткнеться навіть, то хто розуміє, про що тут мова? “**Безшелесну** про мене пам’ять” — хіба пам’ять і шелестить інколи?... “Струнка могила” (?), “і жити у серцях, як в мавзолею” — хто ж то живе в мавзолеї (а не в мавзолею)?... “Мисль сама, як палець” (?); “Кресали іскри, щоб **хопитися простору**”; “Бо час самий по собі — **пал нестям**”, “Верба весело **йде над став**” (хіба верби ноги мають?); “Тьма стає **плечом**”, “плесо плеще вільною ходою, **чуваючи** (?) між лугом і селом”, “У пам’ять **врилися** (як свині чи черви?..) згадки”, “Суть спадає” — ніби суть не абстрактна, а конкретна річ, що має вагу і може падати, “Бо ліс — це шум, бо шлях — це чвал” — а чому тільки чвал, а не помірна хода?.. і т. д., і т. д.

І хоч автор запевняє, що

Ти, розумє, знайомий вже зі мною,

Відколи світ торкнули ми ногою, —

(отак собі легенько-презирливо “торкнули” світ ногою, як порожнє пуделко з цигарок!), до ми йому не дуже то віримо. Принаймні збірка його про таке надзвичайне знайомство не свідчить, не говорячи вже про знайомство з мистецтвом справжньої творчості.

І таки дуже прикро, що є люди (й редакції), які навіть з такої простої справи вміють робити східняцько-західняцьку політику...

П. Волиняк

П. С. І шкода, коли хтось таки подумає, що я не люблю В. Скорупського: я знаю його з 1944 р. і крім дружніх взаємин я з ним ніколи нічого не мав.

П. В.

УВАГА! — УКРАЇНЦІ ЦІЛОГО СВІТУ!

Кому потрібно знати англійську мову.

В Сурмі спеціальна продаж на слідуєчі підручники:
Українсько-Англійський Словник, Подвезька, 60,000 слів, нове видання в гарній оправі \$5.00
Англо-Український Словник, Подвезька, 50,000 слів в гарній оправі 4.00
Підручник Англійської Мови. Наголос, склади, листування, вимова складних слів і т. п. Склав проф. Ю. Луцький 3.00

Всі повищі книжки на суму \$12 за \$10.

З пересилкою, в додатку ще даємо Підручник Горожанства, хто прише належитість при замовленню.

Пишіть:

SURMA BOOK & MUSIC CO.

11 East 7th Street, New York 3, N. Y. USA.

Про атомову енергію та її наслідників

(Продовж. з стор. 17-ої)

В Україні головні дослідження в галузі атомової енергії було скупчено в Харкові, в Українському Фізико-Технічному Інституті, що звався скорочено: УФТІ. Цей інститут було спеціально побудовано для дослідження атома, було закуплено за кордоном відповідне обладнання і запрошено значну кількість відомих фахівців з цієї галузі. Директором УФТІ був академік Лейпунський, завідував ядерною лабораторією проф. Сінельников, а його заступником був проф. Вальтер, член партії (властиво комісар інституту). Асистентами були Коркін та німець Готерман, який тепер живе у Швейцарії. Також тут працював молодий учений Рябінін, що вивчав питання сповільнення руху нейтронів при низьких температурах. Цей учений дістав 1954 р. найвищу нагороду для хеміків — медаль Менделєєва. У Росії відповідна робота переводилася у Ленінграді під керівництвом акад. Абрама Іофе.

Які досягнення мали ці інститути, трудно сказати. Я особисто знаю зі слів знайомих мені фізиків, що приблизно до 1936-37 років у обох цих інститутах повторювалися ті досвіди, що їх зроблено за кордоном і які тоді ще не були таємницею. Так, напр., у Харківському УФТІ десь 1937 року розбили атом. Відомо це стало тому, що дирекція УФТІ послала про це спеціальну телеграму Сталінові, у якій коротко сповіщалося: "Атом разбит". Що на це відповів Сталін, невідомо, але гумористичний журнал "Крокодил" зразу ж відповів у своєму наступному виданні: "Проінтегрірували косінус — получили синус". Тобто, мовляв, знайшли те, що вже давно відоме. Як розвивалася далі в Україні, а також і в Росії наука про атомову енергію, докладно трудно сказати, тому, що це стало останніми роками державною таємницею. Про це можна лише догадуватися, маючи на увазі ті роботи, що їх друкували українські й російські учені в закордонних виданнях, а також маючи на увазі персональні здібності тих учених, що в цій галузі працювали.

Одним із найцікавіших учених, що працює сьогодні в СРСР над атомовими проблемами є (українець за походженням. Ред.) Петро Капиця. Це — один із найвидатніших учених у цій галузі не лише в СРСР, а і в усьому світі. З матеріалів, опублікованих про К. в Росії і закордоном відомо, що Петро Леонідович Капиця народився 26 червня 1894 року в Кронштадті, коло Петербурга. Його батько — Леонід — був генерал-лейтенант корпусу інженерів царської армії. Він брав участь у проектуванні і побудові кронштадської фортеці, що захищала Петербург з моря. Мати П. К. — донька генерала І. Стебницького. Капиця одержав середню освіту у Кронштадті (закінчив реальну школу), а в Петрограді закінчив Політехнічний інститут, факультет інженерів-електриків. По закінченню інституту 1918 р. К. коло трьох років працював у Ленінграді під керівництвом проф. А. Іофе, а потім, 1921 року, його послано до Англії на удосконалення. В Англії він уступив до Кембріджського університету і там почав свою наукову працю в фізичній лабораторії Кевендиша під керівництвом уже згадуваного відомого фізика лорда Е. Розефорда. Разом з Капицею у цій же лабораторії стала працювати і його дружина — донька відомого в СРСР математика, комуніста, комісара груп арктичних дослідників, Отто Юльевича Шмідта.

Капиця зразу ж звертає на себе увагу англійських учених, як талановитий і оригінальний винахідник. Протягом перших же років його перебування в Англії з'явилася ціла низка наукових праць, які він умістив у журналі "Proceeding of the Royal Society", Series A. L. за роки 1922-34. Найцікавіша з цих праць, яка звер-

нула увагу всього наукового світу, була праця про "Надпотужні магнетові поля". Про цю статтю американський журнал умістив статтю відомого фізика Дж. Г. Кровтера під назвою: "Надмагнетові поля" з таким підзаголовком: "Деякі знамениті експерименти, зроблені в Англії. Вони найцікавіші з тих, що колибуть демонструвались у світі і обіцяють нові відкриття у фізиці". Тих, хто цікавиться докладніше познайомитися з цією роботою Капиці, відсилаємо до відповідної статті самого Капиці або до статті Кровтера, тут же ми перерахуємо лише коротенько зміст статті Кровтера.

Відомо, що коли по металевому провідникові пропускати електричний струм, то навколо цього провідника з'являється магнетове поле. Це поле залежить від сили електричного струму, пушеного по провіднику: чим сильніший струм, тим сильніше буде магнетове поле навколо провідника. Це магнетове поле буде далеко поширюватися, але його можна згустити, коли з провідника, по якому йде струм, зробити шпулю із залізними осердям: залізо має властивість згущувати в собі магнетові силові лінії. Тоді навколо такої шпулі із залізними осердям утворюється густе магнетове поле. До праць Капиці сила цього магнетового поля обмежувалася чисто технічними умовами. А саме: щоб одержати сильне магнетове поле, треба пропускати крізь шпулю сильний електричний струм, але сильний електричний струм нагріває шпулю і вона починає топитися, а далі — горіти. Тому для вчених здавалося, що немає ніякого виходу, що сили магнетового поля не можна буде ніколи збільшити до бажаних розмірів. Але Капиця оминув ці труднощі. Він сконструював таку електричну машину, у яку пропускався струм лише на 1/100 секунди, але дуже великої сили — 30.000 амперів. За цей короткий час дріт у шпулі не встигав розтопитися, але магнетове поле навколо шпулі поставало силою коло 350.000 магнетових одиниць (гаусів). Це поле було у п'ять разів сильніше, ніж поле одержуване до Капиці. Труднощі в побудові такої машини полягали, поперше, в тому, щоби струм у неї йшов не більше 1/100 секунди. Для цього треба було сконструювати вимірні приладдя з чутливістю до 1/100 секунди. Далі, коли струм розривати, то, як відомо, на кінцях розриваного дроту спалахує іскра. Коли ж переривати струм силою 30.000 амперів, то ця іскра буде надзвичайної сили. Як уникнути її? Нарешті з'явилися труднощі в тому, що коли динамомашину, що постачала струм для досвіду, потужність якої була 50.000 кіньських сил, замкнути на коротко, то одержується такий сильний удар у фундамент машини, що вся будова лабораторії хитається, вимірні прилади падають зі своїх підставок і досвіду зробити було неможливо. Знову постало питання: Як уникнути цього землетрусу? Всі ці труднощі Капиця оминув і сконструювану машину було пушено в роботу. За допомогою цієї машини Капиця знайшов нові закони електричного опору багатьох металів у сильному магнетовому полі. Далі він установив зв'язок між опором металів у магнетовому полі з т. зв. явищем надпровідності. Він також дослідив явище Зеемана, дослідив явище атомової магнетострикції. Свою статтю про роботу Капиці Кровтер закінчує такими словами: "В цей момент ніхто у світі не зробив інтереснішого експеримента в фізиці."¹³)

Капиця також працював у галузі низьких температур і мав і тут такі ж великі успіхи. Справа в тому, що, як ми уже згадували, швидкість безладного руху молекул і атомів пропорційна до температури. Якщо температуру тіла знижувати, то цей рух поволі зменшується, а тому молекули й атоми легше спостерігати. Фізики обчислили, що рух молекул зовсім припиниться, коли понизити температуру тіла до -273° С. Ця спеціальна температура (мінус) -273° С зветься абсолютним нулем. Досліджуючи ці низькі температури, Капиця знайшов спосіб дуже просто і дешево зріджувати гази, особливо такі як водень і гелій, беручи їх просто з по-

вітря. Для цього він сконструював маленьку турбіну, що важила 9 унцій (коло 225.5 грамів)¹⁶ і яка давала змогу добути за одну хвилину коло одного фунта рідкого повітря. Американський патент на цю турбіну має номер 2.280.585. Доки Капиця не винайшов своєї турбіни, рідкий водень і гелій здобували лише у добре обладнаних лабораторіях, а тому були дуже дорогі і не вживалися в індустрії. Сьогодні ці зріджені гази (зокрема водень) широко вживаються у всій індустрії, де використовується висока температура, як, напр., у домнах, у цегельнях тощо. Це знижує вартість виробництва від 27% до 60%.

Винаходи Капиці в галузі надпотужних магнетових полів і в галузі низьких температур були лише, так би мовити, побічними продуктами в напрямі дослідження атомової енергії.

Після цих успіхів англійський науковий світ зацікавився роботами Капиці. Але К. почав скаржитися лордові Розефордові, що він не має досить добрих обставин для продовження своєї роботи, немає приміщень і відповідного обладнання. Тоді на пропозицію Розефорда Англійське Королівське Товариство асигнувало 2.500.000 (два з половиною мільйони) доларів для побудови спеціальної лабораторії, у якій би Капиця міг переводити свої досліді. Капиця таку лабораторію побудував і обладнав її за своїм смаком і бажанням. Коли лабораторія була закінчена, то він розпорядився щоби на стіні лабораторії, коло головного входу, було виліплено фігуру крокодила із роззявленою пащею. Цю роботу виконав відомий скульптор Е. Гілл. На запитання: для чого Капиця замовив цю тварину, він відповідав: "Мій крокодил, це крокодил знання. Крокодил не може повернути своєї голови назад, як і наука. Він мусить йти завжди вперед із усепожираючою роззявленою пащею". Капицю було призначено директором цієї лабораторії. Разом з тим він став професором Кембріджського університету, а Королівське Товариство обрало його своїм членом. Він був першим чужинцем, що його вшанувало Англійське Королівське Т-во, обравши членом, за останні два сторіччя.

Та не довго довелося Капиці тішитися з нової лабораторії і нового обладнання. Десь улітку 1934-го року він поїхав до Москви на міжнародній Менделєєвській Науковій З'їзд. Разом з ним поїхала його дружина і Нілс Бор, данський фізик. Двоє малих дітей Капиця лишив у Англії. Про те, що сталося з Капицею після цього з'їзду найкраще послухати голоси американської преси.

Журнал "Саєнс" про цю подію писав:

"Професора Петра Капицю, який працював у лабораторії Кембріджського університету, затримано в Росії, куди він їздив на конференцію, скликану на честь Менделєєва. Коли він збирався повернутися до Англії, то уряд не видав йому паспорт, мотивуючи це тим, що Капиця потрібний в Росії, як директор новоствореного інституту фізичних проблем при Академії наук у Ленінграді."

У довгому листі до лондонського "Таймсу", а також по бездротовому телеграфу до "Нью Йорк Таймсу" лорд Розефорд писав що "Проф. Капиця після дванадцяти років роботи був напередодні виконання дослідів, які подавали надію кинути світло на властивості матерії в сильних магнетових полях при найнижчій температурі." Він також писав: "Проф. К. хоч і жив у Англії, але завжди лишався лояльним до совєтської Росії. Важливість його роботи в Англії збільшує по суті вже й так високу репутацію російської науки. Він був настільки впливовий, що спричинявся до щасливого наукового співжиття між Росією та Англією і він мав сердечну приязнь від англійських громадян і широко відчинені двері наших лабораторій."

В той час, як ніхто не заперечує щодо легальності вимоги, щоб Капиця працював у советів, несподівана акція щодо його захоплення без будьякого поперед-

нього повідомлення, глибоко стурбувала університет і увесь учений світ. Професорові Капиці не було навіть дозволено повернутися до Англії щоб поговорити з університетом і Королівським Товариством (яке внесло великі кошти на його досліді) щоби поладити справу щодо переведення роботи в лабораторії, директором якої він був. Легко собі уявити в якій скрутній стані вище поставлено самого проф. Капицю."

Далі лорд Розефорд говорить про те, що наука є інтернаціональна і що люб'язність, виявлена до Капиці в Англії, є добрим прикладом цієї інтернаціональності. Нарешті Розефорд закінчує:

"Чи можемо ми надіятися, що совети, які так багато дали доказів їхнього заінтересування в розвиткові науки, будуть і тепер настільки великодушні.. що дадуть можливість проф. Капиці вибрати обставини, в яких би він міг ефективніше використати ті спеціальні творчі таланти, якими його обдаровано? Було б трагедією, коли б ці таланти зробилися безплідними завдяки тим психологічним обставинам, в яких опинився проф. Капиця."

З цього листа видно в яке трагічне, а разом з тим і смішне становище попав лорд Розефорд, а з ним і увесь західний науковий світ через те, що не розумів, та не хоче зрозуміти й тепер психології і моральних основ радянських управителів. Сам Розефорд, учений світової слави, але в цьому випадку нагадує квочку, що висиділа каченят. Каченята — з гнізда та просто у воду, а квочка бігає по березі, божеволіючи зі страху, що її діти потонуть. Розефорд найбільше боявся, щоб не загинув талант Капиці. "О, святая простота!" Цього найменше треба було боятися: такі таланти в советах ніколи не пропадуть.

Розефорда дивує те, що Капицю затримали в Росії силою, не дозволивши йому поїхати до Англії здати справи, відчитатися за гроші, забрати своїх дітей, попрощатися з товаришами по праці і т. д., як це робиться у всякому нормальному людському середовищі. Адаже ж, як каже Розефорд у своєму листі, "Ніхто не заперечує на легальне право советів на Капицю". Нехай би приїхав до Кембріджу, здав свої справи та й назад до СРСР. Для чого ж тут, мовляв, уживати хитрощів, лукавства і насильства? Справді це є найтрагічніше і найнезрозуміліше місце для чесних, але найіших Розефордов у всій цій епопеї з Капицею. Розефорди, а з ними й увесь учений світ, не можуть зрозуміти того, що радянські керівники крадуть і там, де можна узяти без усякої крадіжки. І крадуть вони не тому, що це їм матеріально вигідно, а тому, що їхні душа й тіло більше до крадіжки і насильства пристосовані, ніж до чесних і благородних вчинків.

Сам Розефорд одержав одного листа від Капиці. Він прийшов звичайною поштою. В цьому листі К. просив про дві речі: щоби йому привезли його дітей і обладнання його лабораторії: "Без цього мое життя пропало".¹⁶ Англійський уряд зразу ж відрядив дітей літаком до Москви, а державний департамент науки та індустріальних дослідів повантажив усе обладнання лабораторії на пароплав, вагою коло 5000 тонн і відрядив його до СРСР, взявши за нього коло 50.000 доларів, замість двох з половиною мільйонів, що витратив на цю лабораторію сам...

До долі Капиці не були байдужі й інші учені в Європі й Америці. Тому з усього вільного світу до Москви слалися протести з вимогою звільнити Капицю. Подібний протест послали й уряди Америки і Франції. Але Кремль усе відмовчувався. Нарешті під тиском англійського міністерства зовнішніх справ, радянська амбасада в Лондоні оголосила таке повідомлення: "В наслідок надзвичайного зросту радянської економіки, число наукових робітників, що ми їх маємо, є не вистачальним. В цих умовах радянський уряд вважає за потрібне використати для наукової діяльності в середині країни послуги тих учених, які тепер працюють закордоном. Др-

Капиця належить до цієї категорії. Він призначений директором новоствореного інституту фізичних проблем при А. Н. СРСР. Цей інститут був спеціально утворений для нього радянським урядом і були відпущені великі суми для побудови й обладнання цього інституту. Побудова й обладнання інституту відбувалися під керівництвом самого Капиці, за його бажанням і вимогами. Що ж стосується до його особистого життя, то він улаштований добре і має добре забезпечення".⁵); 4).

Далі науковий світ ніби заспокоївся щодо долі Капиці. Лорд Розефорд послав йому свій портрет. Він і по сей день висить у кабінеті Капиці⁶). Через два роки Розефорд помер, не побачивши більше свого протеже.

Навіть після того, як Капиця повернувся в СРСР, науковий світ вільних держав його не забував. 1943 року його нагороджено медалею Фарадея від Британського Інституту інженерів-електриків за його роботу в галузі низьких температур. 1944 року він був нагороджений медалею Б. Франкліна і став почесним членом інституту Франкліна у США, — однієї з найпочесніших наукових інституцій Америки. Цю високу відзнаку інститут Франкліна до Капиці видав лише п'ятьом особам: Зеєманові, Марконі, Орвілові Райтові, Едісонові та Айнштейнові. 1946 року К. одержав медаль від Льежського університету, і в цій же році його обрано членом королівської Данської А. Наук. Також 1946 р. Капицю обрано членом американської А. Наук.

З приводу обрання Капиці американською А. Н. своїм членом, тижневик Таймс⁸) писав: "Мало хто з американських академіків був прихильником комуністів, але майже всі з них поглядали назад із захопленням до тих золотих часів перед Гітлером і другою світовою війною, коли наука була вільна і справді інтернаціональна. Честь, що її виказала Капиці Академія, була протестом проти тих шорстких бар'єрів секретності й підозрливості, що ними тепер розділено науковий світ".

Само собою зрозуміло, що К. нагороджено і в СРСР. Крім того, що він є членом АН СРСР, його також нагороджено трьома орденами Леніна, двома медалями і званням героя Соціалістичного Труда¹⁸).

Сьогодні американська преса так оцінює роль Капиці в побудові атомової бомби в СРСР: "Людина, чия робота може в один день порушити бальяс світових сил є абсолютно невідома для ширшого загалу США. Він є приємний, добре одгодований, круглолиций, середнього росту, з великими, як у дитини голубими очима і світло-брунатним волоссям на голові, яке не чесане звисає йому на широкий не зморщений лоб. Він курить люльку і вільно говорить англійською мовою; він ввічливий і одвертий з чужинцями, ненавидить бюрократію і любить Діану Дарбін (американська кінозірка Х. Р.). Він член Американської Академії Наук і володіє американським патентом ч. 2.280.585."¹³)

Про цього ж Капицю журнал¹⁵) писав: Петро Капиця є чуже й незнане ймення для більшості американців. Але щодо головних американських учених атомістів, то він є "один із найгарячіших людей в атомовій фізиці" на всьому світі. Тому, що Росія оголосила, що вона має водневу бомбу, то американські вчені вважають К. за винахідника цієї бомби. Сьогодні Капиця є один із найбільше охороняємих людей в СРСР. Його майже ніколи не згадується в часописах. Він рідко з'являється на прилюдних наукових засіданнях. А все ж таки він був добре знаний для західного наукового світу, доки не вислизнув крізь пальці у англійців... Коло 1941 року він предбачав атомову бомбу, як можливу для використання у другій світовій війні. 1945 року він дав лекцію для офіцерів червоної армії про атомові вибухи. З 1946 року він став таємничою фігурою. Лише маючи на увазі його, США вірять у те, що совети мають атомові справи."

"Весною 1954 року людина середнього росту з проникливим зором стояла біля озера Байкал у Бурят-

Монгольській РСР в напруженому чеканні. За 20 миль звідціль на велетенській рівнині блиснуло червоне сліпуче світло від вибуху першої радянської водневої бомби. Це була його бомба. Він її зробив. Але цей страшний вибух був більше ніж його персональним триумфом. Це була вершина 18-тирічної англо-американської наївності і 18-тирічної російської дволичності."¹⁶)

Трудно сказати як там воно було справді, чи тишився Капиця зі свого винаходу, чи може сумував так, як його колега Опенгаймер, організатор атомової бомби в США, про якого кажуть, що коли він довідався про те, що його бомба розірвалася над Гірошимою, то він буквально захворів. Тут уже починається моральна сторона питання, питання такої колосальної ваги й велетенської відповідальності, повз яке людина проходить з опущеними додолу очима. З опущеними від страху за своє майбутнє і від сорому за своє минуле.

Використана література:

- 1) Information Please, Almanac, 1955, Macmillan.
- 2) The 100 Most Important People in the World Today. Donald Robinson, A Cardinal Edition, New York, 1952.
- 3) Who's Who, London, 1954.
- 4) The new York Times, April 25, 16:5; April 29, 8:5; November 14, 11:5; November 16, 14:3; November 17, IV, 2:6.
- 5) Time, November 25, 1935, "Hug and Gesture".
- 6) Time, September 3, 1945, "Comrades".
- 7) Time, November 26, 1945, "Russian Cosmos".
- 8) Time, May 6, 1946, "Atomic Symbol".
- 9) Scientific American, June 1930, "Super Magnetic Fields".
- 10) The Nation, May 8, 1935, V. 140 N 3644, "Kapitza Stays Home".
- 11) Science, May 3, 1935, V. 81, "Detention of Prof. Kapitza in Russia".
- 12) Natur, March 10, 1945, V. 155, "Organization of Research in USSR, Institute of Physical Problems".
- 13) Science Illustrated, March 1948, "Russia's Kapitza, the Soviet's N 1 Atomic Physicists...".
- 14) Science News Letter, June 7, 1952, p. 361, "U. S. Patent on Soviet Liquid Oxygen Method".
- 15) US News, Vol. 35, Nov. 27, 1953.
- 16) Look, July 13, 1954, "The Double Cross that Gave the Reds the H-Bomb".
- 17) Микола Галаган "Атомістично-молекулярна теорія". Український Громадський Видавничий фонд, Прага 1925.
- 18) Большая Сов. Энциклопедия (нове видання), т. 20, слово Капица.
- 19) Большая Сов. Энциклопедия (старе видання), т. 31, слово Капица.
- 20) Э. В. Шпольский, "П. Л. Капица" (к шестидесятилетию со дня рождения), Успехи Физических Наук, Москва, декабрь 1954.

ПОРЯДНИЙ РОСІЯНИН І НЕПОРЯДНИЙ "МАЛОРОСІЯНИН"...

У журналі "Театр", ч. 2, 1955 р., Москва, вміщено спогади Корнея Чуковського — "Из воспоминаний о Д. В. Собинове". Корней Чуковский, справжнє прізвище якого Корнійчук, народився й виріс в Україні, а потім переїхав у Росію і там став провідним російським дитячим письменником. До України завжди ставився байдуже, а то й вороже.

Але зачитуємо його писання:

"...Какие его были непринужденные письма. Например, его, где он так остроумно сочетает украинский язык с русским...:

О де ж ви, мильй украинец,
В легендах славный Корнійчук?
Где новий пишете зверинец,

Для тех, кому ви старий друг?
 Вы Опанасенкові листа
 В Москву прислали как-то раз,
 А я же мабуть років з триста
 Не бачив і не чув про вас.
 Тепер я щиро вас вітаю,
 Багацько побажаннів шлю.
 А сам у Харків уезжаю
 С женой, которую люблю.
 А ваша подруга Світлана
 Почасту вспоминала вас,
 Читаєт, вставши утром рано
 Насчет Федоры ваш рассказ.

27. 1. 1927 г.

Не здивуйся, читачу, “великолепному українському язьку” листа. Писала його людина, великий мистець, корінний ярославець, знаменитий оперовий співак, Л. В. Собінов (1872-1934), іменем якого прикрашені початки творення української опери в тодішній столиці України — Харкові. Коли цьому знаменитому співакові дали оповідання Лоенгринна з третьюї дії одноіменної опери Р. Вагнера в українському перекладі Ол. Варавви, він, проглянувши, захоплено сказав: “Це чудово! Це звучить ліпше, ніж італійською мовою!”

З того часу він співав свою улюблену партію українською мовою, намагаючись якомога краще навчитись цієї мови (на 56-му році життя!), якої він перед тим зовсім не знав. Честь і хвала, тобі, великий майстре!

А от ви, письменнику “Корней Івановіч Чуковскій”, чи пак, Корнійчук, за справжнім прізвищем, прожили своє дитинство в Україні, 50 років тому залишили “Малороссію” і ніколи не подумали про свою батьківщину, навіть вирішили на 73-му році свого життя покрити з неї (“остроумного сочетаня українського язька с рускім”), кплячи одноразово з мови чесного росіянина, який працював для розвитку української культури.

Та вийшло навпаки: ви висміяли не кого іншого, як себе — “малоросіянина” до “мозга костей”...

ВІДНОВЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО - МИСТЕЦЬКОГО КЛЮБУ В ТОРОНТІ

Надзвичайні збори, скликані контрольною комісією, а не управою, Торонтонського ЛМК, відбувались три дні: 25 лютого та 4 і 11 березня.

Сталося так тому, що голова ЛМК, А. Курдидик, який узурпував усю владу (навіть присвоїв собі обов'язки скарбника, заявивши скарбникові клубу: “Хто з вами буде рахуватися”?, — категорично відмовлявся від скликання зборів (перевибори управи мали відбутись нормально ще в вересні), від звітування управи й контрольній комісії і погодився на це аж після дуже рішучих загроз.

Збори відкрив голова контр. комісії д-р В. Гуцуляк,

Dundas Paint & Wallpaper

1185 DUNDAS ST. WEST

Власник: ВАСИЛЬ УСАТЮК

Великий вибір доброякісних фарб. Поради в малюванні, а саме:

- Як її приготувати до малювання;
- Яку фарбу маєте купити;
- Як нею робити.

ПОРАДИ НА ВСІ ПРОЦЕСИ МАЛЮВАННЯ.

ГОЛУБИ ДИЛІЖАНСИ

Збірка листів ваплітян (Хвильового, Куліша, Яновського, Дніпровського і Любченка) з матеріалів архіву Аркадія Любченка, видана Проф. Ю. Луцьким.

Ціна 1.00 дол.

Замовляти:

Slovo, Box 32, Stuyvesant Sta. New York 9, N. Y., USA.

НОВІ ДНІ, ТРАВЕНЬ, 1955

він же склав і не дуже то втішний звіт. Голова клубу, якому дали слово для оборони, говорив про що хочете, тільки не про справи порушені у звіті голови контр. комісії, чим тільки затягнув збори.

4-го березня (продовження зборів) до президії надійшов лист-обвинувачення голови ЛМК від членів управи, комітету мистців та контрольної комісії, за підписами: У. Самчука, М. Дмитренка, В. Гуцуляка, С. Ковальського, Б. Гошовського, Р. Маланчука та п. Дреботія. Цей лист, який фактично був солідним доповідням до акту контр. комісії, вивисював усі справи клубу. Закінчувався він формальним внеском: 1. Відмовити абсолюторії дотеперішньому голові ЛМК А. Курдидикові, 2. Виключити його з членів ЛМК, 3. Оформити правну і моральну відповідальність його (колишнього голови) і 4. Подати цю постанову до відома українського громадянства.

На зборах до цього внеску додали свої підписи: М. Приходько, П. Волиняк, Ф. Одрач, П. Степ.

Після дискусії збори прийняли цю ухвалу (при п'яти проті).

11 березня відбулися вибори нових керівних органів ЛМК. На голову вибрано М. Дмитренка, а в члени управи: М. Голинського, М. Приходька, Б. Гошовського, В. Гуцуляка, інж. Сулиму, М. Дального.

У. Самчук, Р. Маланчук, П. Степ та П. Волиняк, які відмовились виставляти свої кандидатури в управу через переважаність працею, обіцяли всебічну допомогу новій управі.

До контрольної комісії обрано: Р. Маланчук — голова, В. Ворскло та П. Волиняк — члени.

Збори висловили подяку членам комітету мистців континентальної зустрічі мистців та літераторів, а також ЛМКлюбам Детройту (зокрема його голові ред. М. Бажанському), Філадельфії та Нью Йорку за їх допомогу в проведенні зустрічі, а також усьому громадянству, що масово взяло участь у цій імпрезі.

Нова управа вже розпочала працю — намічено цілий ряд внутріклубових та загальних імпрез, які відбуваються з успіхом. Членство клубу за останній час масово зростає.

А. Курдидик в “Укр. Робітників” подає дивовижні відомості про ці збори, ніби там були бійки, сварки, розкості і т. д. Звичайно, все це неправда. Був один факт, який ще раз довів правильність обвинувачень від групи провідних членів ЛМК колишньому голові його. По зачитанні того обвинувачення, я, як голова зборів, дав слово А. Курдидикові для оборони. Оборона була голословним нападом... В час цієї “оборони” А. Курдидик звернувся до мене, щоб я дав йому довідку від кредитової спілки М. Б. Н. П., де він працював секретарем, у якій було подано справжні причини його звільнення з праці в Спілці. Справа в тім, що А. Курдидик агакував збори, заявляючи, що клуб йому винен понад пів тисячі доларів, що він через працю в клубі утратив працю в кредитовій спілці і т. д. Клуб був приневолений звернутись по таку довідку. Вона свідчила не на користь А. Курдидика. Але вважаючи своїм обов'язком дати змогу людині боронитись, я сказав Ф. Одрачеві, секретареві зборів, дати ту довідку.

А. Курдидик, одержавши довідку, галантно вклонився — “Я вам дуже дякую, пане голово!”, — склав довідку вчетверо і засунув у свою кишеню, заявивши, що він не має ані наміру її повертати, ані заперечувати її... Звичайно, такий безприкладний цинізм і прилюдний обман, викликав обурення зборів. До А. Курдидика кинулись члени клубу, хтось крикнув: “Покликати поліцію”, “Це обман!” і т. д. Я, як голова зборів, кинувся втихомирювати.

Кінчилось це дуже скоро і досить добре: А. Курдидик повернув довідку і вибачився перед зборами за нетактовний вчинок. Тепер довідку вже сховав у кишеню я. Та ще й глибоко. І після того вже не дав А. Курдидикові жодного документа в його руки, хоч

він ще раз домагався того. Збори одержали наочний доказ, як уміє “благородно” діяти А. Курдидик.

В “Укр. Робітничкові” (таку вже традицію має та газета!) А. Курдидик випишує всякі чудеса, намагаючись дискредитувати збори, розкласти клюб за регіональним поділом (галичани — східняки), провокує громадянство виразами “ревізори з Петербургу”, “процес за залізною занавісою” і т. д. Все це безпідставно, звичайно, і дуже дешево, бо ініціатор обвинувачення, зачитаного на зборах, був галичанин, підписали його здебільша галичани, управа, за винятком В. Шимка, уся складалась з галичан, так само й контр. комісія.

На щастя в ЛМК на такій “політиці” вже кер’єри не зробиш.

На цьому вважаємо справу ЛМК і зустрічі мистців вичерпаню і повертатись до неї більше не будемо.

П. Волиняк

ГАЛЛО, ГРИЦЮ!

У свій час в Україні видавався цікавий альманах “Літературний ярмарок”. На цьому ярмаркові літератори оцінювали “літтовар”, виголошували реферати, промови, дискутували, критикували і... Коротше кажучи, гарний був “Ярмарок”, шкода тільки, що Москва його розігнала.

В Америці “літературні ярмарки” не в моді, а партійні чи асекундарні часописи не дуже то охоче друкують “інтермедії” нашого брата. Коли ж виникає потреба заговорити до діючого редактора (не діючих редакторів у нас цілі батальйони!), то ціла трагедія — ніхто не друкує. Хоч бери та новий часопис закладай.

Згадав я про “Л. Я.” під час читання в Микитиній Лисячій газеті листа від Гриця Зозулі.

Тому, що Гриця Зозулю я поважаю більше ніж інших Гриців, то й прошу редактора Волиняка видрукувати мою відповідь, бодай хоч на обгортці “Нових Днів”.

Мушу признатись, що лист Гриця приніс мені стільки клопоту, як французькому президентові демісія уряду. Не могу листа вчитати, хоч плач. Звернувся до бюро перекладачів — не розкусили. Порадили вдатись до комісії археологічних розкопок, яка лише встановила, що писання відноситься до IV-го віку по Різдві Христовім. На моє щастя трапився якийсь маляр, і за допомогою своєї бабці перетлумачив листа на англійську мову, а з англійської не важко було перекласти й на рідню.

Про що ж пише Гриць? Ось послухайте: “Пішов, видіте тот Зозуля, жи не ест’ я, йно він, читати цисе жи написав, до бижанського Ключу... Єкийс гідко казав Несторовичови, же є енженером від банку за рифирента для бижанського Ключу, аби цисе в газету пустив... І тик си стало, жи в газеті си появило, що читав Гриць Зозуля, жи нижче підписаний, а не Ксандер Зозуля, ек було насправді.”

“А типер, єкийсь Терпкий, жи не знати що він до того має, взев си мене процесувати в газеті “Нові дні”,!) тай каже, жи я там тому Зозулі вкрав екись ребі штани.”

Щось воно, Грицю, не тее... Або тобі неправильно переклали з “Нових Днів” листа Терпкого, або пам’ять зрадила. Ти ж сам признаєшся, що твори читав я, а в газеті видруковано, що ти. Кажучи кримінальною мовою — ти стверджуєш крадіж моїх штанів. І я це стверджую. Та хіба тільки штани в мене вкрадено? Цілу Україну вкрадено, а я бездомний плентаюсь по чужих закутках. Тисячі нас обкрадених плентається. Ми вже цілому світові довели, що Україну в нас украдено. Світ з нами годиться, а допомогти відібрати власність від злодіїв ніхто не поспішає. Та це я вже відхилився від теми. Повернуся знову до ряхів штанів. Висловлюючись зм’якшено, ті штани інженер від банку, після літературного вечора, узяв і тобі, Грицю, віддав. Висіли вони в твоїй гардеробі більше двох років. Ти ж,

Грицю, знав, що це штани не твої? Чому ж ти в своїй газеті “Лис Микита” (До речі, Іван Франко позичив у тебе цю назву для свого геніяльного твору!) не оголосив, що в твоїй гардеробі виявились чужі штани?

Далі, ти, Грицю, пишеш: “А що си тичит закаляманці, то нема йнакшої ради, йно ек будем ставати до других паперів, то тамтой Зозуля, же тепер без штанів ходить, най си сченчує ймення на Куку. Або я си переміню на йкос енакше.”

Не туди Грицю гнеш! Я не з циганського роду. Мене можна обкрасти, ограбувати, з рідної землі вигнати, але прізвища, що невідомо з якого віку бере свій початок і українську національність, що є єдиним нецінним моїм скарбом, і зберігається в глибині моєї душі, як святощі — ніхто не украде і не замінить.

Ти боїшся, щоб нас і надалі не змішували. Що ж ти, Грицю, за козак, що голою спиною поганенької блохи не роздушиш! А зрештою є вихід: ти позич у головного редактора “Лиса Микити” останню літеру з його прізвища, і заміни нею першу літеру свого прізвища, тоді ти будеш Козуля, а я — Зозуля.

Якщо писатимеш наступного листа, не переплутай знову адреси. Я ніколи не жив у Гамтремку, і поки що не збираюсь там жити. Тобі ж рекомендую туди переселитись, бо там є непогана школа українознавства. Час уже тобі, Грицю, українізуватись. Бачу, що ти маєш такі самі трюбли з українською, як і з англійською мовою. А поки що, коли вислатимеш до мене листа — обов’язково пришли словника, щоб мені знову не шукати мадяра.

Вітай там усю нашу еліту. Бай!

Твій з єдиної плоти і крові брат **Олекс. Зозуля.**

П. С. Повідом, коли там у Ключі блажанського будуть чергові літературні танці, щоб я вчасно встиг пофіксувати свої закабулки.

1) Дивись “Н. Д.” за грудень 54 р. і “Лис Микита” з 10 лютого ц. р.

ЩО ТУРБУЄ ПИСЬМЕННИКІВ В УКРАЇНІ?

Останнім часом у журналі “Вітчизна” з’явився ряд статей з питань художнього перекладу. Особливо привернула увагу читачів вміщена порядком обговорення в січневому номері полемічно загострена стаття О. Кундзіча “Перекладацька думка і перекладацький недомисел”.

28 лютого під головуванням М. Терещенка відбулось засідання секції художнього перекладу СРПУ разом з працівниками видавництва і редакцій, присвячене обговоренню принципів художнього перекладу в зв’язку з опублікованою статтею О. Кундзіча.

На думку всіх промовців, у статті, написаній яскраво і з любов’ю до літературної справи, автор порушив важливі питання. Він справедливо розкритикував у перекладацькій роботі буквалізм, який веде до збіднення літературної мови, знижує художні достоїнства творів.

В той же час О. Пархоменко, Л. Барзілович, М. Лещенко у своїх виступах зазначили, що О. Кундзіч робить невірні, огульно обвинувачуючи редакторів в усіх недоліках перекладів. Вони не погоджуються також з окремими положеннями статті.

Про перекладання, як творчу художню роботу, говорили І. Сенченко та М. Талаєвський. **Виступ Ф. Жилка був сповнений турботи про чистоту й красу української літературної мови.** Він не погоджується з думкою О. Кундзіча, ніби церковнослов’янськими в сучасній українській мові вживаються лише з іронічним відтінком.

І. Багмут підкреслив близькість, спорідненість російської і української мов, питання, якому О. Кундзіч в своїй статті приділяє недостатню увагу. Промовець говорить також про недоліки в мові журналів “Вітчизна”, “Українська мова в школі”.

3. Біленко наголошує на необхідності зміцнення

співдружності перекладачів і редакторів, вдумливого навчання у М. Рильського, М. Бажана, А. Головка, Л. Смілянського, Остапа Вишні та інших майстрів перекладу.

Питанням перекладу з китайської мови присвятив свій виступ І. Чирко.

У заключному слові О. Кундзіч полемізував з деякими промовцями і говорив про необхідність налагодження тісного контакту між перекладачами і редакторами насамперед у секції перекладу. ("Літ. Газета").

ЛІТЕРАТУРНИЙ ВЕЧІР "СЛОВА" У НЬЮ ЙОРКУ

Об'єднання українських письменників "Слово" влаштувало в неділю, 13 березня ц. р. свій другий річний літературний вечір, під час якого виступили визначні українські письменники та літературознавці.

У першій частині вечора Юрій Шерех-Шевельов ви-

голосив лекцію на тему "Трохи землі" ("Похвала Америці"). У своїй лекції доповідач звернув увагу на ті цінності американської землі, американського суспільства й американського побуту, які не кожний із новоприбулих зразу помічає. Можна б хіба в порядку виміни думок додати, що все американське суспільство живе національним, та релігійним, ба, навіть соціальними групами і тому українським поселенцям треба сильно триматись своєї національної групи, підносячи загально її вартість і значення у всьому американському суспільстві.

У другій частині вечора заслухано оригінальні твори й переклади В. Барки, Оксани Драй-Хмари, Н. Холодної-Лівицької, Яр Славутича, О. Тарнавського, Л. Лимана, В. Лесича, М. Понеділка, Д. Гуменної, П. Ромена.

Твори Л. Лимана та Роемна читала О. Добровольська, В. Лесича — Л. Куприцька, Д. Гуменної — Й. Гірняк.

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Високоповажаний і дорогий друже Волиняк!

Шлю гроші за нового передплатника, п. В. Венгера. Між іншим, п. Венгер — один з наших свідомих громадян ще з піонерських часів і читач "Нових Днів" ще від першого числа.

...Помимо різниці наших громад-

Watson's
396

ФРАНЦУЗЬКІ ШОРТИ

знаменито притягають, вигідні і зручні, зроблені з бавовняної тканини першої якості.

Не мають рубців, вигідний еластичний пояс, добре лежать і легко до них допасувати сорочки.

W-19-54

сько-суспільних і політичних поглядів, я зобов'язаний висловити Вам признання за втримання в-ва "Нові Дні" на своєму сьогоднішньому рівні. Журнал сьогодні є великим здобутком всієї української спільноти поза межами батьківщини. Подобається це комусь, чи ні, визнає хто це, чи ні — байдуже! Мені теж інколи щось не подобається в журналі, однак, це моя особиста думка, а виходячи з суспільного становища, не можу не висловити пошани до журналу і його цілей: він сьогодні просто необхідний нам для культивування здорової об'єктивної державницької думки, а особливо серед елементу останньої еміграції. І "Нові Дні" потрібні лишень такими, якими вони сьогодні є!

Бажаю найкращих успіхів і остачу з правдивою пошаною

Ваш щирозичливий —

П. І. Михайлишин
Форт Віліям, Онт., Канада

Сердечно дякую всім тим читачам і читачкам, що прислали листи (збірні й особисті) в моїй обороні перед нападами в деяких часописах. На жаль, я не можу з них скористати, бо й місця мало та й інші причини стоять на заваді до їх оприлюднення сьогодні. Від цього не зменшується їх значення — для мене вони є справжньою потіхою і просто неоціненою моральною підтримкою. Ваше зрозуміння причин і якості цих нападів і оцінка моєї праці дають мені змогу працювати й вірити в наших неповторно-прекрасних людей. А поки є в кого вірити, то нема страху — якось то буде...

Щиро Ваш

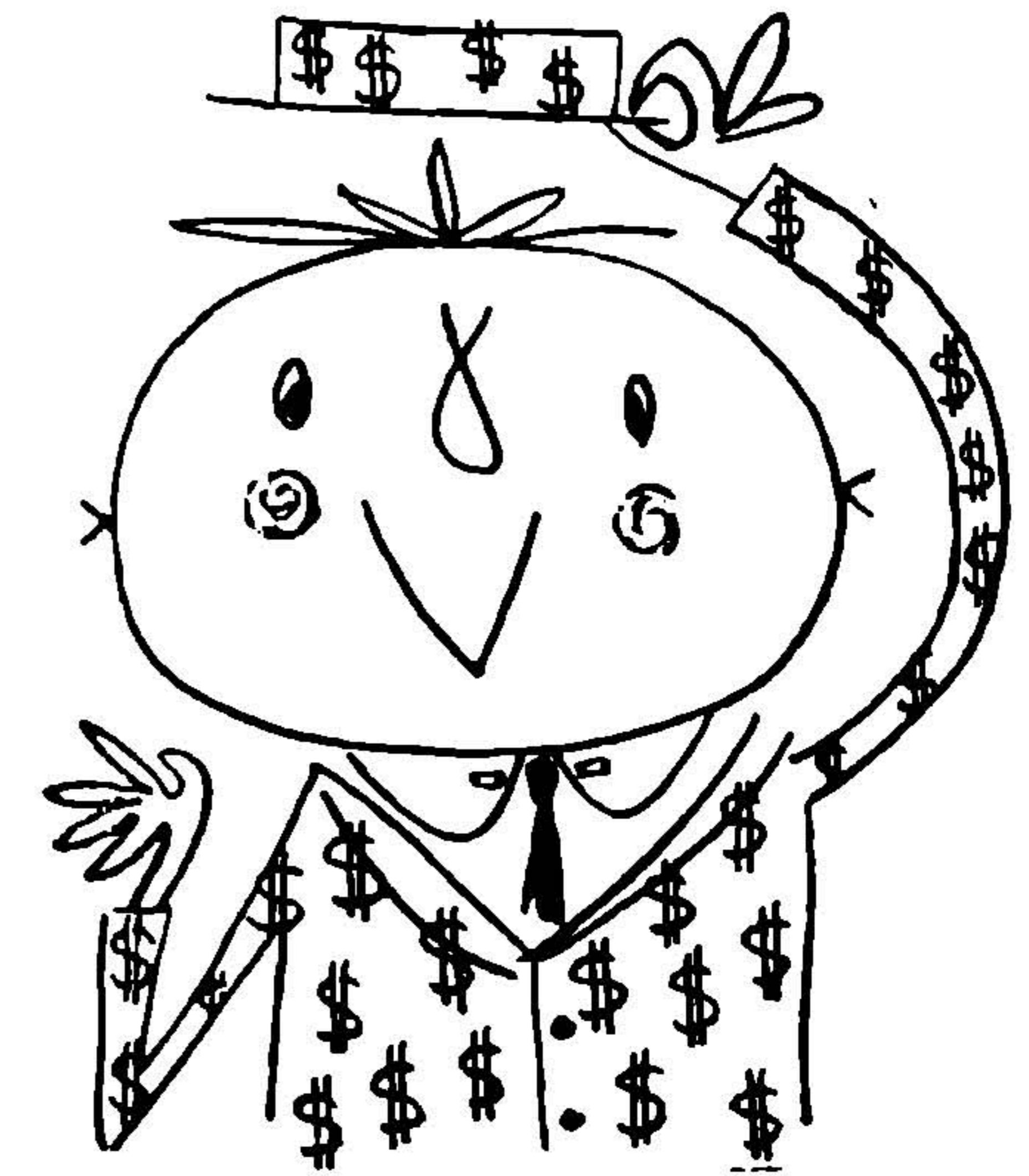
П. Волиняк

Спростування закидів Б. Гошовського в "Гомоні України" зробимо в наступному числі. **Редакція**

Пригадуємо, що на Вашій наліпці, поруч з прізвиськом, стоїть якесь число. То число журналу, яке у Вас останнє заплачене. Не маємо змоги пригадувати — стежте самі і або вчасно відновіть передплату, або повідомте, щоб Вам списати висплатання. Коли не маєте змоги сьогодні

заплатити, то повідомте — слатимемо в борг. **Адміністрація**

ЗАВДЯКИ П. П. З. ПЕРШИЙ РАЗ У ЖИТТІ

У МЕНЕ ГРОШЕЙ ВБРІД.

**Програма Персонального
Забезпечення Банку
Нової Шкотії КЛИЧЕ Вас
ощаджувати, поки не о-
сягнете своєї мети.**

П.П.З. творить чуда — особливо, коли оощаджувати важко... **гарантує** визначеній Вами людині повну суму Вашого щадничого пляну, навіть коли б Ви не дочекались такого заощадження. Жадайте подробиць та безплатної книжечки про П.П.З. у найближчій відділі Банку Нової Шкотії.

Mr. A. Ghudlak-72
19940 Goddard Ave.
Detroit, 34, Mich. USA

G. Luke's Electrical Appliance Company

ХОЛОДИЛЬНИКИ КРОСЛЕЙ ШЕЛВАДОР, ЕЛЕКТРИЧНІ ТА ГАЗОВІ ПЕЧІ МОФЕТ, ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ, ПРАЛЬНІ МАШИНИ, ПИЛЕСМОКИ, МЕБЛІ ДЛЯ СПАЛЕНЬ ТА МЕШКАНЕВИХ КІМНАТ ТА БАГАТО ІНШИХ МЕБЛІВ, ПІЯНИНА ТА АКОРДІОНИ ТА ІНШЕ.

797-799 DUNDAS ST. W. TORONTO, ONT.

Телефон: EM 8-9228

**"ПАХНЕ МЕДОМ І ЖИТ-
НІМ ХЛІБОМ — ДРЕВНІМИ
ЗАПАХАМИ РІДНОЇ ЗЕМ-
ЛІ".** Так говорить письменник Волошин

Якщо хочете пригадати свою батьківську хату і її запахи, то купуйте хліб, булки, всяке печиво тільки з української пекарні

Dempster's Bread Ltd.
1166-1168 Dundas St. W.
Toronto

Телефон: LO 1196

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ

ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.

Phone: JU. 7193.

ГАРНІ Й ДОБРІ РЕЧІ ПО НАЙМЕНШИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

Royce Radio & Furniture Co.

ВЛАСНИК: ЛЕВ ДОПТА

Маємо великий вибір меблів, радіоприймачів, електричних та газових кухонь, холодильників, пральних машин та інших господарських речей.

МИ ВАМ ПРОПОНУЄМО: ЯКІСНІ РЕЧІ, НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ЧЕМНУ ОБСЛУГУ.

Наша адреса:

1529 Dupont St. Toronto, Ont.

Телефон: LL 0175